
Chaturdandiprakashika Illuminator of Four Divisions with Appendix

——
చతుర్దణ్డీప్రకాశికా అనుబంధః సహితా

——
Document Information

Text title : Chaturdandiprakashika Illuminator of Four Divisions

File name : chaturdaNDIprakashika.itx

Category : major_works, kRitI

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Venkatamakhi and his grandson Mudduvenkatamakhi

Transliterated by : Narayanaswami Pallasena

Proofread by : Narayanaswami Pallasena

Latest update : July 25, 2023

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

——
చతుర్దణ్డీప్రకాశికా అనుబంధం: సహితా

॥ శ్రీః ॥

శ్రీమద్వేంకటాచార్యచరిత్రా చతుర్దణ్డీప్రకాశికా సహితా
శ్రీ ముద్దువేంకటాచార్యః చతుర్దణ్డీప్రకాశికానుబంధం

చతుర్దణ్డీప్రకాశికా అనుబంధం: సహితా

౧. ప్రథమం వీణాప్రకరణమ్

చతుర్ణాం పురుషార్థానాం త్యాగం యస్మాత్కరోత్యతః ।
త్యాగరాజ ఇతి ఖ్యాతం సోమాస్కన్ధముపాస్మహే ॥ ౧ ॥

సజ్గీతశాస్త్రం వితతం సమాలోఢ్య ధియా స్వయమ్ ।
విధత్తే వేంకటమఖీ చతుర్దణ్డీప్రకాశికామ్ ॥ ౨ ॥

అస్యాం వాగ్గేయకారైకసజ్జీవనసుధానిధా ।
ఆద్యం వీణాప్రకరణం శ్రుతిప్రకరణం తతః ॥ ౩ ॥

స్వరప్రకరణం పశ్చాన్మైలప్రకరణం తతః ।
తతో రాగప్రకరణాలాపప్రకరణే క్రమాత్ ॥ ౪ ॥

తాయప్రకరణం చాథ గీతప్రకరణం తతః ।
ప్రబంధానాం ప్రకరణం తాలప్రకరణం తతః ॥ ౫ ॥

దశప్రకరణోపేతా కృతిర్విద్వదలంకృతిః ।
తత్రాపి ప్రథమోద్దిష్టం వీణాలక్షణముచ్యతే ॥ ౬ ॥

సా చ వీణా త్రిభేదేతి లక్షణజ్ఞాః ప్రచక్షతే ।
శుభమేలాఖ్యవీణాఽఽద్యా ద్వితీయా మధ్యమేలకా ॥ ౭ ॥

తృతీయా రఘునాథేన్ద్రమేలవీణా ప్రకీర్తితా ।
ప్రత్యేకమేతాస్తిసోఽపి వీణాః స్యుర్వివిధా మతాః ॥ ౮ ॥

పక్షైకరాగసమ్బంధస్వరాణాం మేలనం యథా ।
మధ్యే తారే చ సా త్యేకరాగమేలాభిధా స్మృతా ॥ ౯ ॥

మధ్యే తారే చ సకలైః స్వరైర్ముక్తా తు యా భవేత్ ।
సా సర్వరాగమేలాఖ్యా వీణేతి స్మర్యతే పరా ॥ ౧౦ ॥

మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం తృతీయో భేద ఇష్యతే ।
 పూర్వతస్త్రిత్రయం త్యక్త్యా షడ్జయక్తాం చతుర్థికామ్ ॥ ౧౧॥
 తస్మిం త్రిస్థానసారీభిర్యోజయేత్సైకతన్త్రికా ।
 కీర్ణార్ధీర్ధః ప్రవాలః స్యాదస్యాం త్రిస్థానశుద్ధయే ॥ ౧౨॥
 తత్రాదౌ శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయా లక్ష్మ చక్ష్మహే ।
 లక్ష్మణ్ణేన ప్రవీణేన నిర్మితాయాం తు శిల్పినా ॥ ౧౩॥
 వీణాయాముపరిస్థానే చతుస్త్రీః ప్రసారయేత్ ।
 పితృలారచితే చాద్యద్వితీయే లోహజే పరే ॥ ౧౪॥
 పార్శ్వోపరిస్థతస్త్రిణాం వామే చతస్సణామపి ।
 ఆద్యాయాం మన్యషడ్జాఖ్యం స్వరం తన్త్ర్యాం నియోజయేత్ ॥ ౧౫॥
 తతః పంచుమనామానాం ద్వితీయాయాం నివేశయేత్ ।
 తృతీయాయాం తన్త్రికాయాం మధ్యషడ్జం నివేశయేత్ ॥ ౧౬॥
 మధ్యమధ్యమనామానాం తురీయాయాం నివేశయేత్ ।
 తిస్సణాం పార్శ్వతస్త్రిణాం స్వరయోజనముచ్యతే ॥ ౧౭॥
 ఆద్యా టీప్యాభిధా తారషడ్జతుల్యధ్వనిర్భవేత్ ।
 ద్వితీయా తన్త్రికా జ్ఞేయా మధ్యపంచుమసమ్మితా ॥ ౧౮॥
 తృతీయా మధ్యషడ్జేన సమ్మితా ఝల్లికాభిధా ।
 తిస్సణామపి చైతాసాం శ్రుతిసంజ్ఞా ప్రకీర్తితా ॥ ౧౯॥
 పర్వణాం సన్నివేశోఽథ వక్ష్యతే లక్ష్యసమ్మతః ।
 మేరోః పురస్తాత్పర్వాణి షట్ క్రమేణ నివేశయేత్ ॥ ౨౦॥
 షట్సు తేష్వాద్యయా తన్త్ర్యా మన్యషడ్జాభిధానయా ।
 క్రమేణ శుద్ధరిషభః శుద్ధగాన్ధారకస్తథా ॥ ౨౧॥
 సాధారణాఖ్యగాన్ధారో గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞకః ।
 శుద్ధమధ్యమనామా చ వరాలీమధ్యమస్తథా ॥ ౨౨॥
 ఇతి స్వరాః ప్రజాయంతే తన్త్ర్యా చాథ ద్వితీయయా ।
 మన్యపంచుమనాదీన్యా షట్సు తేష్వేవ పర్వసు ॥ ౨౩॥
 శుద్ధశ్చ ధైవతః శుద్ధో నిషాదశ్చ తతః పరమ్ ।

కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చ కాకల్యాఖ్యనిషాదకః ॥ ౨౪ ॥
 షడ్జరభౌ చ జాయన్తే వ్యక్తమేతే స్వరాః క్రమాత్ ।
 మధ్యషడ్జనినాదిన్యా తన్త్ర్యా చాథ తృతీయయా ॥ ౨౫ ॥
 సర్వేష్యేతేషు యే జాతాస్తాన్స్వరాన్కథయామ్యహమ్ ।
 శుద్ధావృషభగాన్ధారౌ తథా సాధారణాభిధః ॥ ౨౬ ॥
 గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞశ్చ శుద్ధమధ్యమ ఏవ చ ।
 వరాలీమధ్యమశ్చేతి జాయన్తే క్రమశః స్వరాః ॥ ౨౭ ॥
 మధ్యమధ్యమనాదిన్యా తన్త్ర్యా చాథ తురీయయా ।
 షట్సు పర్వసు చైతేషు స్వరాన్మమభిదధ్మహే ॥ ౨౮ ॥
 వరాలీమధ్యమః పూర్వః పఞ్చమః శుద్ధధైవతః ।
 తతః శుద్ధనిషాదశ్చ కైశిక్యాఖ్యనిషాదకః ॥ ౨౯ ॥
 కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతే స్యుః క్రమశః స్వరాః ।
 అస్యాం తురీయతన్త్ర్యాం యః కాకలీ షష్ఠపర్వజః ॥ ౩౦ ॥
 తదగ్రే సప్త పర్వాణి యథాయోగం నివేశయేత్ ।
 తేషాం ప్రవాలే దీర్ఘాణి త్రిణి పర్వాణి విన్యసేత్ ॥ ౩౧ ॥
 సరిగాఖ్యాస్త్రయస్తత్ర ప్రజయన్తే స్వరాః క్రమాత్ ।
 పీలే హ్రాస్వాణి పర్వాణి చత్వారి వినివేశయేత్ ॥ ౩౨ ॥
 ఏతేషు మపధన్యాఖ్యాశ్చత్వారః స్యుః స్వరాః క్రమాత్ ।
 శుద్ధమధ్యమదం హ్రాస్వం పర్వ పీలే యదా భవేత్ ॥ ౩౩ ॥
 తథా ప్రవాలే పీఠం చ వైణికైర్వినివేశ్యతామ్ ।
 ఏకం సర్వోత్తరం హ్రాస్వం పర్వ పీలే నివేశయేత్ ॥ ౩౪ ॥
 తత్రాతితారషడ్జాఖ్యో ద్వావింశోఽపి స్వరో భవేత్ ।
 లక్ష్యజ్ఞైర్గృహ్యతే సోఽయం రక్తిలాభైకలోభతః ॥ ౩౫ ॥
 శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయామేతత్పర్వాష్టకే పునః ।
 ద్వా షడ్జా పఞ్చమశ్చేతి ధ్రువం పర్వత్రయం సదా ॥ ౩౬ ॥
 అన్యాని పఞ్చ పర్వాణి తత్రాద్రాగానుసారతః ।
 క్రమాద్రిగమధన్యాఖ్యస్వరోత్పాదనసిద్ధయే ॥ ౩౭ ॥

ఉత్పాద్యోత్పాద్య వేశ్యాని యథాయోగం వివక్షణైః ।
 సర్వాణ్యాహృత్య దీర్ఘాణి నవ ప్రాస్వాని పఞ్చ చ ॥ ౩౮॥
 ఏషైకరాగమేలాఖ్యవీణైవం సతి జాయతే ।
 అస్యాం తురీయతస్త్యాం యః కాకలీ షష్ఠపర్వజః ॥ ౩౯॥
 తదగ్రే శుద్ధవికృతస్వరాణాం ద్వాదశాత్మనామ్ ।
 సిద్ధ్యై ద్వాదశ పర్వాణి వినివేశ్యాని వైణికైః ॥ ౪౦॥
 అతితారాఖ్యషడ్జార్థం ప్రాస్వం చాన్యత్ప్రయోదశమ్ ।
 తేషు ప్రవాలే దీర్ఘాణి పఞ్చ పర్వాణి విన్యసేత్ ॥ ౪౧॥
 అష్ట పర్వాణి పీఠే తు ప్రాస్వాని వినివేశయేత్ ।
 అస్యాం దీర్ఘాణి పర్వాణి మిలిత్వైకాదశాభవన్ ॥ ౪౨॥
 అష్టా ప్రాస్వాని పర్వాణి సమజాయంత తత్ర తు ।
 తత్సర్వరాగమేలాఖ్యవీణైవం సతి జాయతే ॥ ౪౩॥
 లక్షితైవం శుధమేలవీణా భేదద్వయాన్వితా ।
 ఏతస్యామేవ వీణాయాం స్వరాణమేకవింశతేః ॥ ౪౪॥
 నిరూపయామః స్థానాని స్వరాన్స్త్రేధా విభజ్య చ ।
 తత్రోపరి స్థితానాం తు వామే చతస్రణామపి ॥ ౪౫॥
 ఆద్యయా మన్త్యషడ్జాఖ్యతస్త్యా తావచ్ఛతుఃస్వరాః ।
 సక్లౌహ్యః షడ్జరిషభౌ తథా గాన్ధారమధ్యమౌ ॥ ౪౬॥
 పఞ్చమాద్యా న గృహ్యన్తే తస్యాం జాతా అపి స్వరాః ।
 మన్త్యపఞ్చమనామా యో ద్వితీయాయాం నివేశితః ॥ ౪౭॥
 తస్యాం త్రయః స్వరా గ్రాహ్యః పఞ్చమో ధైవతశ్చ నిః ।
 షడ్జాదయో న గృహ్యన్తే జాతా పతి తతః పరమ్ ॥ ౪౮॥
 తదేవం మన్త్యకే స్థానే స్వరాః సప్త ప్రదర్శితాః ।
 అథ మధ్యస్థానకే తు తృతీయాయాం త్రయః స్వరాః ॥ ౪౯॥
 తురీయాయాం తు చత్వారః సత్యేవం స్థానగాః స్వరాః ।
 తత్ర స్యుర్మధ్యషడ్జాయాం మధ్యషడ్జాదయస్త్రయః ॥ ౫౦॥
 జాతా అపి న గృహ్యన్తే తదూర్ధ్వం స్థానసిద్ధయే ।

మధ్యమధ్యమనాదీన్యాం తురీయాయామపి స్వరాః ॥ ౫౧ ॥

చత్వార ఏవ గృహ్యంతే మపధన్యభిధాః స్వరాః ।

మధ్యస్థానగతా ఏవం స్వరాః సప్త ప్రదర్శితాః ॥ ౫౨ ॥

తస్యామేవ తురీయాయాం మధ్యస్థాననిషాదతః ।

అగ్రే షడ్జాదయః సప్త తారస్థానగతాః స్వరాః ॥ ౫౩ ॥

సంక్రాహ్యో ఇతి సప్తోక్తాస్తారస్థానగతాః స్వరాః ।

తస్మిన్స్థానమధ్యతారాఖ్యస్థానానాం త్రితయే స్వరాః ॥ ౫౪ ॥

ప్రతిస్థానం సప్తసప్తేత్యేకవింశతిరీరితాః ।

ద్వావింశమతితారాఖ్యం చతుర్థమపి షడ్జకమ్ ॥ ౫౫ ॥

లక్ష్యజ్ఞాః పరిగృహ్ణాన్తి రక్తిలాభైకతోభతః ।

స్థానప్రసక్తే బైకారరామో బభ్రామ తద్యథా ॥ ౫౬ ॥

ఉపరిస్థచతుస్త్రీష్యాద్యాయాం వినివేశితే ।

అనుమన్ద్యాఖ్యషడ్జైస్మిన్స్వరాః సరిగమాభిధాః ॥ ౫౭ ॥

చత్వారః సముపాదేయాస్త్యనుమన్ద్యాఖ్యపఞ్చమః ।

ద్వివీతీయాయాం నివేశ్యోఽత్ర పధనీతి త్రయః స్వరః ॥ ౫౮ ॥

గ్రాహ్యస్తతోఽనుమన్ద్యాఖ్యస్థానగాః సప్త దర్శితాః ।

స్వరాస్తన్వ్యాం తృతీయాయాం మన్ద్రషడ్జో నివేశ్యతే ॥ ౫౯ ॥

తస్యాం సరిగనామానాం సంక్రాహ్యస్త త్రయః స్వరాః ।

తురీయాయాం తన్త్రికాయాం నివేశ్యో మన్ద్రమధ్యమః ॥ ౬౦ ॥

తస్యాం తు మపధన్యాఖ్యాః సంక్రాహ్యస్తే చతుః స్వరాః ।

మన్ద్రస్థానస్వరాః సప్త తదేవం దర్శితా ఇతి ॥ ౬౧ ॥

నైతత్సంక్రాహ్యతే మన్ద్రమధ్యతారాభిధాని హి ।

త్రిస్థానానీతి సకలసంక్రీతికమతస్థితిః ॥ ౬౨ ॥

ఆద్యద్వివీతీయయోస్తన్వోః స్వరాః సప్త త్వయేరితాః ।

అనుమన్ద్యాభిధే స్థానే తృతీయకతురీయయోః ॥ ౬౩ ॥

మన్ద్రస్థానగతాః సప్త స్వరాశ్చ పరికల్పితాః ।

తత్పురోవర్తినః సప్త స్వరాస్తావదమీ పునః ॥ ౬౪ ॥

మధ్యస్థానగతాః కిం వా తారస్థానగతా ఉత |
 న తావదాద్యస్తారాఖ్యస్థానభజిప్రసక్తః || ౬౫ ||
 న ద్వితీయోఽపి మధ్యాఖ్యస్థానాభావే కథం పునః |
 తారస్థానం ప్రజాయేతానుపసీతవివాహవత్ || ౬౬ ||
 తస్మాదస్మాభిరుక్తైవ రీతిః స్థానవిభాజనే |
 మన్దాదిష్వనుమన్దాదివ్యవహారస్తు లౌకికః || ౬౭ ||
 గతానుగతికన్యాయాద్భ్రాన్తిమాత్రవిజృమ్భితః |
 లక్షితేయం శుద్ధమేలవీణా లక్ష్యానుసారతః || ౬౮ ||
 అథోచ్యతే మధ్యమేలవీణాయా లక్షణం మయా |
 తన్వ్యాద్యా చానుమన్దాఖ్యపఞ్చమేన యుతా యది || ౬౯ ||
 ద్వితీయా మన్ద్రషణేన తన్త్రికా చేత్సమన్వితా |
 మన్ద్రపఞ్చమసంయుక్తా తృతీయా యది తన్త్రికా || ౭౦ ||
 తురీయా మన్ద్రషణేన తన్త్రికా చేత్సమన్వితా |
 తథా భవేన్మధ్యమేలవీణా పార్శ్వే త్రితన్త్రికా || ౭౧ ||
 తిస్సృణాం పార్శ్వతన్త్రిణాం వక్ష్యేఽథ స్వరయోజనమ్ |
 ఆద్యా టీప్యభిధా తారషణ్ణతుల్యధ్వనిర్భవేత్ || ౭౨ ||
 ద్వితీయా తన్త్రికా జ్ఞేయా మధ్యపఞ్చమసమ్మితా |
 తృతీయా మధ్యషణ్ణేన సమ్మితా ఝల్లికాభిధా || ౭౩ ||
 ఇత్యేవం మధ్యమేలాఖ్యవాదిత్రస్వరయోజనమ్ |
 అథాస్యాః పర్వసన్దేశం వక్ష్యే లక్ష్యైకసమ్మతమ్ || ౭౪ ||
 మేరోః పురస్తాత్పర్వాణి షడస్యామపి విన్యసేత్ |
 తన్త్రివతుష్టయే బైవం ప్రత్యేకం షట్సు పర్వసు || ౭౫ ||
 యే స్వరాః సమ్ప్రసూయన్తే క్రమశాస్తాన్ప్రచక్ష్మహే |
 ఆద్యతన్వ్యాఽనుమన్దాఖ్యపఞ్చమాఞ్చతయా క్రమాత్ || ౭౬ ||
 శుద్ధశ్చ ధైవతః శుద్ధో నిషాదశ్చ తతః పరమ్ |
 కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చ కాకల్యాఖ్యనిషాదకః || ౭౭ ||
 షణ్ణర్షభౌ చ జాయన్తే షట్సు పర్వసు షట్ క్రమాత్ |
 తన్వ్యా ద్వితీయయా మన్ద్రషణ్ణగరితయా పునః || ౭౮ ||

శుద్ధశ్చ రిషభః శుద్ధగాన్ధారాఖ్యః స్వరస్తతః ।
 సాధారణాఖ్యగాన్ధారో గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞకః ॥ ౭౯ ॥
 శుద్ధమధ్యమనామా చ వరాళీమధ్యమస్తతః ।
 క్రమాదమీ షట్ స్వరాః స్యుః షట్సు తేష్యేవ పర్వసు ॥ ౮౦ ॥
 మన్యపఞ్చమశోభిన్యా తన్త్ర్యా చాథ తృతీయయా ।
 శుద్ధశ్చ ధైవతః శుద్ధనిషాదశ్చ తతః పరమ్ ॥ ౮౧ ॥
 కైశికాఖ్యనిషాదశ్చ కాకల్యాఖ్యనిషాదకః ।
 షడ్జః శుద్ధర్షభశ్చేతి స్వరా షట్సు చ పర్వసు ॥ ౮౨ ॥
 తన్త్ర్యా తురీయయా మధ్యషడ్జగర్జితయా పునః ।
 శుద్ధశ్చ రిషభః శుద్ధగాన్ధారాఖ్యః స్వరస్తతః ॥ ౮౩ ॥
 సాధారణాఖ్యగాన్ధారో గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞకః ।
 శుద్ధమధ్యమనామా చ వరాళీమధ్యమస్తతః ॥ ౮౪ ॥
 ఏతే స్వరాః ప్రజాయంతే షట్సు తేష్యేవ పర్వసు ॥
 వరాళీమధ్యమస్యాగ్రే త్రీణి పర్వాణి విన్యసేత్ ॥ ౮౫ ॥
 పర్వసు త్రిషు చైతేషు తన్త్ర్యా తావత్తురీయయా ।
 క్రమేణ సమ్ప్రసూయంతే పధనీతి త్రయః స్వరాః ॥ ౮౬ ॥
 తదూర్ధ్వం సప్త పర్వాణి వినివేశ్యాని తేష్యథ ।
 ఆద్యం తు దీర్ఘపర్వం స్యాత్ప్రవాళే తారషడ్జకమ్ ॥ ౮౭ ॥
 రిగాదిషట్సుర్వోత్పత్త్యై హ్రాస్వపర్వాణి షట్ పునః ।
 పీఠే సంవేశనీయాని తదగ్రే పర్వ సప్తమమ్ ॥ ౮౮ ॥
 అతితారాఖ్యషడ్జస్య స్థితయే వినివేశయేత్ ।
 శుద్ధర్షభకరం హ్రాస్వం పర్వ పీఠే యదా భవేత్ ॥ ౮౯ ॥
 తథా ప్రవాళే పీఠం చ వైణికైర్వినివేశ్యతామ్ ।
 మేరోః పరస్తాద్యత్పర్వ సప్తమం పఞ్చమాభిధమ్ ॥ ౯౦ ॥
 అనేన సహ జాతాని పర్వాణ్యేకాదశ క్రమాత్ ।
 ఏతేషు తారషడ్జాతితారషడ్జాఖ్యపర్వణీ ॥ ౯౧ ॥

ద్వే పర్వణీ పఞ్చమయోశ్చత్వారి స్యుర్ధ్యువాణి హి ।
 అన్యాని సప్త పర్వాణి తత్తద్రాగానుసారతః ॥ ౯౨॥
 ఉత్పాద్యోత్పాద్య వేశ్యని సకలస్వరసిద్ధయే ।
 అన్యాం దీర్ఘాణి పర్వాణి దశ హ్రాస్వాని సప్త చ ॥ ౯౩॥
 ఏషైకరాగమేలాఖ్యవీణైవం సతి జాయతే ।
 ప్రవాలే దీర్ఘపర్వాణి వేశ్యాని ద్వాదశ క్రమాత్ ॥ ౯౪॥
 ఏకాదశ హ్రాస్వపర్వాణ్యథ పీఠే నివేశయేత్ ।
 సర్వస్థానేషు సకలస్వరాణాం సిద్ధయే యది ॥ ౯౫॥
 తత్సర్వరాగమేలాఖ్యవీణైవం సతి జాయతే ।
 న కైశికీనిషదోఽన్యామస్తి పీఠస్థపర్వసు ॥ ౯౬॥
 వాదయన్తి హి తత్థానే కాకలీమేవ వైణికాః ।
 పీఠేఽపి కేచిత్తైశిక్యాః పర్వ హ్రాస్వం ప్రకుర్వతే ॥ ౯౭॥
 పీఠే ద్వాదశ పర్వాణి తేన జాతాని తన్మతే ।
 లక్షితైవం మధ్యమేలవీణా భేదద్వయాన్వితా ॥ ౯౮॥
 ఏతస్యామపి వీణాయాం స్వరాణామేకవింశతేః ।
 శుద్ధాయామివ మన్ద్రాదిస్థాననీతివినిశ్చయః ॥ ౯౯॥
 ప్రథమాదిషు తస్త్రిషు తద్వదిత్యేవ నిశ్చయః ।
 తస్త్రిదాన్యాఽనుమన్ద్రాఖ్యపఞ్చమేన సమన్వితా ॥ ౧౦౦॥
 మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం తిస్రః స్థానవిభాజనే ।
 వరాస్తదక్తిలాభాయ తాం నిబద్ధన్తి వైణికాః ॥ ౧౦౧॥
 మన్ద్రషడ్జాదికాన్వేవ తస్త్రికాసు తిస్సప్తతః ।
 స్వరాన్ధానవిభాగేన దర్శయామ్యేకవింశతిమ్ ॥ ౧౦౨॥
 తత్ర తస్త్యాం ద్వితీయాయాం మన్ద్రషడ్జో నివేశ్యతే ।
 తస్యాం గ్రాహ్యః సరిగమాశ్చత్వారో న పథాదయః ॥ ౧౦౩॥
 మన్ద్రపఞ్చమనామా యస్త్వతీయాయాం నివేశితః ।
 తస్యాం పథనినామానో గ్రాహ్యః న సరిగాదయః ॥ ౧౦౪॥
 మన్ద్రస్థానస్వరాః సప్త తదేవం సమ్ప్రదర్శితాః ।

మధ్యషడ్జనమేతాయాం తుర్యతన్వ్యామథ స్వరాః ॥ ౧౦౫॥

సప్త గ్రాహ్యోః సరిగమపధనీతి క్రమాదమీ ।

మధ్యస్థానగతా ఏతే సప్త సందర్శితాః స్వరాః ॥ ౧౦౬॥

ప్రవాలస్థాన్తిమస్థూలపర్వప్రభృతిషు స్వరాః ।

గ్రాహ్యోః షడ్జాదయః సప్త పీఠస్తవ్రాస్వపర్వసు ॥ ౧౦౭॥

తారస్థానగతా ఏవం స్వరాః సప్త నిదర్శితాః ।

ఏకవింశతిరిత్యుక్తాః స్వరాః స్థానత్రయే స్ఫుటమ్ ॥ ౧౦౮॥

ఏతేషు మన్యషడ్జస్య యే స్వరాః స్యురధస్తనాః ।

తేఽనుమన్యాభిధస్థానస్వరా ఇతి వినిర్ణయః ॥ ౧౦౯॥

యేఽతితారస్థషడ్జస్య స్వరస్యాగ్రే వ్యవస్థితాః ।

తేఽతితారస్వరా జ్ఞేయా ఇతి సర్వం సమజ్జనమ్ ॥ ౧౧౦॥

అత్రాపి స్థానగణనే రామో బభ్రామ తద్యథా ।

తస్మిన్ద్యాఽనుమన్యాఖ్యపఞ్చమేన యుతా యది ॥ ౧౧౧॥

ద్వితీయా మన్యషడ్జేన తన్త్రికా సంయుతా యది ।

మన్యపఞ్చమసంయుక్తా తృతీయా తన్త్రికా యది ॥ ౧౧౨॥

తురీయా మన్యషడ్జేన తన్త్రికా చేత్సమన్వితా ।

తదా భవేన్మధ్యమేలపీఠేత్యేతదసఙ్గతమ్ ॥ ౧౧౩॥

దివీయాయాం తన్త్రికాయాం మన్యషడ్జో నివేశితః ।

పునః కథం తురీయాయాం మన్యషడ్జో నివేశ్యతే ॥ ౧౧౪॥

ఉచ్చోచ్చతరనాదీన్యశ్చతస్రః ఖలు తన్త్రికాః ।

ద్వితీయతుర్యయోస్తాసు ద్వయోస్తన్త్రికయోరపి ॥ ౧౧౫॥

మన్యషడ్జాభిధస్యైకస్వరస్య వినివేశనమ్ ।

అయుక్తమితి నైతత్కిం పశుపాలోఽపి బుధ్యతే ॥ ౧౧౬॥

తస్మాదస్మాభిరుక్తేన వర్తనైవ విచక్షణైః ।

జ్ఞాతవ్యం మధ్యమేలాయాం తన్త్రిషు స్వరయోజనమ్ ॥ ౧౧౭॥

స్థానత్రయస్వరాశ్చోక్తవర్తనా త్వేకవింశతిః ।

ఏకవింశతిసంఖ్యాకస్వరేష్యేతేషు వాదకైః ॥ ౧౧౮॥

గాయత్రైశ్చ చతుర్దణ్ణ్యాం గ్రాహ్యః సప్తదశైవ తు ।
 తదా హి వాదకాః సప్త మధ్యస్థానగతాన్స్వరాన్ ॥ ౧౧౯॥
 తారస్థానగతాన్సప్త షడ్జమప్యుత్తారగమ్ ।
 ధనీ చ మన్యస్థానస్థావేవం సప్తదశ స్వరాన్ ॥ ౧౨౦॥
 సమాదాయ చతుర్దణ్ణీవాదనం కుర్వతేఽఖిలాః ।
 అయం చ సారణీమార్గో వైణీకైః పరికల్పితః ॥ ౧౨౧॥
 మధ్యస్థానస్థయోర్ధ్వోఽర్మధ్యే త్వన్యతరః స్వరః ।
 గృహ్యతే సారణీమార్గే చతుర్దణ్ణీప్రసిద్ధయే ॥ ౧౨౨॥
 ప్రాయశస్సేన సజ్జాతాః షోడశైవ స్వరాః ఖలు ।
 తథాఽపి మన్యస్థానస్థధన్యాఖ్యస్వరయోర్ధ్వయోః ॥ ౧౨౩॥
 క్వచిత్క్వచిదుపాదానాత్స్వరాః సప్తదశేరితాః ।
 గాయకాస్తు స్వరాన్సప్త మన్యస్థానసముద్భవాన్ ॥ ౧౨౪॥
 మధ్యస్థానస్వరాన్సప్త తారషడ్జం తథా పరమ్ ।
 ధనీ చైవానుమన్యస్థావేవం సప్తదశ స్వరాన్ ॥ ౧౨౫॥
 సమాదాయ చతుర్దణ్ణీగానం సర్వేఽపి కుర్వతే ।
 ఆత్రాపి చానుమన్యస్థధన్యాఖ్యస్వరయోర్ధ్వయోః ॥ ౧౨౬॥
 సారణీమార్గసమ్బంధీ స్వరోఽన్యతర ఈరితః ।
 క్వాచిత్క్వతామభిప్రేత్య స్వరాః సప్తదశేరితాః ॥ ౧౨౭॥
 ఏతేషామగ్రతో యే స్యుః స్వరా యే చాప్యధస్తనాః ।
 క్వచిత్థితప్రబంధాదౌ దృశ్యన్తే తే స్వరాః ఖలు ॥ ౧౨౮॥
 తత్పునః సమ్ప్రదాయజ్ఞైస్తానస్పాద్వైరనాదృతమ్ ।
 యద్యేవం మధ్యతారాఖ్యస్థానగైరేవ తు స్వరైః ॥ ౧౨౯॥
 నిర్వాహః స్యాచ్ఛతుర్దణ్ణ్యాం మన్యస్థానం వృథా భవేత్ ।
 ఇత్యాశక్యమైవ మన్యాఖ్యస్థానసాఫల్యసిద్ధయే ॥ ౧౩౦॥
 పక్కసారణీమార్గోఽయం వైణీకైః పరిగృహ్యతే ।
 పక్కసారణీమార్గస్తు లక్ష్యతామితి చేచ్ఛుణు ॥ ౧౩౧॥
 శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయాం పక్కసారణీవర్త్యుని ।

యే గృహ్యన్తే వికల్పేన తాన్స్వరనభిదధ్మహే ॥ ౧౩౨॥

మన్తస్థానజపాం సప్తస్వరాణాం గణనావిధౌ ।

ఆద్యతస్త్వ్యా గ్రహీతవ్యాః స్వరాః సరిగమాభిధాః ॥ ౧౩౩॥

చత్వార ఏవ షడ్జాద్యాః పంచమాదిర్న గృహ్యతే ।

పక్కసారణిమార్గే తు తయా తస్త్వ్యాఽఽద్యయా పునః ॥ ౧౩౪॥

వికల్పేన గ్రహీతవ్యః పంచమః శుద్ధధైవతః ।

అథ ద్వితీయయా మన్తపంచమస్వరయుక్తయా ॥ ౧౩౫॥

గ్రాహ్యః పథనినామానః స్వరా చ సరిగాదయః ।

పక్కసారణిమార్గే తు తయా తస్త్వ్యా ద్వితీయయా ॥ ౧౩౬॥

ఉపాదేయా వికల్పేన మధ్యస్థానసముద్భవాః ।

షడ్జః శుద్ధర్షభిశ్చైవ శుద్ధగాఢార ఇత్యపి ॥ ౧౩౭॥

తస్త్వ్యా తృతీయయా చాథ మధ్యషడ్జేన యుక్తయా ।

మధ్యస్థానస్వరాణాం తు గణనే సరిగాభిధాః ॥ ౧౩౮॥

త్రయ ఏవ స్వరా గ్రాహ్య న పునర్మధ్యమాదయః ।

పక్కసారణిమార్గే తు తయా తస్త్వ్యా తృతీయయా ॥ ౧౩౯॥

శుద్ధమధ్యమసంజ్ఞశ్చ వరాళీమధ్యమస్తథా ।

పంచమశ్చేతి సఙ్గ్రాహ్య వికల్పేన త్రయః స్వరాః ॥ ౧౪౦॥

మధ్యస్థానసముద్భూతా ఇత్యస్మాభిర్వినిశ్చితమ్ ।

శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయాం పక్కసారణివర్తన్తి ॥ ౧౪౧॥

నిర్వాహకాశ్చతుర్దణ్డాః స్వరాః పంచదశైవ తు ।

అనుమన్తస్తయోర్ధనోః స్థానే స్యాన్మధ్యషడ్జకః ॥ ౧౪౨॥

ఇత్యేవం శుద్ధమేలాయాం పక్కసారణివాదనే ।

యే గృహ్యన్తే వికల్పేన స్వరాస్తే సమ్ప్రదర్శితాః ॥ ౧౪౩॥

అథాతో మధ్యమేలాఖ్యవీణాయామభిదధ్మహే ।

వాదనే పక్కసారణ్యా యే స్వరాస్తాన్వికల్పితాన్ ॥ ౧౪౪॥

మన్తస్థానజపాం సప్తస్వరాణాం గణనావిధౌ ।

ఆద్యతస్త్రికయా గ్రాహ్యః స్వరాః సరిగమాభిధాః ॥ ౧౪౫॥

చత్వార ఏవ న పునః పంచమాద్యాస్తదుద్భవాః ।
 పక్కసారణీమార్గే తు తే గృహ్యాన్తే వికల్పితాః ॥ ౧౪౬ ॥
 మన్తపంచమశోభిన్యా తస్త్వ్యా చాథ ద్వితీయయా ।
 పథసీతి స్వరా గ్రాహ్యోస్త్రయో న సరిగాదయః ॥ ౧౪౭ ॥
 పక్కసారణీమార్గే తు తే గృహ్యాన్తే వికల్పితాః ॥
 తతశ్చ మధ్యమేలాయాం పక్కసారణీవర్తనీ ॥ ౧౪౮ ॥
 గ్రాహ్యో మన్తస్వరాః సప్త సప్త మధ్యస్వరాస్తథా ।
 తరషణ్ణోఽనుమన్తస్థా ధనీ సప్తదశ స్వరాః ॥ ౧౪౯ ॥
 గృహ్యాన్తే పక్కసారణ్యాం గానే దణ్ణ్యామివ స్ఫుటమ్ ।
 కర్ణాటాన్ధ్రతురుష్కాదిపదగానేషు సజ్గహమ్ ॥ ౧౫౦ ॥
 తారస్థానరిగాదీనాం కుర్వతే ఖలు గాయకాః ।
 గానే చ వాదనే చైవ స్వరాణామేకవింశతేః ॥ ౧౫౧ ॥
 వినియోగప్రకారస్తు వివిచ్య పరిదర్శితః ।
 లక్షితైవం మధ్యమేలవీణా లక్ష్యానుసారతః ॥ ౧౫౨ ॥
 తతోఽను రఘునాథేన్ద్రమేలవీణా నిరూప్యతే ।
 తల్లక్షణం తు సజ్గీతసుధానిధిరితి శ్రుతే ॥ ౧౫౩ ॥
 చేవ్యయామ్యతభూపాలరఘునాథనృపాఙ్కీతే ।
 అస్మత్తాతకృతే గ్రన్థే ప్రోక్తం శ్లోకాల్ లిఖామి తాన్ ॥ ౧౫౪ ॥
 “పూర్వోక్తవీణాద్వయ ఏవ మధ్య-
 మేలాఖ్యవీణా ఖలు యా చ తస్యామ్ ।
 తస్మిన్మేతశ్రుతిపంచమాం చ
 తద్దైవ మన్తస్థితపంచమాం చ ॥
 తదాఽఽద్యతస్మిమపి పంచమేనా-
 నుమన్తపూర్వేణ విరాజమానామ్ ।
 విధాయ తిస్రోఽపి సమాననాదా-
 స్తస్మిః సహాధస్తనమధ్యమేన ॥
 ఆద్యం స్వరం పంచమమేవ కృత్వా
 వాద్యేత వీణా యది వైణికేన ।

ఏషాఽమ్యతశ్చిరఘనాథభూప-

మేలాఖ్యవీణా కథితా తృతీయా ॥ ”

ఆద్యం స్వరం పంచమమిత్యస్యార్థః కథ్యతే మయా ।

మధ్యమేలాఖ్యవీణాస్థం మధ్యషడ్జాభిధం స్వరమ్ ॥ ౧౫౫ ॥

ఆద్యం కేవలసారిణ్యా జాతం కృత్వాఽథ పంచమమ్ ।

వాదయేత తథా మధ్యమేలవీణాస్థమధ్యమః ॥ ౧౫౬ ॥

రఘునాథేన్ద్రవీణాయాం షడ్జః సమ్పద్యతే తతః ।

తథాఽపి వాదనం కుర్యుర్వీణాయాం వైణికా ఇతి ॥ ౧౫౭ ॥

యత్స్వరాగమేలైకరాగమేలేతి చేరితమ్ ।

ద్వైవిధ్యం మధ్యమేలాయామస్యామపి తదూహ్యతామ్ ॥ ౧౫౮ ॥

తదేవం రఘునాథేన్ద్రమేలవీణా నిరూపితా ।

ఏవం త్రివిధవీణానాం స్వరూపం చ నిరూపితమ్ ॥ ౧౫౯ ॥

అథాస్మత్కల్పితం వీణాద్వయం సన్దర్శయామహే ।

నిరూపితాయాం వీణాయాముపరి ద్వై ప్రసారయేత్ ॥ ౧౬౦ ॥

తస్మిన్ పితృలమయీ త్వాద్యా లోహమయీ పరా ।

ఆద్యాయాం తస్మికాయాం తు మన్ద్రషడ్జం ప్రయోజయేత్ ॥ ౧౬౧ ॥

తస్యాం సరిగనామానః సజ్గృహ్యన్తే త్రయః స్వరాః ।

తస్మికాయాం ద్వితీయస్యాం యోజయేన్మన్ద్రమధ్యమమ్ ॥ ౧౬౨ ॥

తస్మిరియం ద్వితీయైవ శిష్టైస్త్రిస్థానపర్వభిః ।

యోజనీయా భవేన్మన్ద్రవరాళీమధ్యమాదిభిః ॥ ౧౬౩ ॥

ఏషా ద్వితస్మికా వీణా వేఙ్కటాధ్వరికల్పితా ।

ఏకతన్త్ర్యాఖ్యవీణాయాం యాదృశం పూర్వమీరితమ్ ॥ ౧౬౪ ॥

పరిమాణం ప్రవాలస్య తాదృశం చాత్ర కీర్తితమ్ ।

పూర్వవచ్చుతితస్మిషు స్వరసంయోజనాదికమ్ ॥ ౧౬౫ ॥

అస్యమేవ ద్వితన్త్ర్యాఖ్యవీణాయాముపరిష్ఠయోః ।

తస్త్వయోః ప్రథమతన్త్ర్యాం హి మన్ద్రషడ్జో నివేశితః ॥ ౧౬౬ ॥

తస్యాం సరిగమాభిఖ్యాన్కృణుయామ చతుఃస్వరాన్ ।

తస్మికాయాం ద్వితీయస్యాం యోజయేన్మన్ద్రపంచమమ్ ॥ ౧౬౭ ॥

ద్రష్టవ్యమవశిష్టం తు పూర్వవత్సర్వమత్ర చ ।
 ద్వితన్త్రికా చ వీణైవం వేఙ్కటాధ్వరికల్పితా ॥ ౧౬౮ ॥
 తదేవమేకతన్త్ర్యేకా ద్వితన్త్ర్యో ద్వే తతః పరమ్ ।
 శుద్ధమేలాహ్వాయైకాఽథ మధ్యమేలాభిధా పర్.... ॥ ౧౬౯ ॥
 తృతీయా రఘునాథేన్ద్రమేలాఖ్యా పరికీర్తితా ।
 ఆహత్య షడ్విధా వీణా జాతా సామన్యతః పునః ॥ ౧౭౦ ॥
 తత్సర్వరాగమేలైకరాగమేలత్వభేదతః ।
 ప్రత్యేకం ద్వివిధా తస్మాద్విణా ద్వాదశ కీర్తితాః ॥ ౧౭౧ ॥
 ఏకతన్త్రీద్వితన్త్ర్యాదివ్యవహారస్త్వసా పునః ।
 ఊర్ధ్వతన్త్రీరపేక్ష్యేవ న తిన్త్రః శ్రుతితన్త్రికాః ॥ ౧౭౨ ॥
 ద్వాదశేతి కథం భేదాః స్ఫుటం నిర్ధార్యతే త్వయా ।
 శుద్ధమేలామధ్యమేలారఘునాథేన్ద్రమేలకాః ॥ ౧౭౩ ॥
 ఇతి వీణాత్రయేఽప్యస్మిన్మన్ద్రపఞ్చమసంకతాః ।
 తన్త్రికాః సన్ని యాస్తిస్తస్తాసు మధ్యస్థమధ్యమామ్ ॥ ౧౭౪ ॥
 నివేశ్య వీణాత్రితయం శక్యం కల్పయితుం పునః ।
 తిన్త్రణామపి వీణానం భవేద్భేదత్రితయం పున.... ॥ ౧౭౫ ॥
 సర్వరాగైకరాగత్వభేదస్యైవాథ యోజనే ।
 షడ్ వీణాః సాకమేతాభిర్భవన్త్యష్టాదశేతి చేత్ ॥ ౧౭౬ ॥
 సత్యమేవం భవన్త్యేతాః షడ్ వీణాః స్యుర్న రక్తిదాః ।
 తతో వీణా ద్వాదశైవేత్యస్మాకం జయదున్దుభిః ॥ ౧౭౭ ॥
 ద్వాదశస్వపి వీణాసు భిద్యన్తే యాః ఖలూపరి ।
 తన్త్రికాస్తాసు సర్వాసు చతుఃశ్రుతికతాం గతాః ॥ ౧౭౮ ॥ ॥
 నివేశ్యన్తే స్వరాః షడ్జశుద్ధమధ్యమపఞ్చమాః ।
 నాపరే సమభవన్త్యర్థా వినివేశయితుం స్వరాః ।
 తథాత్వే వైవ లభ్యేత స్థానత్రితయసమ్భవః ॥ ౧౭౯ ॥
 ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్త-
 సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిన్దదీక్షిత-

నాగమామ్బికావరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్యసర్వక్రతుయాజు-
 యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యాచ్యుత-
 విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేక్మటేశ్వరదీక్షితస్య
 కృతౌ చతుర్దశీప్రకాశికాయామాద్యం
 వీణాప్రకరణం సమ్పూర్ణమ్ ।

౨. ద్వితీయం శ్రుతిప్రకరణమ్

ఆద్యప్రకరణే వీణాం సప్రపఞ్చం నిరూపితా ।
 తత్తస్మిన్ నిరూప్యవై శ్రుతయోఽథ విభాగశః ॥ ౧ ॥
 శ్రుతిర్నామ భవేన్నాదవిశేషః స్వరకారణమ్ ।
 నను నాస్తి స్వరశ్రుత్యోర్భేదో నాదైకరూపయోః ॥ ౨ ॥
 విద్యతే పరిణామత్వపరిణామిత్యసమభవః ।
 అస్తి భేదస్తయోర్యద్యత్స్వరటజ్కీరీటయోః ॥ ౩ ॥
 ద్వావింశతిరితి ప్రోక్తాః శ్రుతయో భరతాదిభిః ।
 తాశ్చ వీణాప్రసిద్ధేషు సుస్పష్టం విభజామహే ॥ ౪ ॥
 స్వరేషు శుద్ధవికృతభేదాభ్యాం ద్వాదశాత్మను ।
 తథా హి శుద్ధరిషభే శ్రుతయస్తిస్ర ఈరితాః ॥ ౫ ॥
 తతోఽపి శుద్ధగాన్ధారే శ్రుతీ ద్వే సముదాహృతే ।
 చతస్రః శ్రుతయః శుద్ధమధ్యమే సముదాహృతాః ॥ ౬ ॥
 స్యాత్సాధారణగాన్ధారస్తస్యాద్యాం శ్రుతిమాశ్రితః ।
 తస్యైవ సముపాదాయ ద్వితీయకతృతీయకే ॥ ౭ ॥
 శ్రుతౌ ద్విత్రుతికః ప్రోక్తో గాన్ధారోఽన్తరనామకః ।
 దత్వా సాధారణాఖ్యాయ గాన్ధారాయాదిమాం శ్రుతిమ్ ॥ ౮ ॥
 ద్వితీయాం చ తృతీయాం చాన్తరగాన్ధరసంజ్ఞినే ।
 తత్ప్రైకశ్రుతికో జాతో మధ్యమోఽయం చతుఃశ్రుతిః ॥ ౯ ॥
 చతస్రః శ్రుతయః ప్రోక్తాః పఞ్చమే గీతవేదిభిః ।
 ఆదాయాద్యాం ద్వితీయాం చ తృతీయామపి తచ్చుతిమ్ ॥ ౧౦ ॥
 వరాలీమధ్యమః ప్రోక్తః శ్రుతిత్రయసమన్వితః ।

వరలీమధ్యమాయ త్రిశ్రుతిర్దత్వా తు పఞ్చమః ॥ ౧౧॥

శ్రుత్యైకయా యుతో జాతో భవన్నపి చతుఃశ్రుతిః ।

తిస్రః సఙ్గీతికైః ప్రోక్తాః శ్రుతయః శుద్ధధైవతే ॥ ౧౨॥

స్వరే శుద్ధనిషాదాఖ్యే ద్వే శ్రుతీ సముదాహృతే ।

చతస్రః శ్రుతయః షడ్జే తస్యాదాయాదిమాం శ్రుతిమ్ ॥ ౧౩॥

త్రైశిక్యాఖ్యనిషాదోఽయమేకశ్రుతిరుదాహృతః ।

ద్వితీయకతృతీయాభ్యం తచ్చుతిభ్యాం సమన్వితః ॥ ౧౪॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదోఽయం ద్విశ్రుతిః కథ్యతే బుధైః ।

తత్త్రైశికనిషాదాయ శ్రుతిమేకాం శ్రుతిద్వయామ్ ॥ ౧౫॥

కాకల్యై చ ప్రదాయాస్తే షడ్జ ఏకశ్రుతిః స్వయమ్ ।

ద్వావింశతిర్విభజ్యైవం శ్రుతయో దర్శితా మయా ॥ ౧౬॥

తా ఏతాః శ్రుతివీణాయాం ప్రకాశనే పృథక్తయా ।

శ్రుతివీణాప్రకారస్తు వర్ణ్యతామితి చేత్తథా ॥ ౧౭॥

మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం తత్స్వరూపం నిరూప్యతే ।

విహాయ శుద్ధమేలాఖ్యాం వీణాం కిమితి కథ్యతే ॥ ౧౮॥

మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం శ్రుతివీణోతి తచ్చుణు ।

శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయాం శ్రుతివీణానిరూపణమ్ ॥ ౧౯॥

మన్దస్థానేఽథ వా మధ్యే తారస్థానేఽథ వా భవేత్ ।

న తావన్మన్ద్రకే స్థానే శ్రుతివీణానిరూపణమ్ ॥ ౨౦॥

యుజ్యతే తత్ర సకలస్వరాణామప్యసమ్భవాత్ ।

న హ్యేకతన్ద్ర్యపారూఢా దృశ్యన్తే ద్వాదశ స్వరాః ॥ ౨౧॥

శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయాం మన్దస్థానేఽత ఏవ హి ।

మధ్యస్థానేఽపి యుక్తం న శ్రుతివీణానిరూపణమ్ ॥ ౨౨॥

తారస్థానే త్వేకతన్ద్ర్యారూఢాః స్యుర్ద్వాదశ స్వరాః ।

తథాఽపి పర్వణాం తత్ర క్షేత్రసఙ్కేచతః పునః ॥ ౨౩॥

నావకాశోఽస్తి తన్మధ్యే శ్రుతియోజకపర్వణామ్ ।

తదేవం శుద్ధమేలాయాం శ్రుతివీణాఽతిదుర్ఘటా ॥ ౨౪॥

తదైవ రఘునధేన్ద్రవీణాయామపి దుర్ఘటా ।
 పరం తు మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం సుగమా భవేత్ ॥ ౨౫॥
 శ్రుతివీణా తతోఽస్మాభిస్తస్యామేవ ప్రదర్యతే ।
 మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం మధ్యస్థానస్థపర్వసు ॥ ౨౬॥
 ద్వాదశస్వపి చైతేషు శ్రుతివ్యజ్ఞాకపర్వణామ్ ।
 వినివేశక్రమం బ్రూమః శ్రుతిభేదైకబోధకమ్ ॥ ౨౭॥
 మేరూపకణ్ఠగం శుద్ధర్షభక్షేత్రాన్తరం త్రిధా ।
 విభజ్యర్షభపర్వాదౌ దృశ్యమానం వినాఽన్తరే ॥ ౨౮॥
 పర్వద్వయనివేశే స్వప్తిస్తోఽపి శ్రుతయః స్ఫుటాః ।
 శుద్ధర్షభే తథా శుద్ధగాన్ధారక్షేత్రకం ద్విధా ॥ ౨౯॥
 విభజ్యాథ యథావస్థం పర్వం గాన్ధారభాసకమ్ ।
 వ్యపేక్ష్య మధ్యే పర్వైకం యదా పరినివేశ్యత ॥ ౩౦॥
 గాన్ధారస్య తదాసీం స్యాచ్ఛ్చుతిద్వయమతిస్ఫుటమ్ ।
 మధ్యమస్య స్వరస్యోక్తాశ్చతస్రః శ్రుతయః స్ఫుటాః ॥ ౩౧॥
 తత్ర సాదారణే స్పష్టా గాన్ధారే శ్రుతిరేకికా ।
 ఆన్తరాఖ్యానగాన్ధారక్షేత్రం ద్వేధా విభజ్య తు ॥ ౩౨॥
 ఏకస్య పర్వణో మధ్యే తయోర్యది నివేశనమ్ ।
 జాయతేఽన్తరగాన్ధారే శ్రుతిద్వయమతిస్ఫుటమ్ ॥ ౩౩॥
 మధ్యమే శ్రుతిరేకేతి స్పష్టం శ్రుతిచతుష్టయమ్ ।
 చతుఃశ్రుతిః పఞ్చమోఽస్య శ్రుతిత్రయముపాశ్రితః ॥ ౩౪॥
 వరాలీమధ్యమః పూర్వమాఖ్యాతం ఖలు తద్యథా ।
 వరాలీమధ్యమం త్రేధా విభజ్యాథ యథాస్థితమ్ ॥ ౩౫॥
 వరాలీమధ్యమం పర్వ వ్యపేక్ష్య తు తదన్తరే ।
 పర్వద్వయనివేశే స్యాచ్ఛ్చుతిద్వయమతిస్ఫుటమ్ ॥ ౩౬॥
 శ్రుతిరేకా స్ఫుటా స్వస్మిన్మిలిత్వా తేన పఞ్చమే ।
 చతస్రః శ్రుతయః స్పష్టా ధైవతస్త్రిశ్రుతిర్యథా ॥ ౩౭॥
 విభాజ్య త్రివిధం శుద్ధధైవతక్షేత్రమప్యథ ।

దృగ్గోచరీభవమ్బుద్ధవైవతద్యోతి పర్వ తత్ ॥ ౩౮ ॥
 ద్విత్వా పర్వద్వయన్యాసే శ్రుతిర్తయమతిస్ఫుటమ్ ।
 క్షేత్రం శుద్ధనిషాదస్య విభజ్య ద్వివిధం తథా ॥ ౩౯ ॥
 దృష్టం శుద్ధనిషాదస్య పర్వ హిత్యా తదన్తరే ।
 యద్యేవం పర్వ తర్హి స్యాచ్ఛ్రుతిద్వయమతిస్ఫుటమ్ ॥ ౪౦ ॥
 చతస్రః శ్రుతయః షడ్జే ప్రాగుక్తాః ఖలు తద్యథా ।
 కైశిక్యాఖ్యనిషాదే హి త్వైకా దృశ్యతే శ్రుతిః ॥ ౪౧ ॥
 కాకల్యాఖ్యనిషాదం తు ద్వేధాకృత్య తదన్తరే ।
 జాయతే పర్వవిన్యాసే స్పష్టం తస్య శ్రుతిద్వయమ్ ॥ ౪౨ ॥
 స్వస్వైకా శ్రుతిరాహత్య షడ్జే శ్రుతివతుష్టయమ్ ।
 ఇత్యేవం మధ్యమేలాయాం శ్రుతివీణాప్రకారతః ॥ ౪౩ ॥
 ద్వావింశతిశ్రుతీనాం చ విభాగక్రమ ఈరితః ।
 నన్వాద్యం షడ్జముత్సృజ్య రిషభాదితయా త్వయా ॥ ౪౪ ॥
 కిమర్తం శ్రుతివీణార్థం పర్వన్యాసః ప్రదర్శితః ।
 ఉచ్యతే నాస్తి షడ్జస్య పర్వ యస్మాదయం పునః ॥ ౪౫ ॥
 జాతః కేవలసారణ్యా పర్వస్పర్శనమన్తరా ।
 న శక్యాః శ్రుతయో బోద్ధం స్వరే పర్వవివాకృతే ॥ ౪౬ ॥
 జ్ఞేయాస్తాః ఖలు పర్వాంతః శ్రుతిపర్వనివేశనాత్ ।
 తస్మాదాద్యమపి త్యక్త్యా షడ్జం పర్వవివర్ణితమ్ ॥ ౪౭ ॥
 రిషభాదితయా ప్రోక్తం శ్రుతిపర్వనివేశనమ్ ।
 యది షడ్జాదిమత్వేన శ్రుతివీణాప్రదర్శనమ్ ॥ ౪౮ ॥
 అపేక్షితం స్యాత్కస్యాపి తదుపాయః ప్రకాశ్యతే ।
 మధ్యమేలాఖ్యవీణాయాం శ్రుతివీణాప్రకాశనమ్ ॥ ౪౯ ॥
 కర్తుం షడ్జాదిమత్వేన బ్రహ్మణాఽపి న శక్యతే ।
 న హ్యేకతస్త్వపారూఢాః స్వరా ద్వాదశ మన్యకే ॥ ౫౦ ॥
 స్థానే స్యుర్మధ్యమేలాయాం తారస్థానే తు యద్యపి ।
 సన్త్యేకతస్త్వపారూఢాః స్వరాః సర్వేఽపి కిం పునః ॥ ౫౧ ॥

తత్రత్యపర్వణాం తావత్క్షేత్రసంజ్ఞోచతః పునః ।
 నావకాశోఽస్తి తన్మధ్యే శ్రుతిజ్ఞాపకపర్వణామ్ ॥ ౫౨ ॥
 రిషభాదితయా తస్మాద్ద్విర్లు ద్వాదశస్వపి ।
 పర్వసు శ్రుతివీణేయం వేఙ్కటాధ్వరిణేరితా ॥ ౫౩ ॥
 తతః షడ్జాదిమత్వేన శ్రుతివీణాప్రకాశనమ్ ।
 శుద్ధమేలాఖ్యవీణాయాం తారస్థానే కథఞ్చన ॥ ౫౪ ॥
 తారషడ్జాదిమత్వేన తదాద్యశ్రుతిశాలినమ్ ।
 ఆరభ్య కైశికీసంజ్ఞనిషాదం ద్వాదశస్వపి ॥ ౫౫ ॥
 స్వరేషు పూర్వమిత్యేవ శ్రుతిపర్వాణి విన్యసేత్ ।
 ఆత్రాపి క్షేత్రసంజ్ఞోచాన్మహ్యమేతన్న రోచతే ॥ ౫౬ ॥
 భాసతే శ్రుతిరిత్యాది స్వరాలీత్రిపుటాదిషు ।
 అహమేవ శ్రుతిర్వేదేత్యాహ గోపాలనాయకః ।
 అద్యప్రభృతి తాః సర్వే శ్రుతీర్ణానస్తు పణ్ణితాః ॥ ౫౭ ॥
 ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-
 సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-
 నాగమామ్బికావరద్యతీయనందనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వకృతయాజి-
 యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యాచ్యుత-
 విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేఙ్కటేశ్వరదీక్షితస్య
 కృతా చతుర్థాష్టకాశికాయాం
 ద్వితీయం శ్రుతిప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

3. తృతీయం స్వరప్రకరణమ్

ద్వితీయస్మిన్ప్రకరణే శ్రుతయః సముదారితాః ।
 అథేదానీం నిరూప్యన్తే స్వరాః శ్రుతిసముద్భవాః ॥ ౧ ॥
 తత్ర శుద్ధస్వరాః సప్త ముఖారీమాత్రభాసకాః ।
 చతుశ్చతుశ్చతుశ్చైవ షడ్జమధ్యమచఞ్చమాః ॥ ౨ ॥
 ద్వే ద్వే నిషాదగాఢారౌ త్రిస్త్రీ రిషభదైవతౌ ।
 ఇత్యేవం భరతశ్లోకసంఖ్యోతశ్రుతిశాలినః ॥ ౩ ॥
 వికృతాస్తు స్వరాః పఞ్చోత్త్యస్మాభిరవధార్యతే ।

రత్నాకరే తు నిఃశంకే వికృతాన్వాదశ స్వరాన్ ॥ ౪॥

అబ్రివీక్తేచన పునః సప్తాహుర్వికృతస్వరాన్ ।
సర్వమేతత్సమాలోచ్య లక్ష్యమార్గానుసారతః ॥ ౫॥

స్వరాః పఞ్చైచ వికృతా ఇతి రాధాన్వితం మయా ।
తాంశ్చ పఞ్చ స్వరాన్సమ్యగ్విచ్య వ్యాహరామహే ॥ ౬॥

సాధారణశ్చ గాఢారో గాఢారశ్చాన్వరాభిధః ।
ద్వౌ తౌ చ మధ్యమక్షేత్రసమ్భూతౌ వికృతస్వరౌ ॥ ౭॥

వరాలీమధ్యమశ్చైకః పఞ్చమక్షేత్రసమ్భవః ।
షడ్జక్షేత్రసముద్భూతౌ కైశికీకాలీస్వరౌ ॥ ౮॥

ఏవమేతే స్వరాః పఞ్చ వికృతా ఇతి నిర్ణయః ।
ఆహత్య శుద్ధవికృతాః స్వరా ద్వాదశ కీర్తితాః ॥ ౯॥

స్వరేషు ద్వాదశస్వేషు కేషామప్యేకరూపతా ।
ద్వైరూప్యమపి కేషాఞ్చిత్కేషాఞ్చిత్తు త్రిరూపతా ॥ ౧౦॥

తథా హి శుద్ధరిషభశుద్ధైవతయోః పునః ॥

త్రిశ్రుత్యేకభావేన సర్వదాఽప్యేకరూపతా ॥ ౧౧॥

యదా తు శుద్ధగాఢారో గాఢారత్వం ప్రపద్యతే ।
తదా ద్విశ్రుతికో జ్ఞేయో ముఖారీరాగకే యథా ॥ ౧౨॥

యదా స ఏవ జాయేత రిషభస్తు తదా పునః ।
పఞ్చశ్రుతిరితి జ్ఞేయః శ్రీరాగోఽత్ర నిదర్శనమ్ ॥ ౧౩॥

ఏవం శుద్ధనిషాదస్య నిషాదత్వం యదా భవేత్ ।
తదా ద్విశ్రుతికత్వం స్యాన్ముఖార్యత్ర నిదర్శనమ్ ॥ ౧౪॥

స ఏవ యది జాయేత ధైవతస్తు తదా పునః ।
పఞ్చశ్రుతిరితి జ్ఞేయః శంకరాభరణే యథా ॥ ౧౫॥

తదేవం శుద్ధగాఢారనిషాదౌ ద్వౌ నిరూపితౌ ।
సాధారణాఖ్యగాఢారః శుద్ధర్షభయుతో యది ॥ ౧౬॥

తదా త్రిశ్రుతికో జ్ఞేయో భూపాలోఽత్ర నిదర్శనమ్ ।
తత్రైవ పఞ్చశ్రుతినా రిషభేణాన్వయో యది ॥ ౧౭॥

తదైకశ్రుతితా జ్ఞేయా శ్రీరాగోఽత్ర నిదర్శనమ్ ।
 యదా రిషభసంక్షోఽయం తదా షట్సుతికో భవేత్ ॥ ౧౮॥
 అశ్రోదాహరణం నాట ఏవమస్య త్రిరూపతా ।
 కైశిక్యాఖ్యనిషాదస్య శుద్ధధైవతసంకమే ॥ ౧౯॥
 త్రిశ్రుతిత్వమితి జ్ఞేయం ధైరవ్యత్ర నిదర్శనమ్ ।
 తస్యైవ పంచశ్రుతికధైవతేనాన్వయో యది ॥ ౨౦॥
 తదైకశ్రుతికత్వం స్యాచ్ఛ్రీరాగోఽత్ర నిదర్శనమ్ ।
 స ఏవ ధైవతశ్చేత్యాన్వత్షట్సుతిర్నాటకే యథా ॥ ౨౧॥
 ఇతి సాధారణాఖ్యానో గాన్ధారః కైశికాభిధః ।
 నిషాదశ్చేత్యుభావేతా త్రిత్రిరూపావితి స్థితిః ॥ ౨౨॥
 గాన్ధారస్యాన్తరాఖ్యస్య యదా శుద్ధర్షభాన్వయః ।
 తదా పంచశ్రుతిత్వం స్యాద్రాగే గౌలాదికే యథా ॥ ౨౩॥
 తస్యైవ పంచశ్రుతికరిషభేణాన్వయో యదా ।
 తదా త్రిశ్రుతికత్వం స్యాచ్ఛక్తిరాభరణే యథా ॥ ౨౪॥
 స ఏవ ద్విశ్రుతిర్ణేయః షట్సుతిస్పృషభసంకమే ।
 యథా నాటాభిధే రాగ ఇతి తస్య త్రిరూపతా ॥ ౨౫॥
 కాకల్యాఖ్యనిషాదస్య శుద్ధధైవతసంకమే ।
 పంచశ్రుతికతా జ్ఞేయా యథా గౌలాదికే పున... ॥ ౨౬॥
 స ఏవ పంచశ్రుతికధైవతేనాన్వితో యది ।
 తదా త్రిశ్రుతికో జ్ఞేయః శక్తిరభరణే యథా ॥ ౨౭॥
 తస్యైవ ధైవతేన స్యాద్యది షట్సుతినాన్వయః ।
 తదా ద్విశ్రుతికత్వం స్యాద్రాగే నాటాభిధే యథా ॥ ౨౮॥
 ఇత్యన్తరాఖ్యగాన్ధారకాకల్యాఖ్యనిషాదయోః ॥
 ప్రత్యేకం త్రిత్రిరూపత్వమస్మాభిరూపవర్ణితమ్ ॥ ౨౯॥
 యదా తు మధ్యమః శుద్ధః శుద్ధగాన్ధారసంకతః ।
 తదా చతుఃశ్రుతిర్ణేయో ముఖార్యత్ర నిదర్శనమ్ ॥ ౩౦॥
 సాధారణాఖ్యగాన్ధారసంయుక్తశ్చేత్స ఏవ హి ।

తదా త్రిశ్రుతికో జ్ఞేయో రాగే శ్రీరాగకే యథా ॥ ౩౧॥
 స ఏవాన్తరగాన్ధారయోగే త్వేకశ్రుతిర్భవేత్ ।
 గౌలాదిషు యథా రాగేష్యిత్వేతస్య త్రిరూపతా ॥ ౩౨॥
 ఏవం షడ్జస్య శుద్ధేన నిషాదేన సహన్వయే ।
 చతుఃశ్రుతికతా జ్ఞేయా ముఖార్యత్ర నిదర్శనమ్ ॥ ౩౩॥
 స ఏవ కైశికీనామనిషాదేనాన్వితో యది ।
 తదా త్రిశ్రుతిరిత్యత్ర శ్రీరాగః స్యాన్నిదర్శనమ్ ॥ ౩౪॥
 తస్యైవ కాకలీనామ్నా నిషాదేనాన్వయో యది ।
 తదైకశ్రుతికత్వం స్యాద్రాగే గౌలాదికే యథా ॥ ౩౫॥
 ఇత్యుక్తం త్రిత్రిరూపత్వం శుద్ధమధ్యమషడ్జయోః ।
 వరాలీమధ్యమస్యాథ శుద్ధగాన్ధారసజ్గమే ॥ ౩౬॥
 సప్తశ్రుతిత్వమిత్యర్థే వరాల్వేవ నిదర్శనమ్ ।
 తస్య సాధారణాఖ్యేన గాన్ధారేణ యదాఽన్వయః ॥ ౩౭॥
 తదా షట్సుకృతితా పన్తువరాల్యాదిషు దృశ్యతే ।
 స ఏవాన్తరగాన్ధారసమ్బుద్ధి చేచ్ఛతుఃశ్రుతిః ॥ ౩౮॥
 ఆత్రోదాహరణం రాగః శుద్ధరామక్రియాభిధః ।
 వరాలీమధ్యమస్యైవం త్రైరూప్యముపపాదితమ్ ॥ ౩౯॥
 యదా తు పంచమః శుద్ధమధ్యమేన సమన్వితః ।
 తదా చతుఃశ్రుతిరేయో ముఖార్యత్ర నిదర్శనమ్ ॥ ౪౦॥
 స ఏవైకశ్రుతిర్ముక్తో వరాలీమధ్యమేన చేత్ ।
 ఇతి ద్వైరూప్యమస్మాభిః పంచమస్య ప్రకల్పితమ్ ॥ ౪౧॥
 తదేవం శుద్ధరిషభశుద్ధధైవతయోః పృథక్ ।
 ఏకైకరూపతా శుద్ధగాన్ధారకనిషాదయోః ॥ ౪౨॥
 తద్దైవ పంచమస్యాపి ద్వైరూప్యం పృథగీరితమ్ ।
 సాధారణాఖ్యగాన్ధారకైశిక్యాఖ్యనిషాదయోః ॥ ౪౩॥
 అన్తరాభిధగాన్ధారకల్యాఖ్యనిషాదయోః ।
 మధ్యమస్యాపి షడ్జస్య వరాలీమధ్యమస్య చ ॥ ౪౪॥

ప్రత్యేకం త్రితిరూపత్వమస్మాభిరూపవర్ణితమ్ ।
 నన్వేతదేకరూపాదివర్ణనే కిం ఫలం తవ ॥ ౪౫॥
 చతుశ్చతురితిశ్లోకపర్యాలోచనయా యతః ।
 ముఖారిమేలమాత్రస్థాః శుద్ధాః సర్వే స్వరాః స్థితాః ॥ ౪౬॥
 న తు తద్వ్యతిరిక్తానాం మేలానామేకసప్తతౌ ।
 ప్రతిమేలం చ నియతాః సప్తస్వరగతా ఆపి ॥ ౪౭॥
 ఆస్మాభిః కల్పయిష్యన్తే మేలాశ్చాగ్రే ద్విసప్తతిః ।
 తతః సకలమేలస్థసర్వస్వరజషామపి ॥ ౪౮॥
 ద్వావింశతిశ్రుతీనాం చ విభాగాయ మయా కృతమ్ ।
 ఐకరూప్యద్విరూపత్వత్రిరూపత్వనిరూపణమ్ ॥ ౪౯॥
 నన్వాస్తామైకరూప్యాదివర్ణనస్య ప్రయోజనమ్ ।
 షాడవౌడువరాగేషు వర్ణ్యన్తే యే స్వరాః పునః ॥ ౫౦॥
 తదాశ్రయశ్రుతీనాం కిం త్యాగః కిం వోత్తరాన్వయః ।
 ఆశ్రేదముత్తరం బ్రూమో వర్ణనీయస్వరాశ్రయాః ॥ ౫౧॥
 శ్రుతయో నైవ వర్ణ్యన్తే న చ యాస్తుత్తరస్వరాన్ ।
 కిం తు వర్ణ్యస్వరేష్యేవాన్వధస్తిష్ఠన్తి తాః పునః ॥ ౫౨॥
 సమృవన్త్యపయోగీన్యః శ్రుతీనాం గణనామకే
 ప్రతిమేలం చ యత్సప్తనియతస్వరసిద్ధయే ॥ ౫౩॥
 ద్వావింశతిశ్రుతీనామప్యవశ్యం భావ ఇష్యతే ।
 యద్యేవం షాడవత్వాదివ్యవస్థా నైవ సమృవేత్ ॥ ౫౪॥
 తదా సర్వైఃపి రాగాః స్యుః సమూర్ఠా ఏవ కేవలమ్ ।
 ఆత్ర సగ్గీతశాస్త్రార్థరహస్యమిదముచ్యతే ॥ ౫౫॥
 వీణావాదనగానాదిసమయే వర్ణితాన్స్వరాన్ ॥
 సమృత్పుత్య సమృత్పుత్య వాదయన్త్యేవ వాదకాః ॥ ౫౬॥
 గాయన్తి గాయకాశ్చాథో ఇతి వాదివ్యవస్థితిః ।
 సర్వదా షాడవే త్యాజ్యస్వరాణాం పరివర్ణనే ॥ ౫౭॥
 తదుత్తరస్వరాణాం తు జననం నైవ సమృవేత్ ।

పూర్వపూర్వస్వరాభావే కథం కార్యః సముద్భవః ॥ ౫౮ ॥

స్వరణాం ఘటతే తావదుత్తరోత్తరభావినామ్ ।

ఏవం నిరూపితాః శుద్ధా వికృతాశ్చ స్వరాః స్ఫుటమ్ ॥ ౫౯ ॥

అథ స్వరసమూహోత్పాదకములక్షణముచ్యతే ।

గ్రామవద్ గ్రామ ఇత్యేవముపచారో వివక్షితః ॥ ౬౦ ॥

యథా జనసమూహస్య లోకే గ్రామ ఇతి ప్రథా ।

తథా స్వరసమూహోఽత్ర గ్రామ ఇత్యుపచర్యతే ॥ ౬౧ ॥

కేవలస్వరబృన్దస్య గ్రామత్వే కథితే సతి ।

గామానయేత్యాదివాక్యేష్యతివ్యాప్తిరభివేదతః ॥ ౬౨ ॥

మూర్చ్ఛనాశుద్ధకూటాఖ్యతానాద్యాశ్రయ ఇత్యపి ।

దేయం స్వరసమూహస్య విశేషణమితి స్థితిః ॥ ౬౩ ॥

స చ గ్రామస్త్రిధా తత్ర స్యాత్పక్షగ్రామ ఆదిమః ।

మధ్యమగ్రామనామాఽథ గాన్ధారగ్రామసంజ్ఞకః ॥ ౬౪ ॥

త్రయణామపి చేతేషాం క్రమాలక్షణముచ్యతే ।

షడ్జగ్రామః పంచమే స్వచతుర్థశ్రుతిసంస్థితే ॥ ౬౫ ॥

సోఽపాస్త్యశ్రుతిసంస్థేఽస్మిన్మధ్యమగ్రామ ఇష్యతే ।

రిమయోః శ్రుతిమేకైకాం గాన్ధారశ్చేత్సమాశ్రితః ॥ ౬౬ ॥

పశ్రుతిం ధో నిషాదస్తు ధశ్రుతిం సశ్రుతిం శ్రితః ।

గాన్ధారగ్రామమాచక్షే తదా తం నారదో మునిః ॥ ౬౭ ॥

గ్రామేష్యేతేషు గాన్ధారగ్రామో నాస్తి మహీతలే ।

స్వర్గలోకే పరమితి సర్వేషామేవ సమ్మతమ్ ॥ ౬౮ ॥

అస్మాభిర్మధ్యమగ్రామోఽప్యసత్ప్రాయ ఇతీర్యతే ।

తథా హి మధ్యమగ్రామే చిశ్రుతిః పంచమః ఖలు ॥ ౬౯ ॥

వరాలీమధ్యమో జాతః స పునర్లక్ష్యమార్గతః ।

మధ్యమాదిప్రభృతిషు మధ్యమగ్రామజన్మసు ॥ ౭౦ ॥

రాగేషు దృశ్యతే నైవ వరాలీమధ్యమస్తతః ।

అయుక్తో మధ్యమగ్రామో లక్ష్యమార్గవిరోధతః ॥ ౭౧ ॥

ఏక ఏవ తతః షడ్జగ్రామ ఇత్యవధార్యతే ।
 గ్రామావయవభూతోఽథ మూర్చ్ఛనాదిర్నిరూప్యతే ॥ ౭౨ ॥
 క్రమాత్స్వరాణాం సప్తానామారోహశ్చావరోహణమ్ ।
 మూర్చ్ఛనేత్యుచ్యతే తాస్తు ప్రతిమేలం చ సప్తధా ॥ ౭౩ ॥
 తథా హి షడ్జమారభ్య నిషాదాంతాధిరోహణాత్ ।
 నిషాదాదిషు షడ్జాంతావరోహాన్మూర్చ్ఛనాఽఽదిమా ॥ ౭౪ ॥
 ఏవం రిషభమారభ్య షడ్జాంతమధిరోహణాత్ ।
 షడ్జాది రిషభస్తం చావరోహణ ద్వితీయకా ॥ ౭౫ ॥
 ఏవమేవ సమున్నయం గాన్ధారాదిస్వరేష్వపి ।
 అతః ప్రతిస్వరం తావదేకైకా మూర్చ్ఛనా భవేత్ ॥ ౭౬ ॥
 ఆహత్య వక్ష్యమాణేషు ద్విసప్తతివిధేష్వపి ।
 సప్తస్వరసమూహాత్మమేలేషు ప్రతిమేలకమ్ ॥ ౭౭ ॥
 మూర్చ్ఛనా సప్త సప్తేతి వేంజుటాధ్వరికల్పితమ్ ।
 నిరూప్యతేఽధునా తానః స్వరవిస్తారలక్షణః ॥ ౭౮ ॥
 తానో ద్విధా శుద్ధతానః కూటతాన ఇతి క్రమాత్ ।
 ఏకైకరాగమాత్రాభివ్యక్తీసమ్పాదకస్తు యః ॥ ౭౯ ॥
 స శుద్ధతాన ఇత్యుక్తః కూటతానః స ఉచ్యతే ।
 యస్తు రాగద్వయస్ఫూర్తిసాధారణతయా స్థితః ॥ ౮౦ ॥
 అథ స్వరపరిష్కారానలక్ష్కారాన్ప్రవక్ష్యమే ।
 తే చ త్రిషష్టిరుదితాః శారదేవేన సూరిణా ॥ ౮౧ ॥
 న తే పునర్లక్ష్యమార్గే లక్ష్యన్తే కుత్రచిత్తతః ।
 అష్టా ప్రసిద్ధాలక్ష్కారా లక్ష్యన్తే తత్ర యోమృటః ॥ ౮౨ ॥
 ద్రువో మఠ్యో రూపకశ్చ ఝమ్భా త్రిపుట ఏవ చ ।
 అఠతాలైకతాలౌ చేత్యష్టాలక్ష్కృతయః స్మృతాః ॥ ౮౩ ॥
 అథైతేషాం క్రమేణైవ లక్షణం ప్రతిపాద్యతే ।
 యోమృటాఖ్యేన తాలేన నిబద్ధో యోమృటః స్మృతః ॥ ౮౪ ॥
 తత్ర యోమృటతాలే ద్విద్వ్యక్షరౌ ద్వా ద్రుతౌ తతః ।
 లఘురేకః పరిజ్ఞేయశ్చతురక్షరసమ్మితః ॥ ౮౫ ॥

ఆహత్యాష్టాక్షరమితో యోమృతః స్యాద్ ద్విమాత్రకః ।
 సరి, గమ, పథనిస, సని, ధప, మగరిస
 అత్ర ధ్రువాఖ్యాలక్కారో ద్వివీణీయః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౮౬ ॥
 ధ్రువతాలేన సమృద్ధో ధ్రువాలక్కార ఉచ్యతే ।
 ధ్రువతాలః పునర్దేహా నాట్యదణ్డీధ్రువస్తథా ॥ ౮౭ ॥
 వీణవాద్యధ్రువశ్చేతి నాట్యదణ్డీధ్రువే లఘుః ।
 చతురక్షరవానాదౌ గురుః పశ్చాద్దశాక్షరః ॥ ౮౮ ॥
 వీణావాద్యధ్రువే త్యాదౌ లఘూ ద్వా చతురక్షరౌ ।
 తతః షడక్షరోచ్చారసామ్మితో లఘుశేఖరః ॥ ౮౯ ॥
 చతుర్దశాక్షరమితావాహత్యైతావుభౌ ధ్రువౌ ॥
 ధ్రువయోరనయోస్తావన్నాట్యదణ్డీధ్రువః పరమ్ ॥ ౯౦ ॥
 ప్రామాణికః శాస్త్రదృష్టః స ఏవ భువి వైణికైః ।
 వీణాయాం వాద్యతే రక్తిలాభాద్ధాతుత్రయాన్వితః ॥ ౯౧ ॥
 సరిగమగరి, సరిగరి, సరిగమ,
 రిగమపమగ, రిగమగ, రిగమప.....
 అలక్కారస్తృతీయోఽథ లక్ష్యతే మత్యనామకః ।
 మత్యతాలనిబద్ధో యః స మత్య ఇతి కీర్తితః ॥ ౯౨ ॥
 మత్యతాలే ద్రుతస్తాదావక్షరద్వయసమ్మితః ।
 తతో లఘూ ద్వా విజ్ఞేయౌ చతురక్షరసమ్మితౌ ॥ ౯౩ ॥
 ఆహత్య మత్యతాలోఽయం దశాక్షరమితి స్మృతః
 రూపకాఖ్యశ్చతుర్దశాచ్చాలక్కారః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౯౪ ॥
 బద్ధో రూపకతాలేన రూపకః పరికీర్తితః ।
 ఆదౌ ద్రుతో లఘుః పశ్చాత్తాలే రూపకనామకే ॥ ౯౫ ॥
 తేన రూపకనామాఽయం విజ్ఞాతవ్యః షడక్షరః ।
 సరి, సరిగమ, రిగ, రిగమప.....
 అలక్కారోఽథ రుమ్మాఖ్యః పఞ్చమః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౯౬ ॥
 రుమ్మతాలేన సంయుక్తో రుమ్మాలక్కార ఉచ్యతే ।

ఝమ్మతలో ద్విధా నాట్యవీణయోః పరిదృశ్యతే || ౯౭ ||

తత్ర స్యాన్నాట్యఝమ్పాయామాదౌ తావదణద్రుతః |
ఏకాక్షరమితః పశ్చాద్ ద్రుతో ద్వ్యక్షరసమ్మితః || ౯౮ ||

తతః సప్తాక్షరీకాలసమ్మితో లఘుశేఖరః |
వాగ్గేయకారఝమ్పాయాం విరామాన్తద్రుతో మతః || ౯౯ ||

త్ర్యక్షరః స పరం సప్తాక్షరోచ్ఛారణసమ్మితః |
లఘుశేఖరనామైకో ఝమ్మతాలావుభావిమౌ || ౧౦౦ ||

దశలఘుక్షరోచ్ఛారణసమ్మితావితీ నిర్ణయః |
అనయోరుభయోర్నాట్యఝమ్పా ప్రామాణికీ స్మృతా || ౧౦౧ ||

తామేవ రక్తిలాభేన కృత్వా ధాతుత్రయాన్వితామ్ |
వీణాయాం వాదయస్తీహ వైణికా ఇతి నిర్ణయః || ౧౦౨ ||

సరిగసరిసరి, గ, మా, రిగమరిగరిగ, మ, పా.....
షష్ఠోఽథ త్రిపుటో నామాలఙ్కారః ప్రతిపాద్యతే |
త్రిపుటాఖ్యేన తాలేన నిబద్ధస్త్రీపుటః స్మృతః || ౧౦౩ ||

త్రిపుటే ద్వా ద్రుతావాదౌ పృథగ్ద్వ్యక్షరసమ్మితౌ |
విరామాన్తద్రుతః పశ్చాదక్షరత్రయసమ్మితః || ౧౦౪ ||

ఆహత్య త్రిపుటస్తాలో జ్ఞేయః సప్తాక్షరీమితః |
సరి, గస, రిగమ; రిగ, మరి, గమప.....
నిరూప్యతేఽఠతాలాఖ్యోఽలఙ్కారః సప్తమోఽధునా || ౧౦౫ ||

అఠతాలేన సంయుక్తమఠతాలం ప్రచక్షతే |
అఠతాలే ద్రుతో ద్విద్వ్యక్షరకాలావుభౌ స్మృతౌ || ౧౦౬ ||

పఞ్చపఞ్చాక్షరమితౌ లఘూ ద్వా తదనన్తరమ్ |
చతుర్దశాక్షరీకాలో జాతస్తేనాఠతాలకః || ౧౦౭ ||

సరి, ఇగ, అసారిగ, అమామా; రిగ, అమ, అరీగమ, అపాపా.....
అష్టమః స్ఫుటమేవాథాలఙ్కారః ప్రతిపాద్యతే |
ఏకతాలేన యుక్తత్వాదేకతాలః ప్రకీర్తితః || ౧౦౮ ||

ఏకద్రుతేనైకతాల ఏకతాలస్య లక్షణమ్ |
లక్ష్యే త్విదానీమేతాదృగేకతాలో న రక్తిదః || ౧౦౯ ||

ఇత్యేకతాలస్థానేఽస్మిన్నాదితాలో నివేశితః ।
 ఆదితాలే త్వేకలఘుశ్చతురక్షరసమ్మితః ॥ ౧౧౦ ॥
 ఏవమష్టావలఙ్కారా లక్షితా లక్షసమ్మతాః ।
 ఏతాస్థూవాదికాన్సప్త తాలాన్సూలాదిసంజ్ఞకాన్ ॥ ౧౧౧ ॥
 తాలం చ యోమృటాఖ్యానం రగణం చ క్వచిత్కృచిత్ ।
 గీతప్రకరణోక్తేషు గీతేషు వినివేశయేత్ ॥ ౧౧౨ ॥
 ఏతన్నవాతిరిక్తాంస్తు న గీతేషు నివేశయేత్ ।
 ప్రాబంధేషు చ సంయోజ్యాస్తాలప్రకరణోదితాః ॥ ౧౧౩ ॥
 తాలాః సూలాదికాశ్చైతే సర్వ ఏవేతి నిర్ణయః ।
 యద్యప్యష్టావలఙ్కారా లక్ష్యవర్తమాని సమ్ప్రతి ॥ ౧౧౪ ॥
 ఉక్తలక్షణమార్గేణ దృశ్యన్తే నైవ కుత్రచిత్ ।
 తథాఽప్యనాగతాతీతసమాఖ్యానగ్రహత్రయమ్ ॥ ౧౧౫ ॥
 అనుస్మృత్యేవ వీణాయాం రక్తిలోభేన వైణీకైః ।
 లఘుద్రుతాదేరధునా పౌర్వాపర్యం సమాశ్రితమ్ ॥ ౧౧౬ ॥
 అలఙ్కారాన్నిరూప్యైవం గమకాన్వ్యాహరామహే ।
 స్వరస్య కమ్పా గమకః శ్రోతృచిత్తసుఖావహః ॥ ౧౧౭ ॥
 స్వీయస్థానశ్రుతిగతచాచ్యాయామన్యాశ్రయామపి ।
 ఛాయాం గమయతీత్యేష గమకః పరికీర్తితః ॥ ౧౧౮ ॥
 తే చ పఞ్చదశ ప్రోక్తా గమకా భరతాతిభిః ।
 తిరుపః స్ఫురితశ్చైవ కమ్పితో లీన ఇత్యపి ॥ ౧౧౯ ॥
 ఆన్దోలితో వలిశ్చాథ త్రిభిన్నః కురులాహతౌ ।
 ఉల్లసితః ప్లావితశ్చ హుమ్మితో ముద్రితస్తథా ॥ ౧౨౦ ॥
 నామితో మిశ్రితశ్చేతి భేదాః పఞ్చదశ స్మృతాః ।
 అత్యల్పడమరుధ్వానకమ్పానుకృతిసుందరః ॥ ౧౨౧ ॥
 ద్రుతతుర్యాంశవేగేన యుక్తః కమ్పః స్వరస్య చ ।
 స ఏవ తిరుపో నామ గమకః పరికీర్తితః ॥ ౧౨౨ ॥
 యస్తు ద్రుతతృతీయాంశవేగేన సహితో భవేత్ ।
 స్వరకమ్పః స ఏవోక్తః స్ఫురితో నామ నామతః ॥ ౧౨౩ ॥

దృశ్యతే స్ఫురితస్థానే డోలో లోకే వికల్పితః ।
 లక్షణం తస్య డోలస్య పూర్వాచార్యైరుదీరితమ్ ॥ ౧౨౪ ॥
 డోలో ముక్తాఫలస్యేవ చలనం లుఠనాత్మకమ్ ।
 ద్రుతార్థమానవేగేన స్వరకమ్పస్తు కమ్పితః ॥ ౧౨౫ ॥
 పూర్ణద్రుతప్రమాణేన వేగేన సహితస్తు యః ।
 స్వరకమ్పః స ఏవోక్తో గమకో లీనసంజ్ఞకః ॥ ౧౨౬ ॥
 లఘుప్రమాణవేగేన స్వరకమ్పస్తు యో భవేత్ ।
 తదాన్దోలితనామానాం గమకం తద్విదో విదుః ॥ ౧౨౭ ॥
 నానావక్రగతస్వైరభిన్నవేగస్పృశాం తు యః ।
 కమ్పః స్వరాణాం స పునర్వలిరిత్యభిధీయతే ॥ ౧౨౮ ॥
 వలిరేవ ఋజుర్భూత్వా కురులో నామ కథ్యతే ।
 ఆక్లేశేనైవ మన్యాదిస్థానత్రితయసంస్పృశామ్ ॥ ౧౨౯ ॥
 స్వరాణాం కమ్పనం లోకే త్రిభిన్న ఇతి కథ్యతే ।
 ప్రాగ్రిమస్వరాద్వేగాన్నివృత్తస్తాహతో మతః ॥ ౧౩౦ ॥
 య ఉత్తరోత్తరాన్గచ్ఛేత్కృమేణైవ స్వరోత్కరాన్ ।
 తముల్లాసితనామానాం గమకం బ్రువతే బుధాః ॥ ౧౩౧ ॥
 ప్లుతప్రమాణవేగేన కమ్పా యః ప్లావితస్తు సః ।
 మనోజ్ఞతరహుఃకృరగర్భితస్వరకమ్పనమ్ ॥ ౧౩౨ ॥
 హుమ్పితం నామ గమకం గమకజ్ఞాః ప్రచక్షతే ।
 యో జాయతే స్వరే కమ్పస్త్యధరద్వయముద్రణాత్ ॥ ౧౩౩ ॥
 ముద్రితో నామ గమకః స ఏవ సముదాహృతః ।
 మన్యో యస్త్యవరోహణ స్వరకమ్పః స నామితః ॥ ౧౩౪ ॥
 ఏతేషాం మిశ్రణాజ్ఞేయో గమకో మిశ్రణాభిధః ।
 తదేవం మూర్చ్ఛనాగ్రామగమకాదిప్రభేదవాన్ ॥ ౧౩౫ ॥
 స్వరో నిరూపితః సోఽయం స్వరః ప్రోక్తశ్చతుర్విధః ।
 వాదో సంవాద్యపి తథా వివాదీ చానువాద్యథ ॥ ౧౩౬ ॥

ప్రయోగే బహుదాఽఽవృత్తః స్వరో వాదీతి కథ్యతే |
 శ్రుతయో ద్వాదశాష్టా వా యయోరన్తరగోచరాః || ౧౩౭||
 మిథః సంవాదినౌ తౌ చేత్యేవం సంవాదిలక్షణమ్ |
 ఏవం స్పష్టయితుం వీణాప్రస్తారస్తావదుచ్యతే || ౧౩౮||
 లిఖేద్ ద్వావింశతిం తిర్యగ్రేఖాస్తత్ర చ వామతః |
 యద్వా దక్షిణతో వాఽపి భవన్తి ద్వే చ వింశతిః || ౧౩౯||
 రేఖాగ్రాణ్యత్ర వామే వా దక్షిణే వా యథామతి |
 విద్యమానాని రేఖాగ్రాణ్యాదాయ ద్వే చ వింశతిమ్ || ౧౪౦||
 లిఖితేషు స్వరాఙ్కుద్ధవికృతాన్ద్వాదశాత్మకాన్ |
 ద్వాదశానామపి స్వస్యాద్యక్షరైస్తత్ర లిఖ్యతే || ౧౪౧||
 సజ్కేత ఇతి నిఃశక్కుం వేఙ్కటాధ్వరిణోదితమ్ |
 స్వరేషు లిఖితేష్యేవం యయోస్తు స్వరయోర్ద్వయోః || ౧౪౨||
 స్వస్యాధారశ్రుతిం త్యక్త్వా మధ్యే ద్వాదశ వాఽథ వా |
 ఆష్టౌ వాఽప్యపలభ్యన్తే శ్రుతయస్తు తయోర్ద్వయోః || ౧౪౩||
 మిథః సంవాదితా జ్ఞేయా సర్వత్రావేమిష్యతే |
 సమా సపౌ రిధౌ చైవ నిగౌ సంవాదినౌ మిథః || ౧౪౪||
 ఏవం శుద్ధస్వరేషూక్తః సంవాదిస్వరనిర్ణయః |
 సాధారణాఖ్యగ్నాన్ధారకైశ్చిక్యాఖ్యనిషాదయోః || ౧౪౫||
 తథైవాన్తరకాకల్యోః సంవాదో వికృతేష్యపి |
 శుద్ధర్షభేణ సంవాదీ వరాళీమధ్యమస్తథా || ౧౪౬||
 శుద్ధస్య మధ్యమః శుద్ధనిషాదశ్చేత్యుభౌ స్వరౌ |
 శ్రుత్యష్టకేనాన్తరితావపి సంవాదినో న హి || ౧౪౭||
 ఏవం సంవాదిలక్ష్మీక్తం వివాదీ లక్ష్మతేఽధునా |
 ఏకశ్రుత్యన్తరితతా యయోస్తు స్వరయోర్ద్వయోః || ౧౪౮||
 తయోర్మిథో వివాదిత్వమేవం సర్వత్ర కల్పయేత్ |
 రిగౌ ధనీ చ శుద్ధేషు స్వరౌ స్యాతాం వివాదినౌ || ౧౪౯||
 సాధారణాన్తరౌ చైవ కైశికీకాళీస్వరౌ |

మిథో వివాదినౌ జ్ఞేయా వికృతేషు స్వరేష్వపి ॥ ౧౫౦॥

వివాదివాదిసంవాదిభిన్నాః స్యురనువాదినః ।
చతుర్విధస్వరేష్యేషు వాదీ రాజా ప్రకీర్త్యతే ॥ ౧౫౧॥

సంవాదీ త్వనుసారిత్యాదస్యామాతోఽవిధీయతే ।
వివాదీ విపరీతత్వాద్ధీరుక్తౌ రిపూపమః ॥ ౧౫౨॥

స్వరూపమర్దనం తేన ప్రయోగే స్యాద్వివాదినః ।
స్వరూపమర్దనాభావే గీతరక్తిర్న లభ్యతే ॥ ౧౫౩॥

శత్రూపమర్దనే హి స్యాద్ద్రాజ్ఞాం లోకే ప్రకాశనమ్ ।
సృపామాత్వానుసారిత్యాదనువాదీ తు భృత్యవత్ ॥ ౧౫౪॥

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-
సాగ్నిచిత్వాప్రవాజపేయయాజిగోవిందక్షిత-
నాగమామ్బికావరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వక్రతుయాజి-
యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యాచ్యుత-
విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య
కృతౌ చతుర్థణీప్రకాశికాయాం
తృతీయం స్వరప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౪. చతుర్థం మేలప్రకరణమ్

తృతీయేస్మిన్ప్రకరణే స్వరాః సమ్యక్ నిరూపితాః ।
అథ ప్రకరణే తుర్యే కుర్వే మేలనిరూపణమ్ ॥ ౧॥

షడ్స్వరస్య పురతశ్చత్వారః క్రమశః స్వరాః ।
రిషభాఖ్యానకాః కేచిత్కాన్ధారాఖ్యానకాశ్చ తే ॥ ౨॥

తత్రాథో నైవ గాన్ధారశ్చతుర్థో రిషభో న హి ।
రిషభావపి గాన్ధారౌ ద్వితీయకతృతీయకౌ ॥ ౩॥

ద్వితీయం వా చతిర్థం వా వ్యపేక్ష్య స్యాత్తృతీయకః ।
రిషభాఖ్యః స ఏవ స్యాద్ధాన్ధరోఽపేక్ష్య చాదిమమ్ ॥ ౪॥

తృతీయే రిషభాఖ్యానశ్చతుర్థాపేక్షయా భవేత్ ।
స హి వ్యపేక్ష్య గాన్ధారః ప్రథమం వా ద్వితీయకమ్ ॥ ౫॥

ఏవం చ సతి నిష్పన్నం ద్వితీయకృతీయయోః ।
 గాఢారత్వం చ రిషభభూయమిత్యేవ నిర్ణయః ॥ ౬ ॥
 తస్మాదాద్యద్వితీయౌ చ తృతీయశ్చర్షభా మతా ।
 తేష్వాద్యో గౌలరిషభః శ్రీరాగరిషభః పరః ॥ ౭ ॥
 తృతీయో నాటరిషభ ఇతి లక్ష్యవిదాం మతమ్ ।
 ఆద్యః శుద్ధర్షభః పంచశ్రుతికర్షభసంజ్ఞకః ॥ ౮ ॥
 ద్వితీయశ్చ తృతీయః షట్శ్రుతికర్షభ ఉచ్యతే ।
 లక్షణజైర్మయోక్తాస్తే త్రయో రరిరుసంజ్ఞకాః ॥ ౯ ॥
 ద్వితీయశ్చ తృతీయశ్చ చతుర్థశ్చ త్రయః స్వరాః ।
 సామాన్యతః స్యుర్గాఢారాస్తేష్వాద్యో లక్ష్యవేదిభిః ॥ ౧౦ ॥
 ప్రోక్తో ముఖారిగాఢారో ద్వితీయో భైరవీయుతః ।
 గాఢారోఽథ తృతీయస్తు గౌలగాఢార ఉచ్యతే ॥ ౧౧ ॥
 లక్షణజైస్తు తేష్వాద్యః శుద్ధగాఢార ఉచ్యతే ।
 సాధారణాఖ్యగాఢారో ద్వితీయః పరికీర్తితః ॥ ౧౨ ॥
 తృతీయోఽన్తరగాఢార ఇత్యహం తు వదామి తాన్ ।
 క్రమాధగిగునామ్నస్త్రీన్మేలప్రస్తారసిద్ధయే ॥ ౧౩ ॥
 ఏవం చ షడ్జాతుర్పఠో నివసస్తు చతుర్వపి ।
 స్వరేషు ప్రథమాదిత్రితయం రిషభనామకమ్ ॥ ౧౪ ॥
 గాఢారాఖ్యం ద్వితీయాదిత్రయమిత్యేవ నిర్ణయః ।
 చతుర్వేతేషు జాతస్య రిరివాఖ్యానశాలినః ॥ ౧౫ ॥
 గాఢారత్రితయస్యాపి పూర్వాఙ్గాఖ్యా మయా కృతా ।
 కథం ద్వితీయో రిషభో గాఢారః ప్రథమో భవేత్ ॥ ౧౬ ॥
 కథం తృతీయో రిషభో గాఢారః స్యాద్ ద్వితీయకః ।
 విరుద్ధత్వాత్తురంగత్వగోత్వయోరివ సర్వథా ॥ ౧౭ ॥
 కథం స్యాద్రిషభత్వేన గాఢారత్వస్య సంగతిః ।
 కిం చ స్వరేషు చతుర్షు రిషభౌ ద్వౌ పరావుభౌ ॥ ౧౮ ॥
 గాఢారావతి యుక్తం స్యాత్కర్షభం రిషభాస్త్రయః ।

గాఢారాస్త్రయ ఇత్సుక్మితి చేదత్ర వచ్చ్యహమ్ ॥ ౧౯॥

విరుద్ధే నర్షభత్వం చ గాఢారత్వముభే ఇమే ।

కిం తు సాపేక్షకౌ ధర్మౌ స్యాతామేకత్ర తేన తౌ ॥ ౨౦॥

యథా వత్సర ఏకస్య తనుజాః సర్వ ఏవ హి ।

జ్యేష్ఠా అపి కనిష్ఠాః స్యుస్తత్ర చాద్యస్తు నానుజః ॥ ౨౧॥

న చతుర్థః పూర్వజః స్యాద్ ద్వీరూపావితరపుభౌ ।

తృతీయం వా చతుర్థం వా వ్యపేక్ష్య స్యాద్ ద్వీతీయకః ॥ ౨౨॥

పుత్రే జ్యేష్ఠః స ఏవ స్యాత్కనిష్ఠోఽపేక్ష్య చాదిమమ్ ।

ద్వీతీయో జ్యేష్ఠతాయుక్తశ్చతుర్థాపేక్షయా భవేత్ ॥ ౨౩॥

స ఏవావరజోఽపేక్ష్య ప్రథమం చ ద్వీతీయకమ్ ।

ప్రథమాద్యాస్త్రయస్తస్మాద్యథా జ్యేష్ఠా భవన్త్యపీ ॥ ౨౪॥

ద్వీతీయాద్యాస్త్రయః పుత్రాః కనీయాంసో యథాఽభవన్ ।

ఏవేం త్రయోఽత్ర రిషభా జ్యేష్ఠకల్పా భవన్త్యపీ ॥ ౨౫॥

కనిష్ఠకల్పా గాఢారాస్త్రయోఽప్యత్ర భవన్త్యపీ ।

చతుర్షేషు స్వరేష్యేతౌ ద్వీతీయకతృతీయకౌ ॥ ౨౬॥

రిషభావపి గాఢారౌ స్యాతాం తస్మాత్సమజ్ఞాసమ్ ।

తదూర్షేషు పర్వణి భవన్ప౞మ్ శుద్ధమధ్యమః ॥ ౨౭॥

మసంజ్ఞకో మయాప్రోక్షస్తదూర్షేషు పర్వణి స్థితః ।

షష్ఠే వరాళీరాగస్య కుర్వాణః ప్రతిభాసనమ్ ॥ ౨౮॥

ద్వీతీయో మధ్యమః ప్రోక్తో మిసంజ్ఞః స మయా కృతః ।

సప్తమే పర్వణి వసన్ప౞మ్ స్యాత్సంజ్ఞకః ॥ ౨౯॥

ప౞మ్ స్య పురస్తాత్సుశ్చత్వారః క్రమశః స్వరాః ।

ధైవతాశ్చ నిషాదాశ్చ నిషాదస్తత్ర నాదిమః ॥ ౩౦॥

న చతుర్థో ధైవతః స్యాద్ ద్వీరూపావితరపుభౌ ।

ధైవతౌ చ నిషాదౌ చ కథ్యేతే శాస్త్రకోవిదైః ॥ ౩౧॥

తృతీయం వా చతుర్థం వా వ్యపేక్ష్య స్యాద్ ద్వీతీయకః ।

ధైవతాఖ్యః స ఏవ స్యాన్నిషాదోఽపేక్ష్య చాదిమమ్ ॥ ౩౨॥

తృతీయో ధైవతాఖ్యనశ్చతుర్థాపేక్షయా భవేత్ |
 స ఏవాద్యం ద్వితీయం వా వ్యపేక్ష్య స్యాన్నిషాదకః || 33||
 ఏవం చ సతి నిష్పన్నం ద్వితీయకతృతీయయోః |
 ధైవతత్వం నిషాదత్వముభయోరుభయోః పృథక్ || 34||
 తస్మాదాద్యద్వితీయౌ చ తృతీయశ్చాపి ధైవతాః |
 గౌలధైవత ఆద్యః స్యాత్పురః శ్రీరాగధైవతః || 35||
 తృతీయస్తత్ర నాటస్య ధైవతో లక్ష్యవిన్మతే |
 శుద్ధధైవత ఆద్యోఽన్యః పంచశ్రుతికధైవతః || 36||
 తృతీయో లక్షణజ్ఞైః షట్సుతికో ధైవతః స్మృతః |
 ఆస్మన్మతే త్రయస్తే స్యుః క్రమాద్ధధిధుసంజ్ఞకాః || 37||
 ద్వితీయశ్చ తృతీయశ్చ చతుర్థశ్చ స్వరాస్త్రయః |
 సామాన్యతో నిషాదాః స్యుస్తేష్వాద్యో లక్ష్యవేదినామ్ || 38||
 మతే ముఖారిరాగస్య నిషాదోఽథ ద్వితీయకః |
 ప్రోక్తో నిషాదో ఖైరవ్యా గౌలరాగనిషాదకః || 39||
 తృతీయో లక్షణజ్ఞానాం మతే తేషు ప్రకీర్తితః |
 ఆద్యః శుద్ధనిషాదోఽన్యః కైశిక్యాఖ్యనిషాదకః || 40||
 స్యాత్కాకలీనిషాదోఽన్యస్తృతీయః పరికీర్తితః |
 ఏతే త్రయో మయా తూక్తాః క్రమాన్ననినుసంజ్ఞకాః || 41||
 ఏవం చ పంచమార్గేఽథ నివసస్తు చతుర్వపి |
 స్వరేషు ప్రథమాదిత్రితయం ధైవతనామకమ్ || 42||
 నిషాదాఖ్యం ద్వితీయాదిత్రయమిత్యేవ నిర్ణయః |
 చతుర్వేతేషు జాతస్య ధధిధ్వాఖ్యానశాలినః || 43||
 నిషాదత్రితయస్యాపి ననిన్వఖ్యనశాలినః |
 ఉత్తరాజాభిధా ప్రోక్తా మేలప్రస్తారసిద్ధయే || 44||
 శక్జౌ చైవ సమాధానముభయం పూర్వవద్భవేత్ |
 మేలో నామ స కో వేతి ప్రశ్నస్యోత్తరముచ్యతే || 45||
 నియమేనైవ సక్యోహ్యః షడ్జన్మపురతః క్రమాత్ |

విద్యమానేషు చతుర్షు స్వరేష్వన్యతరావుభౌ ॥ ౪౬ ॥
 తత్రర్షభః పూర్వభవో గాఢారస్తనుజో భవేత్ ।
 ద్వయోర్మృధ్యమయోరేకః సక్లౌహ్యో మధ్యమో భవేత్ ॥ ౪౭ ॥
 నియమేన హి సక్లౌహ్యః పఞ్చమస్తత్పురః స్థితః ।
 స్వరాః క్రమేణ చత్వారస్తేషు చాన్యతరావుభౌ ॥ ౪౮ ॥
 సక్లౌహ్యః పూర్వజాతోఽత్ర ధైవతః పరికీర్తితః ।
 పశ్చాద్భవో నిషాదః స్యాదితి సప్త స్వరాశ్చ యే ॥ ౪౯ ॥
 తేషాం చ మేలనం మేలో గీతవిద్భిః ప్రకీర్తితః ।
 భేదా ద్విసప్తతిస్తస్య భవన్త్యస్యాభిరీరితః ॥ ౫౦ ॥
 యేనోపాయేన మేలాస్తే ద్విసప్తతిరితి స్ఫుటాః ।
 తముపాయం ప్రవక్ష్యామి లక్ష్మణుసుఖబుద్ధయే ॥ ౫౧ ॥
 రగౌ రగీ రగూ చైవ రిగీ రిగూ రుగూ తథా ।
 షడ్ భేదా ఇతి పూర్వాక్షే ద్రష్టవ్యం గీతకోవిదైః ॥ ౫౨ ॥
 ధనౌ ధనీ ధనూ చైవ ధినీ ధినూ ధునూ తథా ।
 ఉత్తరాక్షేఽపి షడ్ భేదా ద్రష్టవ్యా గీతకోవిదైః ॥ ౫౩ ॥
 పూర్వాఙ్గతషడ్భేదాః షడ్జాద్యాః స్యుః పృథక్పృథక్ ।
 ఉత్తరాఙ్గస్య షడ్భేదాః పఞ్చమాద్యాః పృథక్పృథక్ ॥ ౫౪ ॥
 ఆద్యః పూర్వాఙ్గగో భేద ఉత్తరాఙ్గస్థితైః క్రమాత్ ।
 యోజ్యతే యది షడ్భేదైః షణ్మేలాః సమ్భవన్త్యతః ॥ ౫౫ ॥
 పూర్వాఙ్గస్య ద్వితీయోఽపి భేదస్తేనైవ వర్తమానా ।
 సంయోజ్యతే యది తదా షణ్మేలాః సమ్భవన్త్యతః ॥ ౫౬ ॥
 ఏవం తృతీయో భేదోఽపి షణ్మేలోత్పాదకో భవేత్ ।
 చతుర్థోఽపి తథైవ స్యాత్పఞ్చమోఽప్యేవమేవ హి ॥ ౫౭ ॥
 ఏవం షష్ఠోఽపి విజ్ఞేయః షణ్మేలోత్పత్తికారణమ్ ।
 అతః పూర్వాఙ్గభేదానాం షణ్ణామపి పృథక్పృథక్ ॥ ౫౮ ॥
 ఉత్తరాఙ్గస్థితైః షడ్భిరేభదైః సంయోజనే కృతే ।
 షట్షణ్మేలప్రకారేణ మేలాః షట్ట్రీశదాగతాః ॥ ౫౯ ॥

షట్రింశన్మేలకేష్వేషు ప్రతిమేలం చ మధ్యమః ।
 మసంజ్ఞో యది మధ్యే స్యాత్పూర్వమేలాభిధాస్తదా ॥ ౬౦ ॥
 ఏతేష్వేవ తు షట్రింశన్మేలేషు ప్రతిమేలకమ్ ।
 మసంజ్ఞమధ్యమస్థానే మిసంజ్ఞో యది మధ్యమః ॥ ౬౧ ॥
 నివేశ్యతే తదా తేషాం భవేదుత్తరమేలతా ।
 ఇత్యస్మాభిః సమున్నీతా జాతా మేలా ద్విసప్తతిః ॥ ౬౨ ॥
 నను త్యక్త్వా మసంజ్ఞం తు కేవలం మధ్యమం పునః ।
 మిసంజ్ఞకస్య తత్థానే మధ్యమస్య నివేశనాత్ ॥ ౬౩ ॥
 త ఏవ పూర్వమేలాః కిం భవన్త్యుత్తరమేలకాః ।
 ఇతి చోక్తే సదృష్టాస్తం పరిహారం ప్రచక్షుహే ॥ ౬౪ ॥
 కటాహసమ్భృతం క్షీరం కేవలం దధిబిన్దనా ।
 యథా సంయోగమాసాద్య దధిభావం ప్రపద్యతే ॥ ౬౫ ॥
 తథైవ పూర్వమేలాస్తే మధ్యమేన మిసంజ్ఞినా ।
 కేవలేనాపి సంయుక్తా భజన్త్యుత్తరమేలతామ్ ॥ ౬౬ ॥
 ద్విసప్తతేశ్చ మేలానాం ప్రస్తారం లక్షయేఽధునా ।
 షట్ పక్షీర్విలిఖేత్పూర్వం షణ్ణేలోత్పత్తిసిద్ధయే ॥ ౬౭ ॥
 ఏకైకస్యాం పక్షీకాయాం సప్త సప్త గృహాల్ఽలిఖేత్ ।
 చతుష్కమేకమేవం చ సతి నిష్పద్యతే పునః ॥ ౬౮ ॥
 తథైవైకాదశాన్యాని చతుష్కాణి లిఖేత్కమాత్ ।
 చతుష్కాణి తదేతాని జాతాని ద్వాదశ స్ఫుటమ్ ॥ ౬౯ ॥
 ద్వాదశశస్వపి చైతేషు చతుష్కేషు స్థితాః గ్రహాః ।
 సప్త సప్త హి తేష్యాద్యద్వితీయకతృతీయకాః ॥ ౭౦ ॥
 గృహాః పూర్వాఙ్గసంయుక్తాః కర్తవ్యా ఇతి నిర్ణయః ।
 పఞ్చమా అథ షష్ఠాశ్చ సప్తమాశ్చ గృహాస్తథా ॥ ౭౧ ॥
 ఉత్తరాశ్లేణ సంయుక్తాః కర్తవ్యా ఇతి నిర్ణయః ।
 చతుర్థాః పూర్వమేలేషు మసంజ్ఞేన యుతా గృహాః ॥ ౭౨ ॥
 త ఏవోత్తరమేలేషు మిసంజ్ఞేన యుతా మతాః ।
 తతశ్చ ద్వాదశస్వేషు చతుష్కేషుక్తవర్తనా ॥ ౭౩ ॥

జాతాః ప్రతిచతుష్కం చ షట్షణ్మైలప్రకారతః ।
 మేలాః ద్విసప్తతిః శ్రీమద్వేంకటాధ్వరికల్పితాః ॥ ౭౪ ॥
 తదేవమనయా రీత్యా మేలానాం చ ద్విసప్తతిః ।
 సుఫుటప్రబుద్ధయేఽస్మాభిః స్వరేషు ద్వాదశస్వపి ॥ ౭౫ ॥
 రగౌ రిగీత్యేవమాద్యః సక్లేతః పరికల్పితః ।
 తత్సక్లేతప్రకారేణ స్వరేషు ద్వాదశస్వపి ॥ ౭౬ ॥
 సప్త సప్త సమాదాయ ప్రతిమేలమపి స్వరాన్ ।
 విద్యాద్ ద్విసప్తతిం మేలానుక్తప్రస్తారవర్తనా ॥ ౭౭ ॥
 అథ విజ్ఞాయ తత్వేన మేలానేద్వ్యధికసప్తతిమ్ ।
 తేషాం ప్రయోగసమయే రగౌ రిగీతి మత్కృతః ॥ ౭౮ ॥
 సక్లేతో వైవ సక్లేహ్యః కిం తు పూర్వప్రసిద్ధయే ।
 వ్యవహారః సరిగమపధసీత్యేవ సంజ్ఞయా ॥ ౭౯ ॥
 ద్విసప్తతేశ్చ మేలానాం కర్తవ్య ఇతి నిర్ణయః ।
 నను ద్విసప్తతిర్మేలా భవతా పరికల్పితాః ॥ ౮౦ ॥
 ప్రసిద్ధాః పునరేతేషు మేలాః కతిచిదేవ హి ।
 దృశ్యస్తే నను సర్వేఽపి తేన తత్కల్పనం వృథా ॥ ౮౧ ॥
 కల్పనాగౌరవన్యాయాదితి చేదిదముచ్యతే ।
 అనన్తాః ఖలు దేశాస్తద్దేశస్థా అపి మానవాః ॥ ౮౨ ॥
 తేషు సాక్షీతకైరుచ్చావచసజ్జీతకోవిధైః ।
 యే కల్పయిష్యమాణాశ్చ కల్పమానాశ్చ కల్పితాః ॥ ౮౩ ॥
 అస్మదాదిభిరజ్ఞాతా యే చ శాస్త్రైకగోచరాః ।
 యే చ దేశీయరాగాస్తద్రాగసామాన్యమేలకాః ॥ ౮౪ ॥
 యేన పన్తువరాల్పాఖ్యకల్పాణిప్రముఖా అపి ।
 నానాదేశీయరాగాస్తద్రాగసామాన్యమేలకాన్ ॥ ౮౫ ॥
 సక్లేహీతుం సమున్నీతా ఏతే మేలా ద్విసప్తతిః ।
 తత్తచ్చైతేషు వైయర్థ్యశక్యో కింకారణం భవేత్ ॥ ౮౬ ॥

న హి సజ్జుటతే వృత్తరత్నాకరనిరూపితే ।
 తత్ర ప్రస్తారలభానాం వృత్తానాం నికురుంపుకే ॥ ౮౭ ॥
 అస్మదాదిప్రసిద్ధాన్యవృత్తవైయర్థ్యశంసనమ్ ।
 న హి సజ్జుటతే తాలప్రస్తారజనితే పునః ॥ ౮౮ ॥
 తాలజాలే ప్రసిద్ధాన్యతాలవైయర్థ్యశంసనమ్ ।
 యది కశ్చిన్మదున్నీతమేలేభ్యస్తద్విసప్తతేః ॥ ౮౯ ॥
 న్యూనం వాఽప్యధికం వాఽపి ప్రసిద్ధైర్ద్వాదశస్వరైః ।
 కల్పయేన్నేలనం త్హర్షి మమాయాసో వృథా భవేత్ ॥ ౯౦ ॥
 న హి తత్కల్పనే ఫాలలోచనోఽపి ప్రగల్భితే ।
 తస్మాద్వ్యధైకపఞ్చాశ్చద్వర్ణాః స్యుర్మాతృకాభిధాః ॥ ౯౧ ॥
 న హియన్తే న వర్ధన్తే తథా మేలా ద్విసప్తతిః ।
 ఏవం సామాన్యతో మేలాః ప్రోక్తా హ్యధికసప్తతిః ॥ ౯౨ ॥
 అథైష్యేవ యే మేలా లక్ష్యవర్త్యని విశ్రుతాః ।
 తేష్వహం కతిచిన్నేలాల్ఽలక్ష్యలక్షణసజ్జతాన్ ॥ ౯౩ ॥
 ప్రతిమేలమపి స్పష్టం శ్రుతీద్వావింశతిం తథా ।
 లక్షణం వచ్యతే పశ్చాదుద్దేశస్తావదాదితః ॥ ౯౪ ॥
 పూర్వోక్తమేలప్రస్తారః క్రమేణ క్రియతేఽధునా ।
 ఆదిమః సర్వమేలానాం ముఖారీమేల ఉచ్యతే ॥ ౯౫ ॥
 మేలః సామవరాల్యాఖ్యరాగస్యాతః పరం మతః ।
 తతో భూపాలమేలోఽథ హేజ్జజ్జిమేల ఈరితః ॥ ౯౬ ॥
 వసన్తభైరవీమేలో గౌలమేలస్తతః పరమ్ ।
 భైరవీమేల ఆహర్యా మేలః శ్రీరాగమేలకః ॥ ౯౭ ॥
 కామోజ్జిమేలో మేలోఽథ శక్కురభరణస్య చ ।
 సామన్తమేలో దేశాక్షీమేలో నాటస్య మేలకః ॥ ౯౮ ॥
 మేలః శుద్ధవరాల్యాఖ్యరాగస్యాతః పరం మతః ।
 మేలః పన్తువరాల్యాశ్చ శుద్ధరామక్రియాయుతః ॥ ౯౯ ॥
 మేలః సింహరవాఖ్యోఽస్మత్స్పష్టరాగస్య మేలకః ॥

కల్యాణీరాగమేలశ్చేత్యాహత్యైకోనవింశతిః ॥ ౧౦౦॥
 అస్మాదతిప్రసిద్ధనాం దేశభేదప్రచారిణామ్ ।
 ఉచ్చావచానాం రాగాణాం మేలస్తావద్ ద్విసప్తతౌ ॥ ౧౦౧॥
 మేలేషు పూర్వమేలేషు శారీరానుగుణత్వతః ।
 బుద్ధిమద్భిః సమున్నేయా ఇతి సర్వం సమజ్ఞాసమ్ ॥ ౧౦౨॥
 యద్వా సామన్తరాగోఽయం శ్రీరాగే మేలకే గతః ।
 రాగప్రకరణే బ్రూమో రాగాన్మేలవిశేషజాన్ ॥ ౧౦౩॥
 ఉద్దిష్టానాం తు మేలానామధునా లక్ష్మ చక్ష్మహే ।
 ప్రతిమేలమతిస్పష్టం శ్రుతీర్ద్యావింశతిం తథా ॥ ౧౦౪॥
 శుద్ధైః సప్తస్వరైర్యుక్తో ముఖారీమేల ఉచ్యతే ।
 చతుశ్చతుశ్చతుశ్చైవ షడ్జమధ్యమపఞ్చమాః ॥ ౧౦౫॥
 ద్వే ద్వే నిషాదగాన్ధారౌ త్రిస్త్రీ రిషభధైవతౌ ।
 ఇత్యస్య శ్రుతయః పూర్వైర్ద్యావింశతిరుదాహృతాః ॥ ౧౦౬॥
 పూర్వోక్తమేలప్రస్తారే భేదోఽయం ప్రథమో మతః ।
 ఇతి ముఖారీమేలః ॥ ౧॥
 షడ్జః శుద్ధాశ్చ రిగమాః శుద్ధౌ పఞ్చమధైవతౌ ॥ ౧౦౭॥
 నిషాదః కాకలీనామేత్యేతైర్యుక్తః స్వరైస్తు యః ।
 మేలః సామవరాళ్యాఖ్యరాగస్యాయముదాహృతః ॥ ౧౦౮॥
 షడ్జ ఏకర్షభే తిస్రో ద్వే గే చ మపయోః పృథక్ ।
 చతస్రశ్చ చతస్రశ్చ ధే తిస్రః పఞ్చ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౦౯॥
 ఇత్యస్య శ్రుతయో జ్ఞేయా ద్వావింశతిరితి స్ఫుటమ్ ।
 పూర్వోక్తమేలప్రస్తారే భేదోఽయం స్యాత్ప్రతీయకః ॥ ౧౧౦॥
 ఇతి సామవరాలీమేలః ॥ ౨॥
 షడ్జః శుద్ధర్షభః సాధారణగాన్ధార ఏవ చ ।
 శుద్ధాశ్చ మపధా జ్ఞేయాః కైశిక్యాఖ్యో నిషాదకః ॥ ౧౧౧॥
 ఏభిః సప్తస్వరైర్యుక్తః ప్రోక్తో భూపాలమేలకః ।
 తిస్రస్తిస్రశ్చ తిస్రశ్చ తిస్రః సరిగమాశ్రయాః ॥ ౧౧౨॥

చతస్రః పంచమే తిస్రో దైవతే తిస్ర ఏవ నౌ ।
 ఇత్యస్య శ్రుతయో జ్ఞేయా ద్వావింశతిరితి స్ఫుటమ్ ॥ ౧౧౩॥
 పూర్వోక్తమేలప్రస్తారే జాతో భేదోఽయమష్టమః ।
 ఇతి భూపాలమేలః ॥ ౩॥
 గాన్ధరోఽన్తరనామాఽన్యే స్వరాః శుద్ధాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౧౪॥
 ఏతావన్స్వరసమ్భూతో హేజ్జజ్జిమేల ఈరితః ।
 షడ్జే చ తిస్ర ఋషభే తిస్రో గే పంచ మధ్యమే ॥ ౧౧౫॥
 ఏకా స్యాత్పే చతస్రః స్యుర్ధ తిస్రో ద్వే నిషాదకే ।
 ఇత్యస్య శ్రుతయో జ్ఞేయా ద్వావింశతిరితి స్ఫుటమ్ ॥ ౧౧౬॥
 ఆయం త్రయోదశో భేదో మేలప్రస్తారకే భవేత్ ।
 ఇతి హేజ్జజ్జిమేలః ॥ ౪॥
 షడ్జః శుద్ధర్షభశ్చైవ గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞకః ॥ ౧౧౭॥
 శుద్ధాశ్చ మపధాః కైశిక్యాభిధానో నిషాదకః ।
 వసన్తభైరవీమేలః స్వరైరేతైః సముత్థితః ॥ ౧౧౮॥
 షడ్జే తిస్రస్తు రిషభే తిస్రో గే పంచ మధ్యమే ।
 ఏకైవ పే చతస్రః స్యుస్త్రిస్రస్తో ధనిశ్రితాః ॥ ౧౧౯॥
 ఇత్యస్య శ్రుతయో జ్ఞేయా ద్వావింశతిరితి స్ఫుటమ్ ।
 ఆయం చ మేలప్రస్తారే జ్ఞేయో భేదశ్చతుర్దశ ॥ ౧౨౦॥
 ఇతి వసన్తభైరవీమేలః ॥ ౫॥
 షడ్జః శుద్ధర్షభశ్చైవ గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞకః ।
 మపధాఖ్యాః స్వరాః శుద్ధాః కాకల్యాఖ్యనిషాదకః ॥ ౧౨౧॥
 ఏతావత్స్వరసమ్భూతో గౌలమేలః ప్రకీర్తితః ॥
 ఏకా షడ్జే తి రిషభే తిస్రో గే పంచ మధ్యమే ॥ ౧౨౨॥
 ఏకైవ పే చతస్రః స్యుస్త్రిస్రో ధే పంచ నౌ మతాః ।
 ఇత్యస్య శ్రుతయో జ్ఞేయా ద్వావింశతిరితి స్ఫుటమ్ ॥ ౧౨౩॥
 ఆయం పంచదశో భేదో మేలప్రస్తారకే స్ఫుటః ।
 ఇతి గౌలమేలః ॥ ౬॥

షడ్జన్మ పంచశ్రుతికర్షభః సాధారణాహ్వయః ॥ ౧౨౪॥

గాన్ధారో మధ్యమః శుద్ధః పంచమః శుద్ధధైవతః ।

కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతావత్స్వరసంభవః ॥ ౧౨౫॥

భైరవి నామ రాగః స్యాదితి మేలసమాహ్వయః ।

షడ్జే తిస్ర ఋషభే పంచైకా గే తిస్రో మధ్యమే ॥ ౧౨౬॥

చతస్రః పే ధే చ తిస్రో నిషాదే తిస్ర ఏవ చ ।

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ॥ ౧౨౭॥

వింశభేదకసమ్భూతో మేలప్రస్తారకే స్మృతః ।

ఇతి భైరవిమేలః ॥ ౭॥

షడ్జన్మ పంచశ్రుతికో రిషభశ్చ తథా పరః ॥ ౧౨౮॥

సాధారణాఖ్యగాన్ధారః శుద్ధాశ్చ మపధాస్తథా ।

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యాహారీమేలకే స్వరాః ॥ ౧౨౯॥

ఏకా షడ్జేఽథ రిషభే పంచ గే త్వేకీకా మతా ।

తిస్రశ్చతస్రో మపయోర్ధే తిస్రః పంచ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౩౦॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదాహృతాః ।

భేదోఽయమేకవింశోఽస్మన్మేలప్రస్తారకే స్మృతః ॥ ౧౩౧॥

ఇత్యాహారీమేలః ॥ ౮॥

షడ్జన్మ పంచశ్రుతిరిషభాఖ్యః స్వరః పరః ।

సాధారణాఖ్యగాన్ధారః శుద్ధౌ మధ్యమపంచమౌ ॥ ౧౩౨॥

చతుఃశ్రుతిర్దైవతశ్చ కైశిక్యాఖ్యనిషాదకః ।

ఏతైః సప్తస్వరైర్జాతః శ్రీరాగస్య తు మేలకః ॥ ౧౩౩॥

తిస్రః షడ్జేఽథ రిషభే పంచ గే త్వేకీకైవ మే ।

తిస్రః పే తు చతస్రః స్యుర్ధే పంచైకైవ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౩౪॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదాహృతాః ।

అయం ద్వావింశకో భేదో మేలప్రస్తారకే భవేత్ ॥ ౧౩౫॥

ఇతి శ్రీరాగమేలః ॥ ౯॥

షడ్జోఽథ పంచశ్రుతికో రిషభోఽన్తరసంజ్ఞకః ।

గాఢారశ్చ మపౌ శుద్ధౌ పఞ్చశ్రుతికధైవతః ॥ ౧౩౬ ॥

కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చ కామ్నోజీమేలకే స్వరాః ।

షడ్జ తిస్రస్తు రిషభే పఞ్చ తిస్రస్తు గే స్పృతాః ॥ ౧౩౭ ॥

పక్షైవ మే చతస్రః పే ధే పఞ్చైకా నిషాదకే ।

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ॥ ౧౩౮ ॥

అష్టవింశత్యయం భేదో మేలప్రస్తారకే స్పృతః ।

ఇతి కామ్నోజీమేలః ॥ ౧౦ ॥

షడ్జశ్చ పఞ్చశ్రుతికో రిషభశ్చాన్తరాభిధః ॥ ౧౩౯ ॥

గాఢారస్తు మపౌ శుద్ధౌ పఞ్చశ్రుతికధైవతః ।

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతావత్స్వరసమ్భవః ॥ ౧౪౦ ॥

శక్కురాభరణాఖ్యానరాగరాజస్య మేలకః ।

షడ్జ ఏకర్షభే పఞ్చ తిస్రో గే త్యేకికైవ మే ॥ ౧౪౧ ॥

చతస్రః పే పఞ్చ ధే చ నిషాదే తిస్ర ఏవ చ ।

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదాహృతాః ॥ ౧౪౨ ॥

ఏకోనత్రింశభేదోఽయం మేలప్రస్తారకే స్పృతః ।

ఇతి శక్కురాభరణమేలః ॥ ౧౧ ॥

షడ్జః పఞ్చశ్రుతిశ్చాథ రిషభోఽన్తరనామకః ॥ ౧౪౩ ॥

గాఢారశ్చ మపౌ శుద్ధౌ షట్కృత్తిరైవతస్తథా ।

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చ స్వరాః సామన్తమేలకే ॥ ౧౪౪ ॥

షడ్జ ఏకర్షభే పఞ్చ తిస్రో గే చైకికా చ మే ।

చతస్రః పఞ్చమే ధే తు షట్ తథా ద్వా నిషాదకే ॥ ౧౪౫ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ।

పూర్వోక్తమేలప్రస్తారే త్రింశభేదోఽయముచ్యతే ॥ ౧౪౬ ॥

ఇతి సామన్తమేలః ॥ ౧౨ ॥

షడ్జః షట్కృత్తికో నామ రిషభోఽన్తరసంజ్ఞకః ।

గాఢారస్తు మపౌ శుద్ధౌ పఞ్చశ్రుతికధైవతః ॥ ౧౪౭ ॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతావత్స్వరసమ్భవః ।

దేశాక్షీ నామ రాగః స్యాదితి మేలసమాహ్వయః ॥ ౧౪౮ ॥

ఏకా షడ్జే చ రిషభే షడ్ గే ద్వే చైకికా చ మే ।
చతస్రః పే పంచ ధే చ నిషాదే తిస్ర ఏవ చ ॥ ౧౪౯ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ।
పంచత్రింశకభేదోఽయం మేలప్రస్తారకే స్మృతః ॥ ౧౫౦ ॥

ఇతి దేశాక్షీమేలః ॥ ౧౩ ॥

షడ్జః షట్సుతికో నామ రిషభోఽన్తరసంజ్ఞకః ।
గాన్ధారస్తు మపౌ శుద్ధౌ షట్సుతిదైవతః స్వరః ॥ ౧౫౧ ॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతావత్స్వరసమ్భవః ।
నాటాభిధానరాగః స్యాదితి మేలసమాహ్వయః ॥ ౧౫౨ ॥

ఏకా షడ్జే చ రిషభే షడ్ గే ద్వే చైకికా చ మే ।
చతస్రః పంచమే ధే చ షట్ తథా ద్వే నిషాదకే ॥ ౧౫౩ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ।
షట్రింశదసమ్భూతో మేలప్రస్తారకే స్మృతః ॥ ౧౫౪ ॥

ఇతి నాటమేలః ॥ ౧౪ ॥

వరాలీమధ్యమశ్చాథ కాకల్యాఖ్యనిషాదకః ।
శేషాః శుద్ధస్వరాః శుద్ధవరాలీమేలసంజ్ఞకః ॥ ౧౫౫ ॥

షడ్జ ఏకర్షభే తిస్రో గాన్ధారే ద్వే చ సప్త మే ।
ఏకైవ పంచమే తిస్రో దైవతే పంచ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౫౬ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః ।
ఏకోనవత్వారింశోఽయం మేలప్రస్తారకే స్మృతః ॥ ౧౫౭ ॥

ఇతి శుద్ధవరాలీమేలః ॥ ౧౫ ॥

షడ్జః శుద్ధర్షభః సాధారణగాన్ధారసంజ్ఞకః ।
వరాలీమధ్యమశ్చైవ శుద్ధౌ పంచమదైవతౌ ॥ ౧౫౮ ॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదస్సేచ్ఛేత్యేతావత్స్వరసమ్భవః ।
మేలః పన్తవరాల్యాఖ్యో రాగశ్చ పరికీర్తితః ॥ ౧౫౯ ॥

షడ్జ ఏకర్షభే తిస్రస్త్రీస్త్రో గే మధ్యమే తు షట్ ।

పంచమే త్వేకికా తిస్రో ధైవతే పంచ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౬౦ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదాహృతాః ।
మేలప్రస్తారకే పంచచత్వారింశోఽయముచ్యతే ॥ ౧౬౧ ॥

ఇతి పంచవరాళీమేలః ॥ ౧౬ ॥

షడ్జః శుద్ధరభశ్చైవ గాన్ధరోఽన్తరనామకః ।
వరాళీమధ్యమశ్చాథ శుద్ధౌ పంచమధైవతౌ ॥ ౧౬౨ ॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతత్సప్తస్వరోదితః ।
శుద్ధరామక్రియాఖ్యానరాగమేలోఽయముచ్యతే ॥ ౧౬౩ ॥

షడ్జ ఏకర్షభే తిస్రో గాన్ధారే పంచ మధ్యమే ।
చతస్రః పంచమే త్వేకా ధే తిస్రః పంచ నౌ స్మృతాః ॥ ౧౬౪ ॥

ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదాహృతాః ।
భేదోఽయమేకపంచాశో మేలప్రస్తారకే స్మృతః ॥ ౧౬౫ ॥

ఇతి శుద్ధరామక్రియామేలః ॥ ౧౬ ॥

షడ్జస్వరశ్చ రిషభః పంచశ్రుతిసమన్వితః ।
సాధారణాఖ్యగాన్ధారో వరాళీమధ్యమస్తథా ॥ ౧౬౬ ॥

శుద్ధశ్చ పంచమశ్చైవ పంచశ్రుతికధైవతః ।
కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యేతత్సప్తస్వరోదితః ॥ ౧౬౭ ॥

మేలః సింహరవే రాగే వేఙ్కటాధ్వరికల్పితే ।
షడ్జే తిస్రోఽథ రిషభే పంచ గే త్వేకికైవ మ్... ॥ ౧౬౮ ॥

షడేవ పంచమే త్వేకా ధే పంచైకైవ నౌ స్మృతాః ।
ఇత్యస్య శ్రుతయః ప్రోక్తా మయా ద్వావింశతిః స్ఫుట... ॥ ౧౬౯ ॥

భేదోఽయమష్టపంచాశో మేలప్రస్తార ఇష్యతే ।
ఇతి సింహరవమేలః ॥ ౧౭ ॥

షడ్జస్వరశ్చ రిషభః పంచశ్రుతిసమన్వితః ॥ ౧౭౦ ॥

గాన్ధారోఽన్తరసంజ్ఞశ్చ వరాళీమధ్యమస్తథా ।
శుద్ధశ్చ పంచమః పంచశ్రుతికో ధైవతస్తథా ॥ ౧౭౧ ॥

కాకల్యాఖ్యనిషాదశ్చ కల్యాణీమేలకే స్వరాః ।

షడ్ల ఏకర్షణే పఞ్చ గాఢారే తిస్ర ఏవ మే || ౧౭౨ ||
 చతస్రః పఞ్చమే త్వేకా పఞ్చ ధే తిస్ర ఏవ నౌ |
 ఇత్యస్య శ్రుతయోఽస్మాభిర్ద్వావింశతిరుదీరితాః || ౧౭౩ ||
 పఞ్చషష్ఠితమో భేదో మేలప్రస్తారకే స్మృతః |
 ఇతి కల్యాణీమేలః || ౧౯ ||
 అస్మాభిర్దర్శితా ఇత్థం లక్ష్యలక్షణసంకతాః || ౧౭౪ ||
 ఏకోనవింశతిర్మేలాః సమ్ప్రతి ప్రచరన్తి యే |
 అతేదానీం విచార్యన్తే రామామాత్యేన లక్షితాః || ౧౭౫ ||
 మేలప్రకరణే మేలాః స్వరమేలకలానిధౌ |
 తథా హి వింశతిం మేలానాహ రామో విమూఢభీః || ౧౭౬ ||
 యుజ్యతే తత్కథం వేతి తత్ప్రచ్ఛామో వయం పునః |
 తదుక్తరీత్యా సారఙ్గాటకేదారగౌలయోః || ౧౭౭ ||
 సమ్ప్రాప్తమేకమేలత్వం మేలా స్వర్వింశతిః కథమ్ |
 నను వింశతిమేలానాం మధ్యే పఞ్చదశస్వపి || ౧౭౮ ||
 మేలేషు పఞ్చమేలానామన్తర్భావస్త్యయేరితః |
 అన్యస్య పునరన్యస్మిన్నాన్తర్భావో భవిష్యతి || ౧౭౯ ||
 అన్తరాఖ్యానగాఢారకాకల్యాఖ్యనిషాదయోః |
 స్థానే ప్రతినిధిత్యేన సఙ్గహ్యేతే యదా స్వరౌ || ౧౮౦ ||
 చ్యుతమధ్యమగాఢారచ్యుతషడ్లనిషాదకౌ |
 తథా వింశతిమేలానం మధ్యే పఞ్చదశస్వపి || ౧౮౧ ||
 మేలేషు పఞ్చమేలానామన్తర్భావస్త్యయేరితః |
 సారఙ్గాటకేదారగౌలమేలద్వయేఽపి చ || ౧౮౨ ||
 అవిశేషేణ భవతా సఙ్గాహ్యత్వే సధర్మకౌ |
 చ్యుతమధ్యమగాఢారచ్యుతషడ్లనిషాదకౌ || ౧౮౩ ||
 అన్తస్య పునరన్యస్మిన్నాన్తర్భావో భవేత్తదా |
 తతో వింశతిమేలోక్తివ్యాఘాతోఽయం దురుత్తరః || ౧౮౪ ||
 మేలానాం వింశతేర్యాని లఙ్కాణ్యుక్తాని హి త్వయా |

తాని సర్వాణి దృశ్యన్తే విరుద్ధాన్యేవ కేవలమ్ || ౧౮౫||

తత్ర స్థాలీపులాకాఖ్యన్యాయేన కతిచిత్పనః |

లక్షణాని ప్రదర్శ్యన్తే రామ యేష్యేవ మోహితః || ౧౮౬||

న హి తాన్యత్ర శక్యన్తే దూషణాని త్వయేరితే |

గ్రన్థే గణయితుం దోషసహస్రగ్రథనే మయా || ౧౮౭||

తథా హి భైరవీరాగః శక్యరాభరణస్తథా |

గౌడిరాగశ్చ కథితస్త్యయా శ్రీరాగమేలజాః || ౧౮౮||

తత్కథం భైరవీశుద్ధవతేనాన్వితా ఖలు |

శక్యరాభరణో రాగోఽన్తరగాన్ధారవాన్స్తథా || ౧౮౯||

సకాకలీనిషాదశ్చ గౌడిరాగస్త్యయం పునః |

జాతో మాలవగౌలాఖ్యరాగమేలాదిసంస్థితః || ౧౯౦||

రాగాణాం పునరేతేషాం జన్మ శ్రీరాగమేలతః |

కథం వికత్థనే రామ రామ రామ తవ భ్రమః || ౧౯౧||

యచ్ఛోక్తం భవతా శుద్ధరామశ్రీరాగమేలతః |

పాడిరాగర్పదేశ్యాఖ్యరాగజన్మ భవేదితి || ౧౯౨||

తద్దోషఘాతయే రామ రామస్మరణమాతను |

పాడ్యార్పదేశిరాగౌ చ ప్రసిద్ధౌ గౌలమేలజౌ || ౧౯౩||

యదప్యవేదితా రామ రామ బుద్ధివిరామతా |

దేశాక్షిమేల ఏవైష కైశిక్యాఖ్యనిషాదకమ్ || ౧౯౪||

ప్రాప్య కన్నడగౌలః స్యాద్గౌలస్యాతిమృషావహా |

కర్ణాటగౌలః శ్రీరాగమేలోద్భవనతో న కిమ్ || ౧౯౫||

యచ్ఛ కన్నడగౌలస్య మేలే సముపజాయతే |

ఘణ్ణారవ ఇతి ప్రోక్తం పాతకేనామునా పునః || ౧౯౬||

సత్యం న మోక్ష్యసే రామ రామసేతుం గతోఽపి వా |

భైరవీమేలసమ్భూతో రాగో ఘణ్ణారవః ఖలు || ౧౯౭||

యదప్యుక్తం త్వయా నాదరామశ్రీరాగమేలకే |

సాధారణాఖ్యగాన్ధారః సజ్ఞాహ్య ఇతి తత్పతః || ౧౯౮||

అపూర్వవయకారత్వమావేదయతి రామ తే ।
 నాదరామక్రియామేలగాంధారోఽప్యస్తరాభిధః ॥ ౧౯౯॥
 యచ్ఛక్తం రీతిగౌలాఖ్యరాగమేలస్య లక్షణమ్ ।
 శుభాః సరిగమాః పంచ పంచశ్రుతికధైవతః ॥ ౨౦౦॥
 కైశిక్యాఖ్యనిషాదశ్చేత్యత్ర రామక్రియస్తథా ।
 భైరవిరాగమేలోత్థో రీతిగౌలః ప్రకీర్త్యతే ॥ ౨౦౧॥
 శుద్ధర్షభశ్చ గాంధారః పంచశ్రుతికధైవతః ।
 యచ్చ కేదారగౌలాఖ్యరాగమేలస్య లక్షణే ॥ ౨౦౨॥
 సక్త్యాహ్యశ్చుతపఠ్ఠాఖ్యనిషాద ఇతి కల్పితమ్ ।
 తత్ర స్థానేఽను శోచమి తవ రామాభిధాం పునః ॥ ౨౦౩॥
 కైశిక్యాఖ్యనిషాదో హి మేలే కేదారగౌలకే ।
 యదప్యుక్తం త్వయా రామ హేజ్జజ్జిరాగమేలకే ॥ ౨౦౪॥
 కాకల్యాఖ్యనిషాదస్తు సక్త్యాహ్య ఇతి తత్పునః ।
 అతితుచ్ఛం యతస్తస్మిన్నేలే శుద్ధనిషాదకః ॥ ౨౦౫॥
 గృహ్యతే నిఖిలైర్లోకైర్వాదకైర్గాయకైరపి ।
 యచ్ఛక్తం భవతా రామ కామోభాజీమేలలక్షణమ్ ॥ ౨౦౬॥
 గనీ అన్తరకాకల్యో రిధౌ పంచశ్రుతీ తథా ।
 శేషాః శుద్ధాశ్చ సమపాః కామోభాజీమేలకే త్వితి ॥ ౨౦౭॥
 తత్రావత్తవ గీతజ్జబహిష్కార్యత్వసాధనమ్ ।
 కామోభాజీరాగమేలస్య కైశిక్యాఖ్యనిషాదకః ॥ ౨౦౮॥
 ఇతి నో వేత్తి కిం వీణావాదినాం గృహదాస్యపి ।
 తస్మాద్వైకారరామోక్తాన్మేలాన్విశ్వస్య వైణీకైః ।
 కాన్తారకూపే వేష్టవ్యముద్ధృత్య భుజముచ్యతే ॥ ౨౦౯॥
 ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-
 సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-
 నాగమామ్బికావరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వక్రతుయాజి-
 యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజన్యాచ్యుత-
 విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య

కృతౌ చతుర్దశీప్రకాశికాయాం
చతుర్థం మేలప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౫. పంచమం రాగప్రకరణమ్ ।

తుర్యప్రకరణే మేలాః సప్రపంచముదిరీతాః ।
అథ మేలోద్భవా రాగా లక్ష్యస్తే నాతివిస్తరమ్ ॥ ౧॥

రజ్జుయన్తి మనాంసీతి రాగాస్తే దశ లక్షణాః ।
భవన్తి తే మతజ్ఞాద్యైః ప్రాపితాస్తాని చ క్రమాత్ ॥ ౨॥

లక్షణాని దశోక్తాని లక్ష్యస్తే తావదాదితః ।
గ్రహంశౌ మన్యతారౌ చ న్యాసాపన్యాసకౌ తథా ॥ ౩॥

అథ సంన్యాసవిన్యాసౌ బహుత్వం చాల్పతా తథా ।
లక్షణాని దశైతాని రాగాణాం మునయోఽబ్రువన్ ॥ ౪॥

దశానామపి చైతేషాం క్రమాల్లక్షణముచ్యతే ।
యేనాదౌ గీయతే గీతం స్వరేణ స భవేద్ గ్రహః ॥ ౫॥

బహుశో గీయతే యేన స్వరేణాంశః స కథ్యతే ।
అంశస్వరస్వసావేవ జీవస్వర ఇతి స్మృతః ॥ ౬॥

నీచైః స్వరేణ యద్ధానం స మన్యస్వర ఉచ్యతే ।
ఉచ్చైః స్వరేణ యద్ధానం స తారస్వర ఉచ్యతే ॥ ౭॥

న్యాసస్వరః స కథితో యేన గీతం సమాప్యతే ।
అవాన్తరసమప్తి యో రాగస్యాపి తనోతి సః ॥ ౮॥

అపన్యాసః స్మృతో న్యాసస్తాత్వన్తికసమాప్తికృత్ ।
ఇతి భేదో భవేన్న్యాసాపన్యాసస్వరయోర్ద్వయో... ॥ ౯॥

సంన్యాసో నామ గీతాద్యఖణ్ణభాగసమాప్తికృత్ ।
గీతఖణ్ణాద్యావయవస్యాస్తే తిష్ఠతి స స్వరః ॥ ౧౦॥

విన్యాస ఏతౌ సంన్యాసవిన్యాసౌ భరతాదిభిః ।
అన్తర్భూతావపన్యాసస్వర ఏవేతి కీర్తితౌ ॥ ౧౧॥

అలజ్ఘనం తథాఽభ్యాసో బహుత్వం ద్వివిధం మతమ్ ।
స్వరస్యాస్పర్శనం యత్ర లజ్ఘనం తత్ర కీర్తితమ్ ॥ ౧౨॥

సాకల్యేన స్వరస్పర్శస్త్వలఙ్ఘనమితి స్మృతమ్ ।
యదేకస్య స్వరస్యైవ వైరన్తర్యేణ వాఽథ వా ॥ ౧౩॥
వ్యవధానేన వా భూయో భూయోఽప్యుచ్చారణం హి తత్ ।
అభ్యాస ఇతి శంసన్ని బహుత్వం ద్వివిధం తతః ॥ ౧౪॥
అల్పత్వం చ ద్విధా ప్రోక్తమనభ్యాసాచ్చ లఙ్ఘనాత్ ।
పూర్వోక్తాభ్యాసరాహిత్యమనభ్యాసః ప్రకీర్తితః ॥ ౧౫॥
పూర్వోక్తాలఙ్ఘనాభావో లఙ్ఘనం పరికీర్తితమ్ ।
లక్షణాని దశాప్యేవం లక్షితాని మయా స్ఫుటమ్ ॥ ౧౬॥
అథైతల్లక్షణాన్రాగానుద్దిశామి క్రమాదహమ్ ।
రాగాస్తావద్దశవిధా భరతాద్యైరుదీరితాః ॥ ౧౭॥
గ్రామరాగాశ్చోపరాగా రాగా భాషావిభాషికాః ।
తథైవాన్తరభాషాఖ్యా రాగాఙ్గాఖ్యాస్తతః పరమ్ ॥ ౧౮॥
భాషాఙ్గాణి క్రియాఙ్గాణి హ్యుచ్చాస్థానీతి చ క్రమాత్ ।
దశస్త్యేతేషు రాగేషు గ్రామరాగాదయః పునః ॥ ౧౯॥
రాగాస్త్యన్తరభాషాన్తా మార్గరాగా భవన్తి షట్ ।
తతో గన్ధర్వలోకేన ప్రయోజ్యాన్తే వ్యవస్థితాః ॥ ౨౦॥
తస్మాద్రాగఙ్గాభాషాఙ్గాక్రియాఙ్గాపాఙ్గాసంజ్ఞితాః ।
రాగాశ్చత్వార ఏవైతే దేశిరాగాః ప్రకీర్తితాః ॥ ౨౧॥
తత్ర రత్నాకరగ్రన్థే శార్ఙ్గదేవేన ధీమతా ।
చతుఃషష్ట్యధికం రాగశతద్వయముదీరితమ్ ॥ ౨౨॥
లక్ష్యన్తే తేన కుత్రాపి లక్ష్యవర్తని సమృతి ।
తతః ప్రసిద్ధివైధుర్యాత్క్షణ్ణవా రాగాంస్తు తాస్సునః ॥ ౨౩॥
సర్వత్ర లక్ష్యమార్గేఽత్ర సమృతి ప్రచరన్తి యే ।
తానస్మత్పరమాచార్యతానప్పార్వసముద్భృతాన్ ॥ ౨౪॥
రాగాన్నిరూపయిష్యామి లక్ష్యలక్షణసమ్మతాన్ ।
గ్రహాంశన్యాసమన్ద్రాదివ్యవస్థా తేషు యద్యపి ॥ ౨౫॥
దేశిత్యాత్సర్వరాగేషు వైకాన్తేన ప్రవర్తతే ।

తథాఽపి లక్ష్మమాశ్రిత్య గానలక్ష్మానుసృత్య చ || ౨౬ ||

రాగాణాం లక్షణం బ్రూమః సమృత్తి ప్రచరన్తి యే |
నిరూప్యమాణరాగాణాం షడ్జాదిక్రమతో బ్రువే || ౨౭ ||

లిఖ్యన్తే పంచుభిః పద్వై రాగాః షడ్జగ్రహస్వరాః |
నాటః సారాష్ట్రసారణ్ణాటౌ శుద్ధవసన్తకః || ౨౮ ||

గుణ్యక్రియా మేచబౌలిర్నాదరామక్రియస్తథా |
వరాలీ లలితా పాడిరాగః సాలగభైరవీ || ౨౯ ||

శ్రీరాగారభిధన్యాసిశక్కురాభరణాభిధాః |
రాగా హిన్దోలభూపాలహిన్దోలాద్యవసన్తకాః || ౩౦ ||

ఆహర్యాభేరిసామన్తా వసన్తాద్యా చ భైరవీ |
హేఙ్జుఙ్జుర్మాలవశ్రీశ్చ శుద్ధరామక్రియా తథా || ౩౧ ||

కామ్భోజీ చ ముఖారీ చ దేవగాన్ధారికా తథా |
నాగధ్వనిః సామరాగస్తథా సామవరాలికా || ౩౨ ||

ఏకత్రింశదిమే రాగాః షడ్జన్యాసగ్రహాంశకాః |
గుర్జరీ భిన్నషడ్జశ్చ రేవగుత్తిస్తయోఽప్యమీ || ౩౩ ||

రిన్యాసాంశగ్రహాః ప్రోక్తా మతఙ్గభరతాదిభిః |
నారాయణాఖ్యదేశాక్షీ దేశాక్షీ రాగ ఏవ చ || ౩౪ ||

నారాయణ్యథ కర్ణాటో బఙ్గాలశ్చేతి విశ్రుతాః |
ఇమే రాగాస్తు చత్వారో గన్యాసాంశగ్రహాః స్మృతాః || ౩౫ ||

జయన్తసేనో బహులీ మధ్యాదిరిమే త్రయః |
మగ్రహా మధ్యమన్యాసా మాంశకాః పరికీర్తితాః || ౩౬ ||

ఆన్దాలీ చైవ సావేరీ పన్యాసాంశగ్రహే ఉభే |
రాగో మల్లహారీ ఘణ్ణారవో వేలావలీ తథా || ౩౭ ||

భైరవీ చేతి చత్వారో ధన్యాసాంశగ్రహాః స్మృతాః |
గౌలకేదారగౌలా ద్వా చ్ఛాయాగౌలాభిధస్తథా || ౩౮ ||

రీతిగౌలః పూర్వగౌలో గౌలో నారాయణాభిధః |
రాగః కన్నడగౌలశ్చ సప్త గౌలా ఇమే పునః || ౩౯ ||

నిషాదగ్రహనిన్యాసనిషాదాంశాః ప్రకీర్తితాః ।
 చతుఃపఞ్చాదదుద్దిష్టా ఇతి రాగా గ్రహాదిభిః ॥ ౪౦॥
 అథైషాం క్రమాలక్ష్య లక్ష్యలక్షణసంకతమ్ ।
 నాటో భాషాఙ్గరాగోఽత్ర వాదీ షడ్జః స్వరో మతః ॥ ౪౧॥
 సంవాదీ పఞ్చమో జ్ఞేయో గనీ ప్రోక్తా వివాదినౌ ।
 అనువాదీ రిధద్వంద్వం చాయం సాయం ప్రగీయతే ॥ ౪౨॥
 అవరోహే నిధగరివర్ణమేనం ప్రవక్షతే ।
 సమూర్ణరాగశ్చైవైష సమ్మతో గనవేదినామ్ ॥ ౪౩॥
 సౌరాష్ట్రరాగో మేలస్య గౌలస్యాభ్యుదయః పరః ।
 సమూర్ణశ్చైష వాదీ చ షడ్జః సంవాదినౌ మపౌ ॥ ౪౪॥
 నిషాదశ్చానువాదీహ రిధౌ ద్వౌ చ వివాదినౌ ।
 సర్వవేలాసు గాతవ్యః ఖ్యాతః సజ్జీతవేదిభిః ॥ ౪౫॥
 సారఙ్గానాటః సమూర్ణః సమ్భూతో గౌలమేలతః ।
 అస్యాపి చ భవేద్వాదీ షడ్జః సంవాదినౌ మపౌ ॥ ౪౬॥
 వివాదినౌ గనీ చానువాదినౌ ధైవతర్షభౌ ।
 సాయం చాయం ప్రగాతవ్యః సజ్జీతామ్బుధిపారగైః ॥ ౪౭॥
 రాగః శుద్ధవసంతాఖ్యో రాగాఙ్గో గీయతే ప్రగే ।
 శఙ్కరాభరణాఖ్యాతరాగమేలసముద్భవః ॥ ౪౮॥
 ఆహ బైకారరామస్త్రావరోహే పఞ్చమవర్ణనాత్ ।
 షాడవత్వం న తద్ యుక్తం యస్మాదస్యావరోహణాత్ ॥ ౪౯॥
 ఆరోహేఽపి ప్రయోగోఽస్తి తస్మాత్సమూర్ణరాగతా ।
 దిసస్య చరమే యామే గీతః సోఽయం శుభావహః ॥ ౫౦॥
 గుణ్ణక్రియా గౌలమేలజాతా సమూర్ణతామతా ।
 నాదరమక్రియారాగః సమూర్ణస్వరసంకతః ॥ ౫౧॥
 గేయః సాయాహ్నాసమయే గౌలమేలసముద్భవః ॥
 వరాలిరాగః సమ్పూర్ణో వాదీ షడ్జోఽథ కథ్యతే ॥ ౫౨॥
 సంవాదినౌ మపౌ జ్ఞేయా గనీ చైవ వివాదినౌ ।

రిషభో హ్యనువాదీ స్యాత్సర్వదాఽప్యేష గీయతే || ౫౩||

ప్రగే ప్రగేయా లలితా పవరా గౌలమేలజా ।
పాడిరాగో గౌలమేలప్రభూతః షాడవో మతః || ౫౪||

గతోపశ్చరమే యామే దినస్య పరిగీయతే ।
శ్రీరాగమేలసమ్భూతో రాగః సాలగభైరవీ || ౫౫||

సమ్పూర్ణస్వరసంయుక్తా యామే గేయా తురీయకే ।
శ్రీరాగః పరిపూర్ణోఽపి గధయోః స్థానవర్జితః || ౫౬||

గేయః సాష్ట్యుసమయే సర్వసమ్పద్యదాయకః ।
ఆరభీనామకో రాగః సమ్పూర్ణస్వరసంజితః || ౫౭||

మేలస్త్యస్య స ఏవ స్యాచ్ఛక్యరాభరణః స్వయమ్ ।
ధన్యాసిరాగో రాగాఙ్గో జాతః శ్రీరాగమేలతః || ౫౮||

రిధలోపాదౌడువోఽయం ప్రాతర్గీతః శుభప్రదః ।
శక్యరాభరణో రాగః పూర్ణః సాయం ప్రగీయతే || ౫౯||

హిన్దోలసంజుకో రాగో భైరవీమేలసమ్భవః ।
ఔడువీ రిధలోపేన సర్వకాలేషు గీయతే || ౬౦||

భూపాలః ప్రాతరుద్దేయ ఔడువీ మనివర్జనాత్ ।
ఏష రాగాఙ్గరాగేషు గణితః శార్ఙ్గసూరిణ || ౬౧||

ఆహారీమేలజః పూర్ణో హిన్దోలాద్యవసన్తకః ।
సమ్పూర్ణస్తావహారీరాగః షడ్జపశ్చామకౌ క్రమాత్ || ౬౨||

వాదిసంవాదినౌ తత్ర గనీ వైవ వివాదినౌ ।
అనువాదిస్వరౌ జ్ఞేయౌ రిధౌ సాయం ప్రగీయతే || ౬౩||

ఆభేరిరాగః పూర్ణోఽయమాహారీమేలసమ్భవః ।
సామన్తరాగః పూర్ణోఽత్ర వదిసంవాదినౌ సపౌ || ౬౪||

వివాదినౌ నిగావన్యే స్వరాః స్యురనువాదినః ।
శక్యరాభరణచ్ఛాయః సాయమేష ప్రగీయతే || ౬౫||

వసన్తభైరవీరాగః సమ్పూర్ణోఽప్యల్పపశ్చామః ।
ప్రాతర్గాతవ్య ఇత్యేవం ఖ్యాతో వాతాత్మజన్మనా || ౬౬||

హేఙ్జఙ్జరాగః సమ్పూర్ణో యామేఽహ్నో గీయతేఽన్తమే ।
 షాడవీ మాలవశ్రీః స్వాద్రాగాఙ్గమృషభోఙ్జితః ॥ ౬౭ ॥
 మేలః శ్రీరాగమేలస్య సర్వకాలేషు గీయతే ।
 సమ్పూర్ణః శుద్ధరామక్రీ వాదీ షడ్జోఽత్ర కథ్యతే ॥ ౬౮ ॥
 సంవాదీ పఞ్చమః ప్రోక్తో గనీ చైవ వివాదినౌ ।
 అనువాదీ రిధద్వస్త్వం గేయం సాయం ప్రగీయతే ॥ ౬౯ ॥
 క్రియాఙ్గరాగోఽయమితి భరతాద్వైరుదీరితమ్ ॥
 కామోఙ్జరాగః సమ్పూర్ణోఽప్యారోహే మనివక్రీతః ॥ ౭౦ ॥
 సాయం సఙ్గీయతే సోఽయం సఙ్గీతాగమపారగైః ॥
 ముఖారిరాగః సమ్పూర్ణో వాదిసంవాదినావిహ ॥ ౭౧ ॥
 సపౌ వివాదినౌ త్వత్ర గనీ చైవానువాదినౌ ।
 రిధావితీ చ బోధ్యవ్యం గాతవ్యః సర్వదాఽప్యయమ్ ॥ ౭౨ ॥
 సమ్పూర్ణో దేవగాఢారీరాగః శ్రీరాగమేలఙ్జః ।
 గాతవ్యః ప్రాతరేవైష నాగధ్వనిరథోఽచ్యతే ॥ ౭౩ ॥
 సమ్పూర్ణరాగో రాగాఙ్గశఙ్కరాభరణోఽస్థితః ।
 శఙ్కరాభరణాన్మేలాత్సమ్భూతః సామరాగకః ॥ ౭౪ ॥
 సమ్పూర్ణః సతతం గేయో మన్ద్రమధ్యమభూషితః ।
 రాగః సామవరాల్పాఖ్యః సామవేదసముద్భవః ॥ ౭౫ ॥
 సమ్పూర్ణో గీయతే నిత్యమిత్యేకత్రింశదీరితాః ।
 రాగాః సలక్షణాః సమ్యక్ష్ణన్యాసగ్రహోఽశకాః ॥ ౭౬ ॥
 అథర్షభగ్రహాణాం త్రిరాగాణాం లక్ష్య చక్షుషే ।
 సమ్పూర్ణో గుర్జరీరాగో రాగాఙ్గో గౌలమేలఙ్జః ॥ ౭౭ ॥
 ప్రగే ప్రగీయః కథితస్తవరోహే ధవర్జితః ।
 భిన్నషడ్జాఖ్యారాగోఽయం జాతో భూపాలమేలతః ॥ ౭౮ ॥
 సమ్పూర్ణః ప్రథమే యామే దినస్య పరిగీయతే ।
 రేవగుప్తిస్తు హేఙ్జఙ్జమేలోత్థో మనివర్జనాత్ ॥ ౭౯ ॥
 ఔడువశ్చరమే యామే దివసస్వైష గీయతే ।

చత్వరోఽథ నిరూప్యన్తే రాగా గాన్ధారకగ్రహః ॥ ౮౦॥

నారాయణాద్యదేశాక్షిః సమ్పూర్ణో గీయతే ప్రగే ।

శక్కురాభరణాఖ్యానరాగమేలసముద్భవః ॥ ౮౧॥

సమ్పూర్ణ ఏవ దేశాక్షీరాగః ప్రాతః ప్రగీయతే ।

మేలో నారాయణీరాగః శక్కురాభరణోదితః ॥ ౮౨॥

సమ్పూర్ణస్వేష గాతవ్యః ప్రాతః సగ్గీతకోవిదైః ।

రాగః కర్ణాటబక్కులో భాషాం గౌలమేలజః ॥ ౮౩॥

ప్రాతఃకాలేషు గాతవ్యః షాడవోఽయం నివర్జితః ।

సర్వదాఽవ్యేష గాతవ్యో గీతజ్ఞైః శుభరక్తదః ॥ ౮౪॥

మన్యాసాంశగ్రహో రాగా నిరూప్యన్తే త్రయోఽధునా ।

జయన్తేనాఖ్యరాగో జాతః శ్రీరాగమేలతః ॥ ౮౫॥

రివర్జితః షాడవోఽయం సాయంకాలే ప్రగీయతే ।

మధ్యమాదిస్తు రాగాజురాగః శ్రీరాగమేలజః ॥ ౮౬॥

రిధలోపాదౌడువోఽయం సాయంకాలే ప్రగీయతే ।

రక్తిరేతస్య రాగస్య మురల్యాం దృశ్యతేఽధికా ॥ ౮౭॥

బహులీ గౌలమేలోత్థో రాగో మధ్యమవర్జనాత్ ।

షాడవో గీయతే సోఽయం సాయంకాలే విచక్షణైః ॥ ౮౮॥

పన్యాసాంశగ్రహౌ రాగౌ నిరూప్యేతే మయాఽధునా ।

నిగలోపాదౌడువోఽయమాన్ధాలీరాగ ఈరితః ॥ ౮౯॥

మేలః శ్రీరాగమేలస్య కథ్యతే గీతవేదిభిః ।

గౌలమేలసముద్భూతః సావేరీరాగ ఈరితః ॥ ౯౦॥

ఆరోహే గనిలోపోఽయం ప్రాతర్గీతో విచక్షణైః ।

నిరూప్యన్తేఽధునా రాగాశ్చత్వారో ధైవతగ్రహః ॥ ౯౧॥

ఖ్యాతా మలహారీ గౌలమేలజాతా నిలోపతః ।

షాడవత్వం గతా ప్రాతర్గాతవ్యా గీతకోవిదైః ॥ ౯౨॥

ఘణ్ణారవాఖ్యరాగస్తు ఖైరవీమేలసమ్భవః ।

సమ్పూర్ణస్వరసంయుక్తః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౯౩॥

వేలావలీ తు భాషాం జాతః శ్రీరాగమేలతః ।
 సమూర్ణభావం భజతే ప్రభాతే చైష గీయతే ॥ ౯౪ ॥
 సాయాహ్నారాగః సమూర్ణస్తూపాంజం భైరవీ స్మృతః ।
 వాదీ షడ్జోఽత్ర సంవాదీ పంచమః స్యాద్వివాదినో ॥ ౯౫ ॥
 స్వరౌ నిషాదగాంధారౌ రిధౌ చైవానువాదినౌ ।
 నిరూప్యన్తే సప్త రాగా నిన్యాసాంశగ్రహా మయా ॥ ౯౬ ॥
 గౌలస్తు షాడవో రాగో రాగాంజం ధైవతోజ్జితః ।
 వాదిసంవాదినావత్ర రిగౌ శశ్వత్ప్రగీయతే ॥ ౯౭ ॥
 కేదారగౌలః సమూర్ణః కామ్భోజీమేలసమ్భవః ।
 గేయోఽసౌ సుతరాం రక్తిదాయకో గాయకోత్తమైః ॥ ౯౮ ॥
 ఉపాంగరాగ ఇత్యేవమూచిరే భరతాదయః ।
 గౌలమేలోద్భవశ్చాయాగౌలః సమూర్ణతాం గతః ॥ ౯౯ ॥
 రీతిగౌలాఖ్యరాగస్తు భైరవీమేలసమ్భవః ।
 సమూర్ణశ్చైష గాతవ్యః సోఽయం సజ్జీతకోవిదైః ॥ ౧౦౦ ॥
 పూర్వగౌలస్య మేలః స్యాచ్ఛుద్ధగౌలశ్చ యః స్మృతః ।
 సమూర్ణశ్చైష గాతవ్యః సాయాహ్నో గీతకోవిదైః ॥ ౧౦౧ ॥
 నారాయణాద్యగౌలస్తు సమూర్ణః పరికీర్తితః ।
 కేదారగౌలమేలోత్తః సాయాహ్నో త్వేష గీయతే ॥ ౧౦౨ ॥
 రాగః కన్నడగౌలోఽయం జాతః శ్రీరాగమేలతః ।
 సమూర్ణోఽపి కదాచిత్సాదారోహే త్వక్తమధ్యమః ॥ ౧౦౩ ॥
 రాగః సింహరవో నామ షడ్జన్యాసగ్రహాంశకః ।
 సోఽయమస్మాభిరున్నీతః సమూర్ణో గీయతే సదా ॥ ౧౦౪ ॥
 లక్షితాః పంచపంచాశదితి రాగాః స్ఫుటం మయా ।
 గీతతాయప్రబంధా హి తానప్పార్యైః ప్రవర్తితాః ॥ ౧౦౫ ॥
 దేశీయరాగాః కల్యాణీప్రముఖాః సన్తి కోటిశః ।
 గీతతాయప్రబంధేషు వైతే యోగ్యా కదాచన ॥ ౧౦౬ ॥
 కల్యాణీరాగః సమూర్ణ ఆరోహే మనివర్జితః ।

గీతప్రబంధయోగోఽపి తురుష్కాణామతిప్రియః ॥ ౧౦౭ ॥

రాగః పన్నవరాల్కాఖ్యః సమూర్ణః పామరప్రియః ।

గీతలాయప్రబంధానాం దూరాద్ దూరతరః స్మృతః ॥ ౧౦౮ ॥

ఏవం ప్రకారేణోన్నేయా రాగా దేశసముదభవాః ।

ఆనన్యాత్సంకరాచైవ నాస్మాభిర్లక్షితాః పృథక్ ॥ ౧౦౯ ॥

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్త్యసర్వతోముఖాతిరాత్ర-

సాగ్నిచిత్త్యాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-

నాగమామ్మికావరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్త్యసర్వక్రతుయాజి-

యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యామ్యత-

విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య

కృతో చతుర్దశీప్రకాశికాయాం

పఞ్చమం రాగప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౬. షష్ఠమాలాపప్రకరణమ్ ।

ఏవం రాగప్రకరణే రాగాః సమ్యక్ నిరూపితాః ।

అథాలాపప్రకరణే తేషామాలాప ఉచ్యతే ॥ ౧ ॥

తత్రాలాపేషు సర్వత్రాప్యాదావాక్షిప్తికా స్మృతా ।

ఆక్షిప్తికైవ లోకేఽస్మిన్నాయత్తమితి గీయతే ॥ ౨ ॥

పీనత్వేన యథఽఽక్షిప్తం స్వనిర్వాహాయ భోజనమ్ ।

రాగేణాపి తథాఽఽక్షిప్తేత్యాదావాక్షిప్తికా మతా ॥ ౩ ॥

ఆక్షిప్తికానందరం తు కర్తవ్యా రాగవర్ధనీ ।

ఇయమేవ జన్యైకోకే యడుపిత్త్యభిధీయతే ॥ ౪ ॥

యస్మాదాక్షిప్తికోద్భూతం రాగం వర్ధయతే స్ఫుటమ్ ।

తస్మాదాఖ్యాయతే రాగవర్ధనీత్యభిధానతః ॥ ౫ ॥

రాగవర్ధస్యసావేవ ప్రోక్తా కరణమిత్యపి ।

తతో విదారీ గాతవ్యా లోకే ముక్తాయీసంజ్ఞితా ॥ ౬ ॥

ఆద్యద్వితీయయో రాగవర్ధనోశ్చేదకత్వతః ।

విదారీతి వదన్త్యేవముత్తరత్రాపి యోజ్యతామ్ ॥ ౭ ॥

అనన్తరం సముద్గేయా ద్వితీయా రాగవర్ధనీ ।
 తస్యా ఏవ చ తోకేఽస్మిన్వేధా యడుపితి ప్రథా ॥ ౮॥
 తద్విదారీ ద్వితీయాఽథ తృతీయా రాగవర్ధనీ ।
 తృతీయా తద్విదారీ చ కర్తవ్యా తదనన్తరమ్ ॥ ౯॥
 సేయం తృతీయకా రాగవర్ధనీ తద్విదారికా ।
 వికల్పేన క్వచిత్స్యాతాం న స్యాతాం వా క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౧౦॥
 తతః స్థాయీ భవేత్తత్ర స్థాయిశబ్దార్థ ఉచ్యతే ।
 యత్రోపవేశ్యతే తానః స్వరే స్థాయీ స కథ్యతే ॥ ౧౧॥
 తత్రాదౌ మధ్యషడ్జాఖ్యః స్థాయీ తల్లక్ష్య చక్షుహే ।
 మధ్యషడ్జం సమారభ్య తారషడ్జావధి క్రమాత్ ॥ ౧౨॥
 భవన్త్యష్టా స్వరా రాగే సమూర్ణే సప్త షాడవే ।
 ఔడువే షట్ క్రమాత్తేషామారోహః క్రమతః పునః ॥ ౧౩॥
 ఏకైకస్య స్వరస్వైషాం తానద్వితయసంఖ్యయా ।
 మధ్యషడ్జాదితారాన్తస్వరేష్వప్తస్వపి స్మృతాః ॥ ౧౪॥
 ద్వ్యష్ట తానా మధ్యషడ్జన్యాసవన్తో భవన్త్యమీ ।
 తానద్వయం స్వరే యస్మిన్స్థియతే తత్పురఃస్థితాః ॥ ౧౫॥
 న సక్ష్మాహ్యః స్వరాః కిం తు స్వాధఃస్థానే గతేష్వపి ।
 ఆమన్ద్యర్షభమారోహావరోహాక్రమతః స్వరాన్ ॥ ౧౬॥
 యథాయోగం సమాదాయ విన్యస్యేన్మధ్యషడ్జకే ।
 అవరోహేఽప్యేవమేవ విశేషస్తు ప్రదర్శ్యతే ॥ ౧౭॥
 తానద్వయం తారషడ్జే గీత్వా తారనిషాదకే ।
 తానద్వయం యథా గాయేత్తస్మిన్వనసరే పునః ॥ ౧౮॥
 న సంస్పృశేదేవమేవ పంచమే మధ్యమే తథా ।
 గాన్ధారర్షభయోర్మధ్యషడ్జేఽపి చ పృథక్పృథక్ ॥ ౧౯॥
 తానద్వయే గీయమానే స్పృశేన్నాధస్తనస్వరాన్ ।
 తదేవమవరోహే తు గ్రాహ్యో నాధస్తనాః స్వరాః ॥ ౨౦॥
 ఆరోహే త్వగ్రిమా వైవ స్వరా గ్రాహ్యో ఇతి స్థితిః ।

అత్రరోహేఽవరోహే చ ద్వౌ ద్వౌ తానౌ ప్రతిస్వరమ్ || ౨౧||

తయోరాదిమతానే తు న కారోఽనిష్క్రమః స్వరే |

కిం తు స్వరస్పర్శమాత్రం తతః స్థానే ద్వివీతీయకే || ౨౨||

క్షణమాత్రం స్వరే స్థిత్యా పశ్చాత్తానం సమాపయేత్ |

నియమోఽయం మధ్యషడ్జస్థాయిమాత్రే ప్రకీర్తితః || ౨౩||

తదేవం మధ్యషడ్జాఖ్యః స్థాయీ సమనువర్ణితః |

ఏవం మధ్యనిషాదాఖ్యస్వరాదామన్యషడ్జకమ్ || ౨౪||

సప్త స్వరాః సమ్భవన్తి తేషు సప్తస్వరేష్వపి |

నిధపాద్యాః స్వరా యే యే సహన్తేఽవస్థితిం పృథక్ || ౨౫||

తాన్స్వరాన్స్థాయినిః కృత్వ పశ్చాదారోహమార్గతః |

తత్తత్స్వరాపేక్షయాష్టా స్వరా గ్రాహ్యా యథాక్రమమ్ || ౨౬||

తదూర్ధ్వం విద్యమానాంస్తు స్వరాంస్తాంశ్చైవ సంస్పృశేత్ |

ఏవం మన్యస్వరేష్వేవారోహే తానచతుష్టయమ్ || ౨౭||

అవరోహే చతుస్తానాస్థితస్థాయిస్వరేష్వథ |

న్యాసః కర్తవ్య ఇత్యేవం సమ్ప్రదాయః ప్రదర్శితః || ౨౮||

సమాప్యైవం స్థాయివిధిం కుర్యాత్తదనువర్తనమ్ |

వర్ధనీమేవ లోకేఽస్మిన్నాహుర్మకరణీం జనాః || ౨౯||

వర్ధన్యాశ్చ భవేన్మన్యషడ్జే తావదుపక్రమః |

న్యాసస్తు మధ్యషడ్జేఽథ చతుర్థీ రాగవర్ధనీ || ౩౦||

తతస్తదనుసారేణ చతుర్థీ స్వాద్విదారికా |

సాధారణం సర్వరాగేష్వేతదాలాపలక్షణమ్ || ౩౧||

తానస్పాకృతపశ్చాశ్చాశ్చద్రాగాలాపేషు మత్కృతమ్ |

ఆలాపలక్షణమిదం లక్ష్యతాం లక్ష్యకోవిదైః || ౩౨||

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-

సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-

నాగమామ్బికావరద్వివీతీయనందనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వక్రతుయాజి-

యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజన్యామ్యుత-

విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య

కృతౌ చతుర్థాష్టకాశికాయాం
షష్ఠమాలాపప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౭. సప్తమం తాయప్రకరణమ్ ।

ఏవం షష్ఠప్రకరణే ప్రోక్తమాలాపలక్షణమ్ ।
సప్తమే౭థ ప్రకరణే తాయలక్షణముచ్యతే ॥ ౧॥

తత్తద్రాగానుసారేణ యత్ర కుత్రాపి చ స్వరే ।
స్థిత్యా స్వరం తమేవాథ స్థాయినం పరికల్ప్య చ ॥ ౨॥

తత్పురోవర్తిషు చతుఃస్వరేష్వథ యథాక్రమమ్ ।
తత్తద్రాగానుసారేణారోహే తానచతుష్టయమ్ ॥ ౩॥

అవరోహే తథా తానచతుష్టయమితి క్రమాత్ ।
గీత్యా తానాష్టకం పంచాదారభ్య స్థాయినం స్వరమ్ ॥ ౪॥

యదుక్తం కశ్చిదాకల్ప్య విన్యస్యేన్మన్యషడ్జకే ।
స్థాయస్థితస్య తస్యైవ యడుపస్యాభిధీయతే ॥ ౫॥

లోకే మకరిణీత్యేవం సంజ్ఞా ముక్తాయికా తతః ।
తాయసామాన్యలక్ష్మేదం వేఙ్కటాధ్వరిణోదితమ్ ॥ ౬॥

పరమో గురురస్మాకం తానప్పాచార్యశేఖరః ।
సర్వేషామపి రాగాణామేతల్లక్ష్మానుసారతః ।
తాయాన్పుకల్పయామాస లక్ష్యమస్య తదేవ సః ॥ ౭॥

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-
సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిన్దదీక్షిత-
నాగమామ్బికావరద్వితీయనన్దనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వక్రతుయాజి-
యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యాచ్యుత-
విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేఙ్కటేశ్వరదీక్షితస్య
కృతౌ చతుర్థాష్టకాశికాయాం
సప్తమం తాయప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౮. అష్టమం గీతప్రకరణమ్

ఏవం రాయప్రకరణే రాయాః సమ్యక్ నిరూపితాః ।
 అష్టమేఽథ ప్రకరణే గీతజాతం నిరూప్యతే ॥ ౧ ॥
 నను గీయత ఇత్యేవం వ్యుత్పత్త్యాఽలాపరాయయోః ।
 ప్రబంధానాం చ గీతత్వమస్తి తక్కిం నిరూప్యతే ॥ ౨ ॥
 ఇతి చేదుచ్యతే గీతశబ్దోఽయం యోగతః పునః ।
 ప్రబంధాలాపరాయానాం వాచకః స్వాత్తథాఽప్యసౌ ॥ ౩ ॥
 రూఢ్యా సాలగసూడాఖ్యగీతభేదైకవాచకః ।
 అథః సాలగసూడాఖ్యం గీతమత్ర నిరూప్యతే ॥ ౪ ॥
 తత్ర సాలగసూడేతిశబ్దస్యార్థః ప్రదర్శ్యతే ।
 సూడ ఇత్యేష దేశీయశబ్దో గీతకవాచకః ॥ ౫ ॥
 స చ సూడో ద్విధా శుద్ధశ్చాయాలగ ఇతి క్రమాత్ ।
 తత్ర బ్రూమః ప్రకరణే శుద్ధసూడోఽభిధాస్యతే ॥ ౬ ॥
 అథ చ్చాయాలగః సూడశ్చాయా నామ సమానతా ।
 శుద్ధశ్చాయా శుద్ధసామ్యం తాం ఛాయాం లగతీత్యయమ్ ॥ ౭ ॥
 గచ్ఛతీతి యతస్తస్మాచ్ఛాయాలగ ఇతి స్మృతః ।
 ఛాయాలగేతి శబ్దాపభ్రంశః సాలగ ఇత్యయమ్ ॥ ౮ ॥
 శుద్ధత్వం చాత్ర శాస్త్రోక్తనియమేన సమన్వయః ।
 ఏవం సాలగసూడేతి శబ్దస్యార్థః ప్రదర్శితః ॥ ౯ ॥
 స చ సాలగసూడాఖ్యో ధ్రువాదిః సప్తథా మతః ।
 ఆద్యో ధ్రువస్తతో మట్టః ప్రతిమట్టో నిసారుకః ॥ ౧౦ ॥
 అట్టతాలస్తతో రాస ఏకతాలీతి చ క్రమత్ ।
 తత్రాపి ప్రథమోద్దిష్టధ్రువలక్షణముచ్యతే ॥ ౧౧ ॥
 ఆదౌ ఖణ్డద్వయం కార్యే భిన్నమాత్వేకధాతుకమ్ ।
 తత్ఖణ్డద్వయముద్గ్రాహో విజ్ఞేయస్తదనస్తరమ్ ॥ ౧౨ ॥
 ఉద్గ్రాహస్వరతః కిచ్చదుచ్చస్వరసమన్వితమ్ ।
 ఖణ్డం కుర్యాదిదం ఖణ్డత్రయం ద్విర్గేయమిష్యతే ॥ ౧౩ ॥

తతో ద్విఖణ్ణ ఆభోగః స్తుత్యనామాఙ్కీతః స్మృతః ।
 ఉచ్చస్వరైకఖణ్ణః స్యాదాభోగ ఇతి కేచన ॥ ౧౪॥
 ఉగ్రాహస్యాద్యఖణ్ణే చ న్యాసో యత్ర స తు ధ్రువః ।
 తం చ ధ్రువం ద్వ్యష్టవిధం వదన్తి భరతాదయః ॥ ౧౫॥
 ఏకాదశాక్షరాత్థణ్ణాదేకైకాక్షరవర్ధితైః ।
 ఖణ్ణైర్ధ్రువా ద్వ్యష్టవిధాః షడ్వింశత్యక్షరావధి ॥ ౧౬॥
 జయస్తః శేఖరోత్సాహౌ తతో మధురనిర్మలా ।
 కున్తలః కోమలశ్చారో నన్దనశ్చన్ద్రశేఖరః ॥ ౧౭॥
 కామదో విజయాఖ్యశ్చ కన్దర్పో జయమఙ్గలః ।
 తిలకో లలితశ్చేతి సంజ్ఞాస్తేషాం క్రమాదిమాః ॥ ౧౮॥
 ఆదితాలేన శ్శృంగారే జయన్తో గీయతే బుధైః ।
 శేఖరో గీయతే వీరే రసే నిఃసారుతాలతః ॥ ౧౯॥
 ఉత్సాహః ప్రతిమట్టేన హాస్యే తాలేన గీయతే ।
 మధురో భోగదో గేయః కరుణే హయశీలయా ॥ ౨౦॥
 క్రీడాతాలేన శ్శృంగారే గీయతే నిర్మలో ధ్రువః ।
 లఘుశేఖరతాలేన కున్తలో గీయతేఽద్భుతే ॥ ౨౧॥
 కేరలో విప్రలమ్భే చ యోమృతాలేన గీయతే ।
 హర్షదో గీయతే చారో వీరే నిఃసాలుతారతః ॥ ౨౨॥
 నన్దనో వీరశ్శృంగారే త్వేకతాలేన గీయతే ।
 వీరే హాస్యే చ శ్శృంగారే ప్రతిమట్టేన గీయతే ॥ ౨౩॥
 అభీష్టఫలదః శ్రోతృగాత్రాణాం చన్ద్రశేఖరః ।
 ప్రతిమట్టేన శ్శృంగారే గాతవ్యః కామదధ్రువః ॥ ౨౪॥
 హాస్యే ద్వితీయతాలేన గాయన్తి విజయధ్రువమ్ ।
 కన్దర్పో హాస్యశ్శృంగారకరుణేష్వాదితాలతః ॥ ౨౫॥
 క్రీడాతాలేన శ్శృంగారే గాతవ్యో జయమఙ్గలః ।
 తిలకో వీరశ్శృంగారే త్వేకతాల్యా ప్రగీయతే ॥ ౨౬॥
 ప్రతిమట్టేన శ్శృంగారే గీయతే లలితధ్రువః ।
 స్యాద్యర్ణనియమః సర్వఖణ్ణే ఖణ్ణద్వయే యథా ॥ ౨౭॥

ఇతి ధ్రువం నిరూప్యాథ మట్టలక్షణముచ్యతే |
 యతిద్వయం వైకయతిర్యతోద్ధ్రాహాఖ్యఖణ్ణకే || ౨౮ ||
 ధ్రువఖణ్ణం తతస్తచ్చ ద్వివారం గేయ ఇష్యతే |
 తద్ గీత్వా ధ్రువమాగత్య చాభోగో గీయతే సకృత్ || ౨౯ ||
 ధ్రువే న్యాసస్తతః ప్రోక్తః స మట్టో మట్టతాలకః |
 జయప్రియో మజ్జలశ్చ సున్దరో వల్లభస్తథా || ౩౦ ||
 కలాపః కమలశ్చేతి షడ్ భేదా మట్టకే మతాః |
 షట్పుకారో మట్టతాలస్తేన గీతిశ్చ విద్యతే || ౩౧ ||
 పీఠే జయప్రియో గేయో మట్టేన జగణాత్మనా |
 ఆద్యన్తయోర్లఘుర్మధ్యే గురుశ్చేజ్జగణః స్మృతః || ౩౨ ||
 గేయో భగణమట్టేన శ్చృక్ణారే మజ్జలాభిధః |
 ఆదౌ గురుర్లఘుద్వన్ద్యం పశ్చాచ్ఛ్చేద్భగణః స్మృతః || ౩౩ ||
 యుక్తః సగణమట్టేన శ్చృక్ణారే సున్దరో మతః ||
 ఆదౌ లఘుద్వయం చాన్తే గురుశ్చేత్సగణో మతః || ౩౪ ||
 జ్ఞేయో రగణమట్టేన వల్లభః కరుణే రసే |
 ఆద్యన్తయోర్గురుర్మధ్యే లఘుశ్చేద్రగణో మతః || ౩౫ ||
 విరామాన్తేన సగణో మట్టతాలేన గీయతే |
 హాస్యే రసే కలాపాఖ్యః కమలస్తద్భుతే రసే || ౩౬ ||
 విరామాన్తద్రుతద్వన్ద్యోపరి లఘ్వాత్తమట్టతః |
 నగణస్త్రిలఘుః ప్రోక్త ఇతి మట్టో నిరూపితః || ౩౭ ||
 అథోద్దేశక్రమేణైవ ప్రతిమట్టో నిరూప్యతే |
 మట్టవత్ప్రతిమట్టస్య లక్ష్మీద్ధ్రాహాదికే మతమ్ || ౩౮ ||
 ప్రతిమట్టాభిధస్తాలవిశేషోఽత్ర ప్రకీర్తితః |
 ప్రతిమట్టశ్చతుర్థా స్యాదమరస్తారసంజ్ఞితః || ౩౯ ||
 విచారః కున్తనామా చేత్యేతేషాం లక్షణం బ్రువే |
 అమరో గురుజ్ఞైకేన శ్చృక్ణారే గీయతే రసే || ౪౦ ||

విరామాన్తద్రుతద్వన్ద్వాల్లఘుద్వన్ద్వేన గీయతే ।
 తారాఖ్యః ప్రతిమఘ్తోఽసౌ రసయోర్వీరరాద్రయోః ॥ ౪౧॥
 లఘుత్రయాద్విరామాన్తాద్విచారః కరుణే భవేత్ ।
 విరామమధ్యకలఘుత్రయాత్కున్తోఽద్భుతే స్మృతః ॥ ౪౨॥
 ప్రతిమఘ్టం నిరూప్యైవం నిఃసారోర్లక్షణం బ్రువే ।
 బద్ధా నిఃసారుతాలేన నిఃసారురితి కీర్తితా ॥ ౪౩॥
 వైకున్తానన్తకాన్తారసమరా వాఙ్చితస్తథా ।
 విశాలశ్చేతి నిఃసారుగీతభేదా షడిరితాః ॥ ౪౪॥
 ద్రుతద్వన్ద్వోపరి లఘుద్వన్ద్వాద్వైకున్త ఉచ్యతే ।
 భవేదానన్త ఆనన్తో విరామాన్తద్రుతద్వయాత్ ॥ ౪౫॥
 విప్రలమ్బే తు కాన్తారో లఘున గురుణా స్మృతః ।
 లఘుద్వయాద్విరామాన్తాత్సమరో నామ కీర్తితః ॥ ౪౬॥
 లఘుద్వయాద్ద్రుతద్వన్ద్వాద్వాఙ్చితః కథ్యతే బుధైః ॥
 లఘుద్రుతద్వయే పునర్లఘుభిః స్యాద్విశాలకః ॥ ౪౭॥
 నిఃసారుకం నిరూప్యైవమఘ్టతాలోఽభిధీయతే ।
 మఘ్టతాలేన సంయుక్తమఘ్టతాలం ప్రచక్షతే ॥ ౪౮॥
 నిఃశక్యః శక్తిశితౌ చ చారోఽథ మకరన్తకః ।
 విజయశ్చేతి షడ్భేదానఘ్టతాలే ప్రచక్షతే ॥ ౪౯॥
 లగురుభ్యాం ద్రుతద్వన్ద్వాన్నిఃశక్తో విస్మయే భవేత్ ।
 లఘోర్ద్రుతద్వయేన స్యాచ్ఛక్తిః శ్మశ్శారవీరయోః ॥ ౫౦॥
 శాస్త్రే శీలో విరామాన్తాద్ద్రుతద్వన్ద్వాల్లఘుర్భవేత్ ।
 ద్రుతద్వన్ద్వోపరి లఘుగురుభ్యాం చార ఈరితః ॥ ౫౧॥
 మకరన్తో ద్రుతద్వన్ద్వానన్తరం గురుణా స్మృతః ।
 విజయస్తు ద్రుతద్వన్ద్వానన్తరం లఘునా స్మృతః ॥ ౫౨॥
 ఇత్యుఘ్టతాలః కథితో రాసకోఽథ నిరూప్యతే ।
 నిబద్ధో రాసతాలేన రాసకః స చతుర్విధః ॥ ౫౩॥
 వినాదో వరదో నన్తః కమ్పకశ్చేత్యనుక్రమాత్ ।

ఆలాపాన్తాద్ ధ్రువపదాద్విన్దోదః కౌతుకే స్మృతః ॥ ౫౪ ॥

ధ్రువాదాలాపమధ్యాత్తు వరదో దేవతాస్మృతౌ ।
ఖణ్ణమాద్యం ద్విఖణ్ణస్యోద్ధ్రాహస్యాలాపనిర్మితమ్ ॥ ౫౫ ॥

యస్యాసౌ రాసకో నన్దో గీయతేఽద్భుత ఏవ సః ।
ఆలాపాదేర్ధ్రువపదాత్కమ్బజః కరుణే భవేత్ ॥ ౫౬ ॥

సర్వేషు రాసకేష్యేషు ద్విఖణ్ణోద్ధ్రాహకల్పనా ।
ఇత్యుక్త్వా రాసకం గీతమేకతాలీ నిరూప్యతే ॥ ౫౭ ॥

ఏకతాలీ భవేదేకతాల్యా సా చ త్రిధా స్మృతా ॥

రమా చ చన్ద్రికా తద్వద్విపులేత్యథ లక్షణమ్ ॥ ౫౮ ॥

సకృద్ద్వియతిరుద్ధ్రాహోఽన్తరస్త్యక్షరనిర్మితః ।
యస్యామసౌ రమా నామ ప్రథమో భేద ఇష్యతే ॥ ౫౯ ॥

ఉద్ధ్రాహో ద్విదలో యస్యామాలాపరచితోఽన్తరః ।
ఏకతాలీ చన్ద్రికా సా ద్వితీయో భేద ఇష్యతే ॥ ౬౦ ॥

ఆలాపపూర్వకోద్ధ్రాహో విపులాఖ్యైకతాలికా ।
ఆలాపీ గమకాలప్తిరక్షరైర్వర్జితా మతా ।
సప్తసాలగనూడానామితి లక్షణమీరితమ్ ॥ ౬౧ ॥

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్వసర్వతోముఖాతిరాత్ర-
సాగ్నిచిత్వాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-
నాగమామ్బికావరద్వితీయనన్దనస్య సాగ్నిచిత్వసర్వక్రతుయాజి-
యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యామ్యుత-
విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య
కృతౌ చతుర్దశీప్రకాశికాయాం
అష్టమం గీతప్రకరణం సమూర్ణమ్ ।

౯. నవమం ప్రబంధప్రకరణమ్

ఏవం గీతప్రకరణే గీతం సమ్యజ్ఞే నిరూపితమ్ ।
నవమేఽథ ప్రకరణే ప్రబంధోఽయం నిరూప్యతే ॥ ౧ ॥

నను ప్రబంధ్యత ఇతి వ్యుత్పత్యా నాస్తి భిన్నతా ।

గీతప్రబంధయోస్తస్మాత్పుథక్ప్రకరణం వృథా ॥ ౨॥
 ఉచ్యతే షడ్భిరజైశ్చ చతుర్భిర్ధాతుభిశ్చ యః ॥
 నిబద్ధః స్వరసన్దర్భస్తస్మిన్నేవ హి భూరిశః ॥ ౩॥
 ప్రబంధ ఇతి లోకానాం వ్యవహారో నిరీక్ష్యతే ।
 అతః ప్రబంధశబ్దోఽత్ర నిరూఢః పఙ్కజాదివత్ ॥ ౪॥
 గీతప్రబంధయోరేవం భేదో యది న కల్ప్యతే ।
 కుతః సిద్ధ్యేచ్ఛతుర్దశీ కుత్తో గోపాలనాయకః ॥ ౫॥
 ప్రయుక్తం తు చతుర్దశీత్యతో గీతప్రబంధయోః ।
 భేదాత్పుథక్ప్రకరణం ప్రబంధార్థం ప్రవర్తతే ॥ ౬॥
 నిబద్ధః షడ్భిరజైశ్చ చతుర్భిర్ధాతుభిశ్చ యః ।
 స్వరౌఘః స ప్రబంధః స్వదితుక్తుం తత్ర కాని తు ॥ ౭॥
 షడఙ్గానీతి చేతూబ్బామః స్వరశ్చ బిరుదం పదమ్ ॥
 తేనకః పాటతాలా చేత్యేతాన్యఙ్గాని షట్ పునః ॥ ౮॥
 ప్రబంధస్యాఙ్గానో జ్ఞేయాన్యన్యద్రత్నాకరే సుప్రతమ్ ।
 తత్ర స్వరాస్తు షడ్ఙ్గాద్యః శబ్దా ధ్వన్యాత్మకా ఇతి ॥ ౯॥
 స్వరప్రకరణే ప్రోక్తం ప్రబంధాఙ్గస్వరాస్త్యిహ ।
 సరిగాద్యః సప్త వర్ణాః షడ్ఙ్గాదిధ్వనివాచకాః ॥ ౧౦॥
 స్వరాభివ్యక్తిసంయుక్తాః స్వరశబ్దేన కీర్తితాః ।
 సముద్భవ్యస్తపదైరేవ నేతుర్యదుపబద్ధతే ॥ ౧౧॥
 వర్ణనం ధైర్యశౌర్యాదేర్బిరుదం నామ తన్మతమ్ ।
 క్రియాకారకసంబంధనరూపేణ యది బద్ధ్యతే ॥ ౧౨॥
 తదేవం ధైర్యశౌర్యాదేర్వర్ణనం తత్పదం స్మృతమ్ ।
 అతో న సఙ్కరాశఙ్కా బిరుదస్య పదస్య చ ॥ ౧౩॥
 తేనకో నామ తేనేతి శబ్దస్య వికృతిర్భవేత్ ।
 వికృతత్వం చ భాణ్డీరభాషయాఽస్య సమాగతమ్ ॥ ౧౪॥
 సోఽయం తేనేతి శబ్దశ్చ తచ్ఛబ్దోపనిబంధనః ।
 తచ్ఛబ్దశ్చ భవేన్నిత్యకల్యాణబ్రహ్మవాచకః ॥ ౧౫॥

....అత్యదితి నిర్దేశాత్తత్వమస్యాదివాక్యతః ।
 తథా చ యత్ప్రబంధేషు తేన తేనేతి దృశ్యతే ॥ ౧౬ ॥

తస్యాయమర్థస్తేనాయం బ్రహ్మణా మఙ్గలాత్మనా ।
 ప్రబంధే లక్షిత ఇతి పాటో వాద్యాక్షరోత్కరః ॥ ౧౭ ॥

రుద్రవీణాసముద్భూతాః పాటాస్తకతనాదయః ।
 శఙ్ఖాదిముఖవాద్యోత్థాః పాటాస్థలఘుగాదయః ॥ ౧౮ ॥

ఉరోవాద్యభవాః పాటా ధిస్తధిస్తకిణాదయః ।
 ఏవమన్యేఽపి విజ్ఞేయాః పాటా లక్ష్యానుసారతః ॥ ౧౯ ॥

తాలస్తాలప్రకరణే సప్రపఞ్చోఽభిధాస్యతే ।
 ఇత్యశ్చైని షడుక్తాని నిరూప్యస్తేఽథ ధాతవః ॥ ౨౦ ॥

ధాతుర్నామ ప్రబంధస్యావయవః స చతుర్విధః ।
 ఉద్ఘాహః ప్రథమస్తత్ర తతో మేలాపకధ్రువౌ ॥ ౨౧ ॥

ఆభోగశ్చేత్యథైతేషాం క్రమాలక్షణముచ్యతే ।
 ప్రబంధస్యాదిమో భాగ ఉద్ఘాహః పరికీర్తితః ॥ ౨౨ ॥

ఆదావుద్ఘృహ్యతే గీతమనేనారభ్యతే యతః ।
 మిథోమేలనహేతుత్వాదుద్ఘాహధ్రువయోర్ద్వయోః ॥ ౨౩ ॥

మేలాపకః ప్రబంధస్య ద్వితీయో భాగ ఉచ్యతే ।
 ధ్రువత్వాద్ధ్రువసంజ్ఞస్తు తృతీయోఽవయవః స్మృతః ॥ ౨౪ ॥

ప్రబంధస్య యదాభోగం పరిపూర్తిం కరోతి తత్ ।
 ఆభోగః స ప్రబంధస్య తురీయావయవః స్మృతః ॥ ౨౫ ॥

ధ్రువాభోగాన్తరే జాతో యతస్తేనాన్తరాభిధః ।
 పంచమోఽప్యపరో ధాతుర్యద్యప్యస్త్రీ తథాఽప్యసౌ ॥ ౨౬ ॥

గీతేష్వేవం పరం దృష్టస్త్రిఖణ్డేష్వేవ తేష్వపి ।
 ఉపయుక్తాః ప్రబంధస్య చత్వారో ధాతవస్తతః ॥ ౨౭ ॥

షడ్శ్చైర్లక్షితైరిత్యం చతుర్భిర్ధాతుభిశ్చ యః ।
 నిబద్ధః స్వరసన్దర్భః స ప్రబంధ ఇతి స్థితమ్ ॥ ౨౮ ॥

స చ పఞ్చవిధః ప్రోక్తో మేదినీజాతిమానథ ।
 ఆనన్దినీజాతిమాంశ్చ దీపనీజాతిమాంస్తథా ॥ ౨౯ ॥
 భావనీజాతిమాంశ్చాథ తారావల్యాఖ్యజాతిమాన్ ।
 తత్ర స్వరాదిభిః షడ్భిరజ్ఞైర్యుక్తా తు మేదినీ ॥ ౩౦ ॥
 అఙ్గపఞ్చకసంయుక్తా జాతిరానన్దినీ స్మృతా ।
 చతురఙ్గయుతా జాతిర్దీపనీతి ప్రకీర్తితా ॥ ౩౧ ॥
 అఙ్గత్రయవతీ జాతిరాఖ్యాతా భావనీ బుధైః ।
 జాతిరఙ్గద్వయోపేతా తారావల్యభిధీయతే ॥ ౩౨ ॥
 ఏకాఙ్గసఙ్గతా జాతిర్ను నిబన్ధేషు విద్యతే ।
 ఏతాభిజాతిభిర్యుక్తా యే ప్రబన్ధాస్తు పఞ్చాభిః ॥ ౩౩ ॥
 తే తత్రజ్ఞాతిమత్సంజ్ఞాం భజన్తీతి వ్యవస్థితిః ।
 పరిత్యక్తాఙ్గనామాని పఞ్చాఙ్గాద్యాసు జాతిషు ॥ ౩౪ ॥
 తత్రజ్ఞాతిప్రబన్ధానాం లక్షణేషు ప్రచక్షమే ।
 పునః ప్రబన్ధస్త్రివిధో మతఙ్గాద్వైరుదీరితః ॥ ౩౫ ॥
 ద్విధాతుకస్త్రిధాతుశ్చ చతుర్ధాతురితి క్రమాత్ ।
 ఆత్ర సాఙ్గీతికైరేషా పరిభాషాఽవధార్యతామ్ ॥ ౩౬ ॥
 ప్రబన్ధమాత్ర ఉద్గ్రాహద్రువౌ ద్వా నియతౌ స్మృతౌ ।
 వినోద్గ్రాహం ప్రబన్ధస్యారమ్భ ఏవ న సమ్భవేత్ ॥ ౩౭ ॥
 ద్రువతప్తమేవ నాస్త్యేతద్ద్రువస్య చ వివర్జనే ।
 ఏవం స్థితే ప్రబన్ధోఽయం ద్విధతురితి యత్ర తు ॥ ౩౮ ॥
 తత్రోద్గ్రాహద్రువౌ గ్రాహ్యో మేలాపాభోగవర్జనాత్ ।
 ఆభోచ్యతే చతుర్ధాతుః ప్రబన్ధ ఇతి యత్ర తు ॥ ౩౯ ॥
 తత్రోద్గ్రాహాదయో గ్రాహ్యోశ్చత్వారోఽపి చ ధాతవః ।
 యత్ర తూక్తం ప్రబన్ధోఽయం త్రిధాతురితి తత్ర కిమ్ ॥ ౪౦ ॥
 మేలాపకస్య సన్త్యాగ ఆభోగస్యేతి సంశయః ॥
 భవత్యేవ తథాఽప్యగ్రే ప్రబన్ధేషు త్రిధాతుషు ॥ ౪౧ ॥
 వినాఽఽభోగం ప్రబన్ధస్య త్రిధాతోః క్వాప్యదర్శనాత్ ।

త్యాగో మేలాపకస్యైవ వేదితవ్యస్త్రిధాతుషు ॥ ౪౨॥
 సమృద్ధాయోఽధునా కశ్చిత్ప్రబంధేషు ప్రదృశ్యతే ।
 ఇహ ప్రబంధా యే యుక్తాః పృథగాభోగధాతునా ॥ ౪౩॥
 తేషాంభోగం ద్విధా కృత్వా పూర్వార్థం తాలవర్జితమ్ ।
 ఆలాపరూపం కార్యం తల్లోకే వాక్యమితీర్యతే ॥ ౪౪॥
 ద్వితీయార్థం తాలయుక్తం కర్తవ్యమితి నిర్ణయః ॥
 తత్రాద్యార్థే ప్రబంధస్య గాతుశ్చాఖ్యాం ప్రయోజయేత్ ॥ ౪౫॥
 ద్వితీయార్థం తు వర్ణస్య నామధేయమితి స్థితిః ।
 ఆలాపధాతోః సర్వత్ర స్వరూపమిదమేవ హి ॥ ౪౬॥
 లక్ష్మ్యే త్విదాసీం కైవాడప్రబంధాదిషు కేషుచిత్ ।
 ఆభోగా వర్తమానా యే తేష్యేవోక్తప్రకారతః ॥ ౪౭॥
 ఆలపఖణ్ణానాలాపరూపఖణ్ణత్వమిష్యతే ।
 తత్తు సర్వత్ర కర్తవ్యం ప్రబంధాభోగధాతుషు ॥ ౪౮॥
 పునః ప్రబంధో నిర్ముక్తానిర్ముక్తత్వేన చ ద్విధా ।
 నిర్ముక్తః స భవేచ్ఛన్తస్తాలరాగాదికస్య యః ॥ ౪౯॥
 నియమేనోపబద్ధః స్యాత్తస్యైవ నియమం వినా ।
 నిబద్ధః స్యాదనిర్ముక్తశ్చన్తస్తాలాదికస్య చ ॥ ౫౦॥
 నియతస్త్వముకేనైవ చ్ఛన్తసా త్వమునైవ చ ।
 తాలేనాముకరాగేణాప్యనయైవ చ భాషయా ॥ ౫౧॥
 ప్రబంధోఽయం నిబద్ధః స్యాదిత్యేవం రూప ఉచ్యతే ।
 ఏవం నియమరాహిత్యమేవానియమ ఈరితః ॥ ౫౨॥
 తత్ర తావత్ప్రబంధానాం ద్విధాతుత్వం త్రిధాతుతా
 నిర్ముక్తత్వం తదన్యత్వం తత్తల్లక్ష్మ తు వక్ష్యతే ॥ ౫౩॥
 ఇదాసీం తు ప్రబంధానాం లక్షణం వక్తుమాదితః ।
 మేదిన్యాదిక్రమేణైవ తత్తజ్ఞాతీమతోఽపి చ ॥ ౫౪॥
 ప్రబంధానుద్దిశామ్యత్ర ప్రబంధసుఖబుద్ధయే ।
 శ్రీరఙ్గః శ్రీవిలాసశ్చ పఞ్చభజ్జీరతః పరమ్ ॥ ౫౫॥

పశ్చాననోమాతిలకౌ కరణం సింహలీలకః ।
 మేదినీజాతిమన్తోఽమీ ప్రబంధాః సప్త కీర్తితాః ॥ ౫౬ ॥
 పశ్చాతాలేశ్వరో వర్ణస్వరో వస్త్రాభిధానకః ।
 విజయస్త్రిపదాఖ్యశ్చ తతో హరవిలాసకః ॥ ౫౭ ॥
 చతుర్ముఖః పద్మణీ శ్రీవర్ధనో హర్షవర్ధనః ।
 ఆనందినీజాతిమన్తః ప్రబంధా దశ కీర్తితాః ॥ ౫౮ ॥
 సుదర్శనః స్వరాజ్గళ్య త్రిభక్తశ్చైవ కన్దుకః ।
 వదనం చేతి పశ్చాతే దీపనీజాతిసంయుతాః ॥ ౫౯ ॥
 వర్ణో గద్యం తతః కన్దుః కైవాడశ్శాక్తజారిణీ ।
 వర్తన్యార్యా చ గాథా చ తతః క్రౌఞ్చపదః స్మృతః ॥ ౬౦ ॥
 కలహంసస్తోటకశ్చ హంసలీలశ్చతుష్పదీ ।
 వీరశ్రీర్మణ్ణలాచారో దణ్ణకశ్చేత్యమీ పునః ॥ ౬౧ ॥
 ద్వష్ట ప్రబంధా ఉద్దిష్టా భావనీజాతిసంజ్ఞతాః ।
 ఏలా ఢేక్కి యోమ్పుటశ్చ లమ్బరాసైకతలికా ॥ ౬౨ ॥
 చక్రవాకః స్వరార్థశ్చ మాతృకా ధ్వనికుట్టినీ ।
 త్రిపదీ షట్పదీ చైవ ఝమ్పుటశ్చచ్చరీ తథా ॥ ౬౩ ॥
 చర్యా చ రాహడీ చైవ ధవతో మణ్ణలస్తథా ।
 ఓవీ లోలీ ఢోల్లరీ చ దన్తి ద్వావింశ ఇత్యమీ ॥ ౬౪ ॥
 తారావలీజాతిమన్తః ప్రబంధాః పరికీర్తితాః ।
 ఇత్యేకజాతిమన్తోఽమీ ప్రబంధాః షష్ఠీరీతాః ॥ ౬౫ ॥
 అత్ర ప్రబంధాః కీర్త్యన్తే జాతిద్వయసమన్వితాః ।
 హయలీలేతి చ తథా గజలీలేత్యుభావపి ॥ ౬౬ ॥
 తారావలీదీపనీభ్యాం సమేతావితి నిర్ణయః ।
 ద్విపదీ చ ద్విపథకో వృత్తం చేతి త్రయస్త్యమీ ॥ ౬౭ ॥
 ప్రబంధా భావనీతారావలీజాతిద్వయాన్వితాః ।
 ఘటనామా ప్రబంధస్తు దీపనీభావనీయుతః ॥ ౬౮ ॥

ఇతి ద్విజాతిమన్తోఽమీ షట్ ప్రబంధాః ప్రకీర్తితాః ।
 తాలారవస్తథా రాగకదంబుశ్చేత్సుభౌ స్మృతౌ ॥ ౬౯ ॥
 మేదిసీప్రముఖాభిశ్చ పంచభిరాతిభిర్యుతో ।
 అతోద్దిష్టప్రబంధానాం క్రమాలక్షణముచ్యతే ॥ ౭౦ ॥
 శ్రీరఙ్గస్య ప్రబంధస్య చతస్రః ఖణ్డికాః స్మృతాః ।
 ప్రతిఖణ్డికమేకైకో రాగస్తాలశ్చ వాఙ్ఞతః ॥ ౭౧ ॥
 ప్రతిఖణ్డికమప్యన్తే ప్రయోజ్యం నియమాత్పదమ్ ।
 తదన్యాని స్వరాదీని పంచాక్షణ్యైచ్చికక్రమాత్ ॥ ౭౨ ॥
 ప్రయోజ్యస్యత్ర చాద్యార్థం ప్రతిఖణ్డికమస్తి యత్ ।
 స ఉద్ఘాహో ద్వితీయార్థం ధ్రువ ఇత్యేష నిర్ణయః ॥ ౭౩ ॥
 న స్తో మేలాపకాభోగావాభోగవిరహాఽపి చ ।
 తురీయాయాః ఖణ్డికాయా అన్తే నామాఙ్కనం పదైః ॥ ౭౪ ॥
 గాత్రనేత్రప్రబంధానాం కార్యం తేన ద్విధాతుకః ।
 ప్రబంధోఽయం భవేచ్ఛందస్తాలాద్యనియమేన చ ॥ ౭౫ ॥
 నిబద్ధత్వాదనిర్ముక్త ఇతి శ్రీరఙ్గలక్షణమ్ ।
 శ్రీవిలాసప్రబంధస్య కర్తవ్యాః పంచఖణ్డికాః ॥ ౭౬ ॥
 ప్రతిఖణ్డికమేకైకో రాగస్తాలశ్చ వాఙ్ఞతః ।
 ప్రతిఖణ్డికమప్యన్తే ప్రయోక్తవ్యాః స్వరాః పరమ్ ॥ ౭౭ ॥
 ఐచ్చికేన క్రమేణైవ యోజ్యం శిష్టాఙ్గపంచకమ్ ।
 ద్విధాతుత్వాదికం సర్వం శ్రీరఙ్గవదితి స్థితిః ॥ ౭౮ ॥
 పంచభగ్గిప్రబంధస్య ఖణ్డికే ద్వే ప్రకల్పయేత్ ।
 ప్రతిఖణ్డికమేకైకో రాగస్తాలశ్చ వాఙ్ఞతః ॥ ౭౯ ॥
 తేనకోఽన్తే ప్రయోక్తవ్యః ప్రతిఖణ్డికమత్ర తు ।
 శిష్టమన్యత్పరిజ్ఞేయం శ్రీరఙ్గాఖ్యప్రబంధవత్ ॥ ౮౦ ॥
 పంచభగ్గిరసావేవ ద్వయోః ఖణ్డికయోః పృథక్ ।
 అన్తే పదాన్వితః స్యాచ్ఛేత్తదా పంచాననో భవేత్ ॥ ౮౧ ॥
 అన్యత్పూర్వవదున్నేయమతోమాతిలకాభిధే ।

ప్రబంధే ఖణ్డికాస్తినః కర్తవ్యాః ప్రతిఖణ్డికమ్ || ౮౨||

రాగస్తాలస్తయైకో వాఙ్మతః ప్రతిఖణ్డితమ్ |

అన్తే తు బిరుదం యోజ్యమన్యచ్ఛ్చిరఙ్గవద్భవేత్ || ౮౩||

శ్రీరఙ్గాద్యాస్తు పఞ్చోమాతిలకాంతా ఇమే స్మృతాః |

షడ్భిరఙ్గైర్నిబద్ధత్వాన్మేదినిజాతిసఙ్గతాః || ౮౪||

అథోద్ధేశక్రమప్రాప్తం కరణం లక్ష్యతే స్ఫుటమ్ |

ఇష్టస్వరే ప్రబంధస్యారమ్భో మోక్షోశకస్వరే || ౮౫||

రాసస్తాలో ద్రుతాఖ్యస్తు లయ ఏతైః సమేతతా |

జ్ఞేయం కరణసామాన్యలక్ష్య తచ్ఛాష్టధా మతమ్ || ౮౬||

స్వరాద్యం పాటపూర్వం చ బంధాద్యం చ పదాదిమమ్ |

తేనాద్యం బిరుదాద్యం చ చిత్రాద్యం మిశ్రపూర్వకమ్ || ౮౭||

ఏతేషాం లక్షణాన్యష్టకరణానాం క్రమాదుబ్ధివే |

యతోద్ధాహద్రువో సాన్యస్వరబద్ధో పదైః పునః || ౮౮||

ఆభోగః స్యాద్ధాత్యనేత్యప్రబంధాహ్వయచిహ్నితః |

తత్తు స్వరాద్యకరణం తద్వదన్యాద్యపి స్ఫుటమ్ || ౮౯||

కిం తూద్ధాహస్వరస్థానే తేషాం భేదోఽస్తి తద్ బ్రువే |

స్యాత్పాటకరణం బద్ధం హస్తపాటయుతైః స్వరైః || ౯౦||

క్రమవ్యత్యాసభేదేన తదపి ద్వివిధం స్మృతమ్ |

ఆదౌ స్వరాస్తతో హస్తపాటశ్చేత్కృమ ఉచ్యతే || ౯౧||

ప్రథమం హస్తపాటోఽథ స్వరాశ్చేత్తదుదీరితమ్ |

వ్యత్యాసపాటకరణం మతఙ్గభరతాదిభిః || ౯౨||

స్వరైర్మురజపాటైశ్చ యతోద్ధాహద్రువాపుభౌ |

క్రమేణోపనిబధ్యేతే తద్భిన్నకరణం విదుః || ౯౩||

స్వరైః పదైర్విరచ్యేతే యతోద్ధాహద్రువో క్రమాత్ |

తదా పదాద్యం కరణం మన్యన్తే గీతకోవిదాః || ౯౪||

యత్రోద్ధాహః స్వరైర్బద్ధస్తేనకైస్తు ద్రువో భవేత్ |

తత్రేనకరణం నామ ప్రబంధం పరిచక్షతే || ౯౫||

స్వరైశ్చ బిరుదైః స్యాతాం యతోద్గ్రాహధ్రువౌ క్రమాత్ |
 బిరుదాద్యం తథా ప్రోక్తం కరణం లక్ష్యకోవిదైః || ౯౬ ||
 స్వరైశ్చ హస్తపాతైశ్చ యతోద్గ్రాహో విరచ్యతే |
 పాతైర్మృరజసమ్భూతైః పదైశ్చ స్యాదథ ధ్రువః || ౯౭ ||
 తచ్చిత్రకరణం నామ ప్రబంధం సూరయో విదుః |
 స్వరైః పాతైస్తేనకైశ్చ యతోద్గ్రాహో నిబధ్యతే || ౯౮ ||
 తైరేవ చేద్ధ్రువోఽపి స్యాత్తన్మిత్రకరణం విదుః |
 నను చిత్రస్య మిత్రస్య కో భేద ఇతి చేచ్ఛుణు || ౯౯ ||
 తిలతణులవజ్జాతో మిథోఽవయవసంకరః |
 చిత్రత్వం మిత్రతా నామ భవేత్క్షిరామ్బునోరివ || ౧౦౦ ||
 మిథోఽవయవసాంకర్యమితి భేదస్తయోర్ద్వయోః |
 నిరూపితాని కరణాన్యేవం నవవిధాన్యపి || ౧౦౧ ||
 వ్యత్యాసపాటకరణప్రబంధేన సహ స్ఫుటమ్ |
 నవైతాని త్రిధాతుత్వాత్ప్రత్యేకం కాలభేదతః || ౧౦౨ ||
 మంజులారమ్భకాద్యాఖ్యావిశేషైః సప్తవింశతిః |
 ఇత్యుక్తం శార్ఙ్గిణా తత్తు వ్యామోహైకప్రయోజనమ్ || ౧౦౩ ||
 నిర్ఘోషోఽయం ప్రబంధః స్యాత్తాలస్య నియమో యతః ||
 య ఆదితాల ఇత్యుక్త ఏకేన లఘునా యుతః || ౧౦౪ ||
 రాసతాల ఇతి ప్రోక్తః స ఏవాత్రేతి నిర్ణయః |
 మేలాపకస్య విరహాత్త్రిధాతురితి కీర్తితః || ౧౦౫ ||
 స్వరాదీనాం షడఙ్గానాం కరణేషు నవస్వపి |
 పర్యాయేణ నివిష్టత్వాన్మేదిసీజాతిమానయమ్ || ౧౦౬ ||
 ఆఘోర్దేశక్రమప్రాప్తః సింహలీలో నిరూప్యతే |
 స్వరైః పాతైశ్చ బిరుదైస్తేనకైశ్చ క్రమేణ చ || ౧౦౭ ||
 విరచ్యతే సింహలీలానామ్నా తాలేన స స్మృతః |
 ప్రబంధః సింహలీలాఖ్యః సింహలీలే ద్రుతాస్త్రయః || ౧౦౮ ||
 ఆద్యన్తయోర్లఘూపేతాస్త్యత్ర చ స్వరపాటకైః |

ఉద్గ్రాహం కల్పయేద్ధాతుం విరుదైస్తేనకైర్ధ్రువమ్ ॥ ౧౦౯ ॥
 పడైః కుర్వదధాభోగం తేనాయాం స్యాత్ప్రధాతుకః ।
 నిర్ముక్తస్తాలనియమాదగ్నైః షడ్భిః స్వరాదిభిః ॥ ౧౧౦ ॥
 నిబద్ధత్వాద్భవత్యేష మేదిసీజాతిసజ్గతః ।
 తదేవం మేదిసీజాతిప్రబద్ధాః సప్త లక్షితాః ॥ ౧౧౧ ॥
 ఆనన్దిసీజాతిమతామథోద్ధిష్టః పురా హి యః ।
 పఞ్చతాలేశ్వరో నామ ప్రబంధః స నిరూప్యతే ॥ ౧౧౨ ॥
 అతాలః ప్రథమం రాగాలాపః స్యాత్తదనన్తరమ్ ।
 పరస్పరం భిన్నధాతుమాతుకం పదపఞ్చకమ్ ॥ ౧౧౩ ॥
 చచ్చత్పుటాఖ్యతాలేన యుక్తం ద్విర్గేయమిష్యతే ।
 అన్తే ప్రతిపదం చచ్చత్పుటేనైవ సమన్వితాన్ ॥ ౧౧౪ ॥
 స్వరానైచ్చికపాటాంశ్చ క్రమేణ పరికల్పయేత్ ।
 పఞ్చమస్య పదస్యాన్తే పూర్వం పాటాస్తతః స్వరాః ॥ ౧౧౫ ॥
 గేయా ఇతి తతస్తత్ర వ్యుత్క్రమః స్వరపాటయోః ।
 ఏవంవిధానాం పఞ్చానాం పదానాం సమనన్తరమ్ ॥ ౧౧౬ ॥
 చచ్చత్పుటస్య తాలస్యైవావృత్తద్వయమానతః ।
 పాటైః పటహసమ్భూతైరన్తరం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౧౭ ॥
 తతస్సాచ్చచపుటాఖ్యానతాలేన పదపఞ్చకమ్ ।
 పరస్పరం భిన్నధాతుయుక్తం ద్విర్గేయమిష్యతే ॥ ౧౧౮ ॥
 అన్తే ప్రతిపదం చాచపుటేనైవ యుతాన్స్వరాన్ ।
 పాటాంశ్చ పూర్వవద్ధాయేత్పఞ్చమస్య పదస్య తు ॥ ౧౧౯ ॥
 అన్తే స్వరాణాం పాటానాం వ్యుత్క్రమః పూర్వవద్భవేత్ ।
 తతస్సాచ్చచపుటస్యైవ త్వావృత్తద్వయమానతః ॥ ౧౨౦ ॥
 హౌడుక్కపాటైః కలయేదన్తరం తదనన్తరమ్ ।
 షట్పితాపుత్రకాఖ్యేన తాలేన పదపఞ్చకమ్ ॥ ౧౨౧ ॥
 పూర్వవద్దచయేదన్తే తథా ప్రతిపదం స్వరాః ।
 పాటాశ్చ క్రమతో గేయాః షట్పితాపుత్రకాన్వితాః ॥ ౧౨౨ ॥

పఞ్చమస్య పదస్యావై పూర్వవద్వ్యుక్తమస్తయోః ।
 షట్పితాప్రత్రకస్యాం తాలస్యావృత్తయుగ్మతః ॥ ౧౨౩॥
 అన్తరం శఙ్ఖసమ్భూతైః పాఠైర్విరచయేత్తతః ।
 సమ్పుక్యేష్టాకతాలేన షట్ పదాని ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౨౪॥
 ద్వీర్గానం చ మిథోభిన్నధాతుత్వాది చ పూర్వవత్ ।
 పూర్వవచ్చ ప్రతిపదమస్తే స్యుః స్వరపాటకాః ॥ ౧౨౫॥
 పాఠైర్మూరజసమ్భూతైరన్తరం పరికల్పయేత్ ।
 తత ఉద్భట్టతాలేనాభోగం ద్రుతలయాన్వితమ్ ॥ ౧౨౬॥
 గాత్రనేత్రప్రబంధాఖ్యాభూషితం పరికల్పయేత్ ।
 ఆత్రాభోగే ద్రుతలయాఖ్యానాదన్యేషు ధాతుషు ॥ ౧౨౭॥
 మధోస్య విలమ్బితో వా స్యాల్లయ ఇత్యవగమ్యతామ్ ।
 ఆభోగాస్తే చ కుర్వీత తేనకం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౨౮॥
 ప్రబంధాదిస్థితాలాపే మోక్ష ఏవంవిధస్తు యః ।
 పఞ్చతాలేశ్వరో నామ సోఽయమన్వర్థసంజ్ఞకః ॥ ౧౨౯॥
 స చ ద్వేధా వీరరసే గీతో వీరావతారకః ।
 శ్శృంగారే తు రసే గీతః శ్రృంగారతిలకః స్మృతః ॥ ౧౩౦॥
 తాలప్రకరణే చచ్చత్పుటాదిర్లక్ష్యయిష్యతే ।
 తత్ర చ ప్రతితాలం యదాద్యమస్తి పదద్వయమ్ ॥ ౧౩౧॥
 ఉద్గ్రాహః స తదన్యాని పదాని స్యాద్ధృవస్తతః ।
 అనన్తరస్తదాభోగశ్చతుర్థాతురయం తతః ॥ ౧౩౨॥
 నన్వన్తరస్య నియమో గీతేష్యేవ పురోదితః ।
 సత్యం వచనసామర్థ్యాత్ప్రబంధేష్యపి కుత్రచిత్ ॥ ౧౩౩॥
 భవిష్యత్స్వన్తరో విద్యా నిషాదస్థపతేరివ ।
 తాలానాం నియమాచ్యైవ నిర్ముక్త ఇతి కీర్త్యతే ॥ ౧౩౪॥
 పఞ్చాంశ్చో బిరుదాభావాదానన్దిన్యాఖ్యాజాతిమాన్ ।
 అథ వర్ణస్వరం బ్రూమో యత్ర స్వాదైచ్చికః క్రమః ॥ ౧౩౫॥
 స్వరాణామపి పాటానాం పదానాం తేనకస్య చ ।

తేనకే చ భవేన్మోక్షః స వర్ణస్వర ఉచ్యతే || ౧౩౬||

చతుర్థా స స్వరస్యాదౌ విన్యాసః ప్రథమో భవేత్ |

పాటనామాదివిన్యాసో ద్వితీయః పరికీర్తితః || ౧౩౭||

పదానమాదివిన్యాసాత్ప్రతీయో భేద ఉచ్యతే |

తేనానామాదివిన్యాసాచ్ఛతుర్థో భేద ఇష్యతే || ౧౩౮||

ఏకస్మిన్నాదివిన్యస్తే స్వరాదిషు చతుర్వపి |

తదన్యేషాం త్రయణాం స్యాద్విన్యాసః వాఞ్చితక్రమాత్ || ౧౩౯||

అత్ర స్వరాదిషు ద్వాభ్యాముద్గ్రాహం పరికల్పయేత్ |

ద్వాభ్యాం ధ్రువమథాభోగం పదైః కుర్యాదతస్త్యయమ్ || ౧౪౦||

స్యాత్ప్రథాతురనిర్ముక్తస్తాలాద్యనియమాత్మకః |

పఞ్చాశ్లో బిరుదాభావాదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ || ౧౪౧||

పఞ్చ వస్తుప్రబంధస్య పాదాన్స్తావత్ప్రకల్పయేత్ |

తేషాద్యే చ తృతీయే చ పఞ్చమే చ పృథక్పృథక్ || ౧౪౨||

పక్షైకలఘువర్ణాఖ్యమాత్రాః పఞ్చదశ స్మృతాః |

ద్వితీయతుర్యయోరఙ్ఘోర్మాత్రా ద్వాదశ కీర్తితాః || ౧౪౩||

పతేషు పఞ్చపాదేష్యప్యాద్యం పాదద్వయం పునః |

ప్రథమార్థం స్మృతం తచ్చ స్వరపాటాంతమిష్యతే || ౧౪౪||

శిష్టం పాదత్రయం ప్రోక్తమపరార్థమిదం పునః |

కర్తవ్యం స్వరతేనాంతం తతో దోధకనామకమ్ || ౧౪౫||

వృత్తం కుర్యాత్తు తల్లక్ష్మ చ్చన్దఃశాస్త్రే నిరూపితమ్ |

“దోధకవృత్తమిదం భభభా గౌ”

ఇదమేవాస్య వృత్తస్య లక్ష్యోదాహరణం తథా || ౧౪౬||

అత్రోద్గ్రాహస్తేనకాంతమర్థద్వయమథ ధ్రువః |

దోధకః స్యాదథాభోగస్తేనోక్తోఽయం త్రిధాతుకః || ౧౪౭||

తాలాదినియమాభావదనిర్ముక్తశ్చ పఞ్చభిః |

అఙ్గైరబిరుదైర్వోగాదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ || ౧౪౮||

విజయాఖ్యప్రబంధస్య లక్షణం త్వథ చక్షుహే |

తేనైః స్వరైర్య ఉద్ఘాహే ధ్రువే పాటైః పదైరపి ॥ ౧౪౯ ॥

పదాన్తరైరథాభోగే గేయో విజయతాలకః ।

విజయాఖ్యస్త్రిధాతుః స నిర్ముక్తో నియతత్వతః ॥ ౧౫౦ ॥

పఞ్చాక్షో బిరుదాభావదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ ।

త్రిపదాఖ్యప్రబంధస్య లక్ష్మ సమ్యక్ప్రచక్షమే ॥ ౧౫౧ ॥

యత్ర పాటైర్భవేదేకః పాదోఽథ బిరుదైః పరః ।

స్వరైరన్యస్తు సోఽన్వర్థసంజ్ఞకస్త్రిపదాహ్వాయః ॥ ౧౫౨ ॥

అత్రాద్యపాద ఉద్ఘాహో ద్వితీయస్తు ధ్రువః స్మృతః ।

ఆభోగస్తు పదైః కార్యస్తతోఽప్యేష త్రిధాతుకః ॥ ౧౫౩ ॥

అనిర్ముక్తశ్చ తాలాదేరంశస్యానియమత్వతః ।

పఞ్చాక్షస్తేనకాభావాదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ ॥ ౧౫౪ ॥

బ్రూమో హరివిలాసస్య లక్షణం లక్ష్యసమ్మతమ్ ।

పదైశ్చ బిరుదైరాద్యః ఖణ్డో యత్ర ప్రకల్ప్యతే ॥ ౧౫౫ ॥

పాటైర్ద్వితీయఖణ్డోఽథ తేనకైస్తు తృతీయకః ।

సోఽయం హరవిలాసాఖ్యః ప్రబంధః పరికీర్త్యతే ॥ ౧౫౬ ॥

అత్రాద్యఖణ్డ ఉద్ఘాహో ద్వితీయకతృతీయకౌ ।

ధ్రువః పదాన్తరైః కార్య ఆభోగోఽతస్త్రిధాతుకః ॥ ౧౫౭ ॥

తాలాదినీయమాభావాదనిర్ముక్తశ్చ కీర్తితః ।

పఞ్చాక్షశ్చ స్వరాభావాదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ ॥ ౧౫౮ ॥

చతుర్ముఖప్రబంధస్య లక్ష్మ సమ్యక్ప్రచక్షమే ।

యత్ర తి స్థాయీవర్ణన స్వరైరేకోఽఙ్ఘ్రిష్యతే ॥ ౧౫౯ ॥

తతస్త్రోహివర్ణన పాటైర్ఙ్ఘ్రిర్ద్వితీయకః ।

తతోఽవరోహివర్ణన పదైర్ఙ్ఘ్రిస్త్రితీయకః ॥ ౧౬౦ ॥

తతః సఞ్చారివర్ణన తేనైర్ఙ్ఘ్రిస్తురీయకః ।

ఉద్ఘాహే చ సమాప్తిః స్వాత్య చతుర్ముఖ ఉచ్యతే ॥ ౧౬౧ ॥

ఉక్తం స్థాయ్యాదివర్ణనాం లక్ష్మ రత్నాకరే స్ఫుటమ్ ।

గానక్రియోచ్యతే వర్ణః సా చతుర్థా నిరూపితా ॥ ౧౬౨ ॥

స్థాయ్యారోహ్యవరోహీ చ సజ్ఞారీత్యథ లక్షణమ్ ।
 స్థిత్యా స్థిత్యా ప్రయోగః స్యాదేకైకస్య స్వరస్య యః ॥ ౧౬౩ ॥
 స్థాయీ వర్ణః స విజ్ఞేయః పరావన్వర్థనామకౌ ।
 ఏతత్సమ్మిత్రణాద్వర్ణః సజ్ఞారీ తు భవేదితి ॥ ౧౬౪ ॥
 ఆత్రాద్యపాదద్వితయముద్గాహ ఇతి కీర్త్యతే ।
 ద్వితీయం పాదయుగలం ద్రువ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౧౬౫ ॥
 పాదాన్తరైః స్యాదాభోగస్తేనోక్తోఽయం త్రిధాతుకః ।
 తాలాదినియమాభావాదనిర్ముక్తశ్చ కీర్తితః ॥ ౧౬౬ ॥
 పజ్ఞాజ్ఞో బిరుదాభావాదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ ।
 పద్ధతీతి ప్రబన్ధోఽథ ప్రబోధాయ నిరూప్యతే ॥ ౧౬౭ ॥
 స్వరాన్తైర్బిరుదైర్యస్యాః ప్రథమార్థే విరచ్యతే ।
 పాటాన్తైర్బిరుదైశ్చైవ ద్వితీయార్థం నిబధ్యతే ॥ ౧౬౮ ॥
 యస్యాశ్చ ప్రతిపాదం స్యాదస్తేఽనుప్రాససమృఖవః ॥
 ఛందసా పద్ధతీనామ్నా యుక్తా సా పద్ధతీ మతా ॥ ౧౬౯ ॥
 పద్ధతీచ్ఛందసో లక్ష్మ చ్ఛందఃశాస్త్రే నిరూపితమ్ ।
 “షోడశ మాత్రాః పాదే పాదే
 యత్ర భవన్తి నిరస్తవివాదే ।
 పద్ధతీకా జగణేన వియుక్తా
 చరమగురుః సా సద్భిరిహోక్తా ॥ ”
 ఇదమేవ చ పద్ధత్యా ఉదాహరణలక్షణే ॥ ౧౭౦ ॥
 తత్రాద్యమర్థముద్గాహో ద్వితీయార్థం ద్రువః స్మృతః ॥
 ఆభోగశ్చ పదైః కార్యస్తేనాయం స్యాత్త్రిధాతుకః ॥ ౧౭౧ ॥
 నిర్ముక్తశ్చ యతశ్చన్దోనియమోఽతేనకస్తతః ।
 ఆనన్దిసిజాతిమాంశ్చాప్యజ్ఞిపశ్చామసజ్ఞతః ॥ ౧౭౨ ॥
 అథ శ్రీవర్ధనో నామ ప్రబన్ధోఽయం నిరూప్యతే ।
 యతోద్గ్రహస్తు బిరుదైః పదైరపి భవేత్క్రమాత్ ॥ ౧౭౩ ॥
 పదైః స్వరద్రువః స్యాచ్ఛేతస్ శ్రీవర్ధన ఉచ్యతే ।

పదాన్తరైరిహాభోగః కార్యస్తేన త్రిధాతుకః ॥ ౧౭౪ ॥
 ప్రబన్ధోఽయమనిర్ముక్తస్తాలాదినియమావిధేః ॥
 పఞ్చజ్ఞస్తేనకాభావదానన్దిన్యాఖ్యజాతిమాన్ ॥ ౧౭౫ ॥
 అథోద్దేశక్రమప్రాప్తో లక్ష్యతే హర్షవర్ధనః ।
 పదైశ్చ బిరుదైర్యస్మిన్నుద్ఘాహో వినిబధ్యతే ॥ ౧౭౬ ॥
 స్వరైః పాటైర్మువైశ్చైవ స స్మృతో హర్షవర్ధనః ।
 అన్యత్సర్వమపి జ్ఞేయం శ్రీవర్ధనవదత్ర చ ॥ ౧౭౭ ॥
 ఏవమానన్దినీజాతిప్రబన్ధా దశ వర్ణితాః ।
 అథ యో దీపనీజాతిప్రబన్ధేష్వపి పఞ్చసు ॥ ౧౭౮ ॥
 సుదర్శనః పురోద్దిష్టః స ప్రబన్ధో నిరూప్యతే ।
 యతోద్ఘాహః పదైః క్లప్తో బిరుదైస్తేనకైర్ధ్రువః ॥ ౧౭౯ ॥
 పాదాన్తరైస్తథాఽభోగస్తం వదన్తి సుదర్శనమ్ ।
 త్రిధాతుకః ప్రబన్ధోఽయమనిర్ముక్తస్తథైవ చ ॥ ౧౮౦ ॥
 తాలాదినియమాభావాత్స్వరపాటవివర్ణితైః ।
 అక్షైశ్చతుర్భిర్బద్ధత్వాద్దీపనీజాతిమాన్స్మృతః ॥ ౧౮౧ ॥
 అథోఽప్యతే స్వరాఙ్కస్య ప్రబన్ధస్యేహ లక్షణమ్ ।
 యతోద్ఘాహః పదైర్బద్ధః స్వరైర్మేలాపకస్తథా ॥ ౧౮౨ ॥
 ధ్రువశ్చ బిరుదైస్తత్ర తూర్ధ్రాహే తాల ఏకకః ।
 మేలాపకే తు ద్వా తాలౌ ధ్రువే తాలాస్త్రయః పునః ॥ ౧౮౩ ॥
 స స్వరాఙ్క ఇతి ప్రోక్తో గాతవ్యో మాలవశ్రియా ।
 ఆభోగః పూర్వవత్కార్యశ్చతుర్ధాతురతస్త్యయమ్ ॥ ౧౮౪ ॥
 నిర్ముక్తో రాగనియమాత్పాటతేనకవర్ణితైః ।
 చతురక్షైర్నిబద్ధత్వాద్దీపనీజాతిమాన్స్మృతః ॥ ౧౮౫ ॥
 అథోఽప్యతే త్రిభిఃఖ్యప్రబన్ధస్యేహ లక్షణమ్ ।
 స్వరైః పాటైః పదైశ్చైవ క్రమేణ వినిబద్ధతా ॥ ౧౮౬ ॥
 సామాన్యలక్షణం తస్య స చ పఞ్చవిధః స్మృతః ।
 త్రిభిఃఖ్యతాలే తి లఘుద్వయం గురూరథోఽప్యతే ॥ ౧౮౭ ॥

ఇత్యేవంలక్షణోపేతత్రిభజ్జీతాలసజ్జతః ॥

త్రిభజ్జ్యాఖ్యః ప్రబంధః స్యాదిత్యేకో భేద ఈరితః ॥ ౧౮౮॥

త్రిభజ్జ్యాఖ్యేన వృత్తేన చ్చందఃశాస్త్రోదితేన యః ।

బద్ధ్యతే స త్రిభజ్జిః స్యాదితి భేదో ద్వితీయకః ॥ ౧౮౯॥

త్రిభిరజ్జైస్త్రిభిస్తాలైస్పృతీయో భేద ఉచ్యతే ।

త్రిభిర్వృత్తైరనివృతత్వాచ్చతుర్థో భేద ఇష్యతే ॥ ౧౯౦॥

తథా దేవత్రయస్తుత్వా పఞ్చమో భేద ఉచ్యతే ।

ఏతేషు పఞ్చభేదేషు యోజ్యం సామాన్యలక్షణమ్ ॥ ౧౯౧॥

యథాయోగమిహోన్నేయముద్గ్రాహోదివిభాజనమ్ ।

ఆభోగశ్చ పదైః కార్యస్తేనాయాం స్యాత్త్రిధాతుకః ॥ ౧౯౨॥

ఛందస్తాలాదినియమాత్వేష నిర్ముక్త ఉచ్యతే ।

దీపనీజాతిమాంశ్చాపి లోపాద్భిరుదతేనయోః ॥ ౧౯౩॥

నిరూప్యతే కన్ధకోఽథ యత్రాద్యచరణః పదైః ।

పాఠైర్ద్వితీయచరణో బిరుదైశ్చ తృతీయకః ॥ ౧౯౪॥

ఉద్గ్రాహే చ సమాప్తిశ్చ స కన్ధక ఇతి స్మృతః ।

అత్రాద్యపాదద్వివృతయముద్గ్రాహ ఇతి కథ్యతే ॥ ౧౯౫॥

ధ్రువస్థితీయపాదే స్యాత్పదైరాభోగకల్పనా ।

తత్త్రిధాతురనిర్ముక్తస్తాలాదినియమో న యత్ ॥ ౧౯౬॥

దీపనీజాతిమాంశ్చాపి స్వరతేనకవర్జనాత్ ।

నిరూప్యతేఽథ వదనప్రబంధస్యేహ లక్షణమ్ ॥ ౧౯౭॥

ప్రబంధోఽయం త్రిధా ప్రోక్షస్తత్రాద్యో వదనాభిధః ।

అథోపవదనాభిఖ్యః స్యాద్వస్తువదనాహ్వయః ॥ ౧౯౮॥

త్రయాణామపి చైతేషాం క్రమాలక్షణముచ్యతే ।

ఛగణౌ పగణౌ చైవ దగణశ్చేత్యమీ త్రయః ॥ ౧౯౯॥

మాత్రాగణాః స్యుః ప్రథమే పాద ఉద్గ్రాహసంజ్ఞకే ।

తాదృగేవ ద్వితీయాఙ్ఘ్రిః కర్తవ్యో ధ్రువసంజ్ఞకః ॥ ౨౦౦॥

విశేషస్త్యత్ర చరణే స్వరపాటం ప్రకల్పయేత్ ।

పదాన్తరైరథాభోగ ఇత్యేవం వదనం స్మృతమ్ || ౨౦౧||

వదనే త్రితయోఽప్యవ్యైః పదైరాభోగకల్పనమ్ |

షణ్మాత్రకః స్యాచ్ఛుద్ధగణః పగణః పఞ్చమాత్రకః || ౨౦౨||

చతుర్మాత్రస్తు చగణస్త్రిమాత్రస్థగణః స్మృతః |

దగణస్తు ద్విమాత్రః స్యాదిత్యేతద్గణలక్షణమ్ || ౨౦౩||

త్రిధాతుకః ప్రబన్దోఽయమనిర్ముక్తస్తథైవ చ |

హీనో బిరుదతేనాభ్యాం చతురంగసమన్వితః || ౨౦౪||

దీపనీజాతిమానేష భవతీత్యవధార్యతామ్ |

తదేవం దీపనీజాతిప్రబన్దాః పఞ్చ లక్షితాః || ౨౦౫||

అథ ద్వ్యష్టప్రబన్దేషు భావనీజాతిభాగిషు |

వర్ణః ప్రథమముద్దిష్టో వర్ణ్యతే తస్య లక్షణమ్ || ౨౦౬||

బిరుద్వైరినిబధ్యేతే యత్తోద్ధ్రాహద్రువౌ పునః |

ఆభోగశ్చ పదైర్యత్ర యశ్చ కర్ణాటభాషయా || ౨౦౭||

వర్ణతాలేన చోపేతః స వర్ణ ఇతి కథ్యతే |

త్రివిధః స చ వర్ణాఖ్యతాలత్రైవిధ్యతః స్మృతః || ౨౦౮||

వర్ణతాలస్త్వశ్చమిశ్రచతురశ్రయా త్రిధా |

త్ర్యశ్రవర్ణే లఘుశ్చైవ ద్రుతద్వంద్వం లఘుత్రయమ్ || ౨౦౯||

చతుష్కాణి విరామాన్తద్రుతానాం త్రిణ్యథ స్మృతః |

గురుర్దుగతద్వయం మిశ్రే పునర్గురుర్లఘుః ప్లుతః || ౨౧౦||

గురుర్లఘుర్దుగతశ్చైవ గురుశ్చ చతురశ్రకే |

త్రిధాతుకః ప్రబన్దోఽయం నియమాత్తాలభాషయోః || ౨౧౧||

నిర్ముక్తస్తాలబిరుదపదైరజ్జైస్త్రిభిః పునః |

బద్ధత్యేన పరిజ్ఞేయో భావనీజాతిమానితి || ౨౧౨||

అథ గద్యప్రబన్దస్య కథ్యతే లక్షణం స్ఫుటమ్ |

గద్యం నామ స్మృతం ఛన్దోహీనం పదకదమ్బకమ్ || ౨౧౩||

తదప్యత్కలికా వైవ మూర్ఠికా లలితం తథా |

వృత్తగన్ధి చ ఖణ్డం చ చిత్రం చేత్యపి షడ్విధమ్ || ౨౧౪||

ఏతేషాం రసభేదాశ్చ వర్ణశ్చాప్యధిదేవతాః ।
 నియతా వృత్తిభేదాశ్చ గతిభేదా ద్రుతాదయః ॥ ౨౧౫॥
 ద్వైవిధ్యమభ్యుపేతస్య వేణీమిశ్రత్వభేదతః ।
 సర్వం రత్నాకరే ప్రోక్తం తత్రత్యమవగమ్యతామ్ ॥ ౨౧౬॥
 ఫలతో న విశేషోఽస్తీత్యస్మాభిస్తదుపేక్షితమ్ ।
 అథ గద్యస్య రచనాప్రకారః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౨౧౭॥
 ప్రణవాద్యమతాలం చ గమకై రచితైర్ముతమ్ ।
 యుక్తం స్థాయ్యాదివర్తైశ్చ గాయేత్పదకదమ్బకమ్ ॥ ౨౧౮॥
 తతః ప్రబంధనామాంజ్కం బద్ధమైచ్ఛికతాలతః ।
 అవాన్తరానేకపదసముదాయాత్మకం తథా ॥ ౨౧౯॥
 పదద్వయం నిబధ్నీయాద్ ద్విర్యేయం తత్పుంసత్త్వతః ।
 విలమ్బితలయోపేతం ప్రయోగం పరికల్పయేత్ ॥ ౨౨౦॥
 తతో వాగ్గేయకారస్య గాయకస్య చ నామనీ ।
 సతాలే వినిబధ్నీయాద్విలమ్బితలయాన్వితే ॥ ౨౨౧॥
 పునశ్చ ద్రుతమానేన ప్రబంధః సకలోఽపి చ ।
 పూర్వోక్తేన క్రమేజ్జైవ గాతవ్యస్తదనస్తరమ్ ॥ ౨౨౨॥
 పూర్వోష్ఠితపదద్వంద్వేష్ట ప్రథమస్య పదస్య తు ।
 ఆదిమారభ్య తత్తాలం విలమ్బితలయాన్వితమ్ ॥ ౨౨౩॥
 ఏకవారం ప్రయుజ్యాథ న్యాసం కుర్యాదితి స్థితిః ।
 అత్రాద్యభాగ ఉద్గ్రాహో జ్ఞేయో యస్తాలవర్జితః ॥ ౨౨౪॥
 యస్తు తాలేన సహితః పదద్వంద్వాత్మకః పృథక్ ।
 ద్విర్రాతవ్యో ద్వివీతీయః స భాగస్తు ద్రువ ఉచ్యతే ॥ ౨౨౫॥
 ప్రయోగాదిః సతాలశ్చ యస్తు భాగస్తువీతీయకః ।
 స ఆభోగ ఇతి గ్రాహ్యస్తత ఏవ త్రిధాతుకః ॥ ౨౨౬॥
 అనిర్ముక్తశ్చ తాలాదినియమస్యానపేక్షణాత్ ।
 పదతాలస్వరైర్యోగాత్స్యజ్ఞోఽయం భావనీయుతః ॥ ౨౨౭॥
 అథ కన్దప్రబంధస్య లక్ష్మ సమ్యక్ప్రచక్షుహే ।

యస్తు కర్ణాటభాషాద్యైః పదైః సంస్కృతవర్జితైః ॥ ౨౨౮ ॥

పాటైశ్చ బిరుదైశ్చైవ గీయతే తాలవర్జితః ।

ఆర్యాగీత్యభిధానేన యశ్చ వృత్తేన బధ్యతే ॥ ౨౨౯ ॥

గేయః వీరరసే యశ్చ స కన్ద ఇతి కథ్యతే ।

వృత్తరత్నాకరే ప్రోక్తమార్యాగీతేస్తు లక్షణమ్ ॥ ౨౩౦ ॥

“ఆర్యాప్రథమదలోక్తం

యది కథమపి లక్షణం భవేదుభయోః ।

దలయోః కృతయతిశోభాం

తాం గీతిం గీతవాన్భుజ్జేశః ॥ ”

ఇదమేవాస్య వృత్తస్య లక్ష్యోదాహరణం తథా ।

అస్యాయమర్థ ఆర్యాయాం ప్రథమార్థే ప్రకీర్తితాః ॥ ౨౩౧ ॥

త్రింశన్మాత్రా ద్వితీయార్థే సప్తవింశతిరీరితాః ।

ఆర్యాగీతౌ తు పూర్వార్థవద్ ద్వితీయార్థకేఽపి చ ॥ ౨౩౨ ॥

త్రింశన్మాత్రాః ప్రయోక్తవ్యా ఏవంలక్షణలక్షితా ।

ఆర్యాగీతిరిహోద్ధాహం ప్రథమార్థం ప్రకల్ప్య తు ॥ ౨౩౩ ॥

పద్దైర్గాయేద్ ద్వితీయార్థం ధ్రువం కృత్వా తతః పరమ్ ।

పాటైశ్చ బిరుదైర్గాయేత్తత ఆభోగకల్పనమ్ ॥ ౨౩౪ ॥

ధ్రువాఖ్యస్య ద్వితీయార్థస్యాదౌ పాటాస్త్రితాస్పృశః ।

ఉపక్రమ్య ప్రబన్ధస్య న్యాసం కుర్యాదితి స్థితిః ॥ ౨౩౫ ॥

త్రిధాతుకః ప్రబన్ధోఽయం ఛన్దోనియమకీర్తనాత్ ।

నిర్యుక్తః పాటబిరుదపదైరజ్ఞైస్త్రైభిర్యుతః ॥ ౨౩౬ ॥

భావనీజాతిమాంశ్చాపి భవతీత్యవధార్యతామ్ ।

ఏకోనత్రింశదాఖ్యాతాః కన్దభేదాస్తు శార్ణిణా ॥ ౨౩౭ ॥

నిరూప్యతేఽథ కైవాడప్రబన్ధస్యేహ లక్షణమ్ ।

యత్రోద్ధాహో ధ్రువశ్చైవ పాటైరేవ నిబధ్యతే ॥ ౨౩౮ ॥

ఆభోగేస్తు పద్దైర్యస్మిన్నుద్ధాహే చ సమాపనమ్ ।

స కైవాడ ఇతి ప్రోక్తః కరపాటప్రధానకః ॥ ౨౩౯ ॥

ప్రబన్ధః కరపాటాఖ్యస్తదపభ్రంశనామతః ।

కైవాడ ఇతి లోకేఽస్మిన్నర్వత్ర వ్యవహారభాక్ ॥ ౨౪౦॥
 సార్థకైరర్థహీనైశ్చ పాపైః స ద్వివిధో మతః ।
 స శుద్ధిర్మిశ్రితైః పాపైః శుద్ధో మిశ్ర ఇతి ద్విధా ॥ ౨౪౧॥
 శుద్ధత్వం నామ పాటానాం ముఖవాద్యాక్షరైః సహ ।
 ఆయుక్తత్వం మిశ్రతా తు తైర్వ్యక్తత్వమితీర్యతే ॥ ౨౪౨॥
 త్రిధాతురప్యనిర్వ్యక్తః పాటతాలపదైస్త్రిభిః ।
 అక్షిరపనిబద్ధత్వాద్భావనీజాతిమాంస్తథా ॥ ౨౪౩॥
 అథాఙ్కచారిణీ నామ ప్రబంధః ప్రతిపాద్యతే ।
 యత్రోద్గ్రాహద్రువో వీరరౌద్రాఖ్యరససంహితైః ॥ ౨౪౪॥
 బిరుదైర్వినిబధ్యతే తాలేనేష్టిన కేనచిత్ ।
 గాత్రనేత్రప్రబంధాఖ్యావిఖ్యాపనమనోహరైః ॥ ౨౪౫॥
 ఆభోగశ్చ పదైర్వస్యాం కథితా సాఽఙ్కచారిణీ ।
 త్రిధాతుకః ప్రబంధోఽయమనిర్వ్యక్తశ్చ కీర్తితః ॥ ౨౪౬॥
 అక్షిస్త్రిభిశ్చ బిరుదపదతాలైర్నిబంధనాత్ ।
 భావనీజాతిమాంశ్చాపి భవేద్రత్నాకరే పునః ॥ ౨౪౭॥
 భేదాః షడఙ్కచారిణ్యా వాసవాద్యా నిరూపితాః ।
 తే తత్రైవావగస్తవ్యా ఇతి సర్వం
 సమజ్జసమ్ ॥ ౨౪౮॥
 నిరూప్యతేఽథ వర్తన్యాః ప్రబంధస్యేహ లక్షణమ్ ।
 స్వరాద్యకరణస్య ప్రాకృబంధస్య యదోరితమ్ ॥ ౨౪౯॥
 లక్ష్మీద్గ్రాహే ద్రువే వైవ నిబిడస్వరబద్ధతా ।
 ఆభోగే పదబద్ధత్వం భవేదితి తదైవ చ ॥ ౨౫౦॥
 వర్తన్యమపి విజ్ఞేయం విశేషస్తు ప్రదర్శ్యతే ।
 స్వరాద్యకరణో ప్రోక్తో రాసస్తాలో ద్రుతో లయః ॥ ౨౫౧॥
 వర్తన్యాం తు న రాసః స్యాత్తాలః కిం వైచ్ఛికో భవేత్ ।
 విలమ్బితలయశ్చాథ గానే రీతిః ప్రదర్శ్యతే ॥ ౨౫౨॥
 ఉద్గ్రాహం తు ద్విరుద్ధాయేద్ ద్రువాభోగౌ సకృత్పునః ।

ధ్రువే న్యాసస్తతో యస్యాం వర్తసి సా ప్రకీర్తితా || ౨౫౩||
 త్రిధాతుకః ప్రబంధోఽయమనిర్ముక్తస్తథైవ చ |
 పదతాలస్వరైర్యోగాత్స్యజ్ఞోఽయం భావనీయుతః || ౨౫౪||
 అథ లక్షణమార్యాయాః ప్రబంధస్య నిరూప్యతే |
 ఆర్యావృత్తేన రచితామార్యామార్యాః ప్రచక్షతే || ౨౫౫||
 ఆర్యావృత్తస్య చార్ధాన్తే చరణాన్తేఽథ వా స్వరాః |
 ప్రయోజ్యాస్తత్ర చాద్యార్ధముద్గ్రాహం పరికల్పయేత్ || ౨౫౬||
 తత్త్వద్ ద్వివారం గాతవ్యం ద్వివీయార్ధం భవేద్ ధ్రువః |
 తత్తు గేయం సకృత్పశ్చాదాభోగం పరికల్పయేత్ || ౨౫౭||
 గాతృనేతృప్రబంధాఙ్ముద్గ్రాహే చ సమాపయేత్ |
 ఇదమార్యాప్రబంధస్య లక్షణం పరిచక్షతే || ౨౫౮||
 వృత్తరత్నాకరే ప్రోక్తమార్యావృత్తస్య లక్షణమ్ |
 “లక్ష్మైతత్సప్త గణా
 గోపితా భవతి నేహ విషమే జః |
 షష్ఠోఽయాం న లఘూ వా
 ప్రథమేఽర్థే నియతమార్యాయాః ||
 షష్ఠే ద్వివీయలాన్ నే
 పరకే ముఖలాచ్చ న యతిపదనియమః |
 చరమేఽర్థే పఞ్చమకే
 తస్మాదిహ భవతి షష్ఠో లః || ”
 ఉదాహరణమప్యేతదార్యావృత్తస్య సమ్మతమ్ || ౨౫౯||
 అస్యాయమర్థః ఆర్యాయాః ప్రథమార్థే ప్రకీర్తితాః |
 గణాః సప్త గురుశ్చైవ విషమే జగణో న చ || ౨౬౦||
 షష్ఠోఽయం జగణః ప్రోక్తస్తత్థాన్తే న లఘూ చ వా |
 నగణశ్చ లఘుశ్చేతి జాతం లఘుచతుష్టయమ్ || ౨౬౧||
 ఇత్యార్యాప్రథమార్ధస్య లక్షణం విశదీకృతమ్ |
 తదుత్తరార్థేఽపి గణాః సప్తైవ చ గురుస్తథా || ౨౬౨||
 కిం తు షష్ఠో గణస్తస్మిన్నేక ఏవ లఘుర్భవేత్ |

ఆర్యావృత్తే చతుర్మాత్రా గణా గ్రాహ్య ఇతి స్థితిః ॥ ౨౬౩॥

ఆర్యాభేదాస్తు లక్ష్యాద్యాః షడ్వింశతిరుదాహృతాః ।
రత్నాకరే న తే లక్ష్యే ప్రసిద్ధా ఇత్యుపేక్షితాః ॥ ౨౬౪॥

త్రిధాతుకః ప్రబంధోఽయం ఛందోనియమబన్ధనాత్ ।
నిర్ముక్తస్త్రిభిరణ్శేష పదతాలస్వరాత్మకైః ॥ ౨౬౫॥

బద్ధత్వాదవగన్తవ్యో భావనీజాతిమానితి ।
అద్య గాథాప్రబన్ధస్య స్వరూపమభిధీయతే ॥ ౨౬౬॥

ఆర్యాలక్షణమేవేదం గాథాయా అపి లక్షణమ్ ।
కిం త్వార్యా సంస్కృతపదైర్బద్ధవ్యేతి వ్యవస్థితిః ॥ ౨౬౭॥

గాథా తు ప్రాకృతపదైర్బద్ధవ్యేత్యనయోర్భిదా ।
నిర్ముక్తత్యత్రిధాతుత్వభావనీజాతిశాలితాః ॥ ౨౬౮॥

గాథాయామిహ విజ్ఞేయాస్త్యార్యాలక్ష్యాతిదేశతః ।
అథ క్రొచ్చపదో నామ ప్రబంధః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౨౬౯॥

యత్రోద్ఘాహః స్వరైర్బద్ధః పదైస్తు ద్రువ ఇష్యతే ।
పదాన్తరైస్తథాఽఽభోగో గాతృనామాదిచిహ్నితః ॥ ౨౭౦॥

ప్రతితాలాఖ్యతాలేన వక్ష్యమాణేన యో యుతః ।
యశోద్ఘాహాధృతన్యాసః స తు క్రొచ్చపదః స్మృతః ॥ ౨౭౧॥

లఘుద్రుతద్వయం చైవ ప్రతితాలే ప్రచక్షతే ।
స చ ద్వేధా క్రొచ్చపదనామవృత్తసమన్వితః ॥ ౨౭౨॥

తద్వృత్తరహితశ్చేతి తత్ర క్రొచ్చపదాభిధమ్ ।
వృత్తం కీదృశమితుశ్చే తల్లక్షణముదీర్యతే ॥ ౨౭౩॥

ఆదౌ తు భగణః ప్రోక్తో మగణస్తదనన్తరమ్ ।
సగణో భగణశ్చైవ చత్వారో నగణాస్తథా ॥ ౨౭౪॥

గురుశ్చ యత్ర దృశ్యవై చరణేషు చతుర్వపి ।
వృత్తం క్రొచ్చపదం తత్స్యాదస్యోదాహరణం పునః ॥ ౨౭౫॥

“యా కపిలాక్షీ పింగలకేశీ కలిరుచిరనుదినమనునయకరినా
దీర్ఘతరాభిః స్థూలశిరాభిః పరివృతవపురతిశయకుటిలగతిః ।

ఆయతజ్ఞా నిమ్నకపోలా లఘుతరకువయుగపరిచితహృదయా
సా పరిహార్యా క్రౌఞ్చపదా స్త్రీ ధ్రువమిహ నిరవధిసుఖమఖిలషతా ॥ ”

త్రిధాతుకః ప్రబంధోఽయం నిర్మూలకృత్ తథా స్మృతః ।
తాలాదినయమాదగ్గైః స్వరతాలపదాభిధైః ॥ ౨౧౬ ॥

బద్ధత్వాత్రిభిరవ్యేష భావనీజాతిమాన్భవేత్ ।
కలహంసప్రబంధస్య కథయామ్యథ లక్షణమ్ ॥ ౨౧౭ ॥

కలహంసాఖ్యవృత్తేన ప్రబంధో యః ప్రబధ్యతే ।
తమాహుః కలహంసాఖ్యం తస్య వృత్తస్య లక్షణమ్ ॥ ౨౧౮ ॥

ఆఖ్యాతమాదిభరతే భరతేన మహాత్మనా ।

“ద్వితీయసప్తమాన్త్యశ్చ తురీయకో
గురుర్యదా చ షష్ఠో దశమోఽపి వా ।
అథోదితో హి పాదే త్వథ జాగతే
భవేదిదం తు హంసాఖ్యమితి స్మృతమ్ ॥ ”

ఇదమేవాస్య వృత్తస్య లక్ష్యమస్యార్థ ఉచ్యతే ॥ ౨౧౯ ॥

చతుర్వపి చ పాదేషు ద్వాదశాక్షరశాలిషు ।
ప్రతిపాదం ద్వితీయశ్చ తుర్యః షష్ఠశ్చ సప్తమః ॥ ౨౨౦ ॥

దశమో ద్వాదశశ్చైవ వర్ణో యది గురుర్భవేత్ ।
తదాసీం కలహంసాఖ్యం ఛంద ఇత్యత్ర చోచ్యతే ॥ ౨౨౧ ॥

ప్రయుజ్ఞ్యాత్ప్రతిపాదాన్తం స్వరాఙ్గామ్పాఖ్యతాలతః ।
గాయేచ్ఛాదిమపాదాన్తప్రయుక్తేషు స్వరేష్వథ ॥ ౨౨౨ ॥

న్యాసం కుర్యాత్ప్రబంధస్య ఝమ్పాతాలస్య లక్షణమ్ ।
స్వరప్రకరణే ప్రోక్తమలక్ష్కారనిరూపణే ॥ ౨౨౩ ॥

అత్రాద్యమర్థముద్ఘాహం వృత్తస్య పరికల్పయేత్ ।
ఉత్తరార్ధే ధ్రువం కుర్యాదాభోగం చ పృథక్వృతః ॥ ౨౨౪ ॥

అతస్త్రిధాతుకః సోఽయం నియమాద్ వృత్తతాలయోః ।
నిర్మూలకృత్ భవత్యగ్గైః స్వరతాలపదైస్త్రిభిః ॥ ౨౨౫ ॥

నిబద్ధత్వేన విజ్ఞేయో భావనీజాతిమాన్స్తథా ।
లక్షణం తోటకస్యాథ కథ్యతే యః ప్రబధ్యతే ॥ ౨౨౬ ॥

తోటకాఖ్యేన వృత్తేన స తోటక ఇతి స్మృతః ।
 లక్ష్మ తోటకవృత్తస్య వృత్తరత్నాకరే స్ఫుటమ్ ॥ ౨౦౭ ॥
 “ఇహ తోటకమమ్బుధిసైః కథితమ్”
 అస్యా యమర్థః సగణైశ్చతుర్భిస్తోటకం స్మృతమ్ ।
 ఇదమేవాస్య లక్ష్యం చ జ్ఞేయమత్ర చ తోటకమ్ ॥ ౨౦౮ ॥
 ప్రయోజ్యాః ప్రతిపాదాంతం స్వరాః పూర్వవదత్ర చ ।
 ఉద్ఘాహః ప్రథమార్థం స్యాదుత్తరార్థం ధ్రువః స్మృతః ॥ ౨౦౯ ॥
 ఆభోగః పూర్వవత్కార్యస్తేనాయం స్యాత్ప్రధాతుకః ।
 నిర్మూక్తో వృత్తనియమాత్స్వరతాలపదైస్త్రిభిః ॥ ౨౧౦ ॥
 అజైరుపనిబద్ధత్వాద్భావనీజాతిమాంస్తథా ।
 హంసలీలప్రబంధస్య లక్షణం ప్రతిపాద్యతే ॥ ౨౧౧ ॥
 పదైర్మూల్యాద్యపాదః స్యత్పాదైరేవ ద్వితీయకః ।
 హంసలీలాఖ్యతాలేన యుక్తోఽయం హంసలీలకః ॥ ౨౧౨ ॥
 హంసలీలాఖ్యతాలే చ యగణశ్చ లఘుర్గురుః ।
 అత్రాద్యపాద ఉద్ఘాహో ద్వితీయస్తు ధ్రువః స్మృతః ॥ ౨౧౩ ॥
 పదాంతరైస్తథాఽఽభోగస్తేనాయం స్యాత్ప్రధాతుకః ।
 నిర్మూక్తస్తాలనియమాత్పాటతాలపదాత్పక్షైః ॥ ౨౧౪ ॥
 త్రిభిరజ్జైర్నిబద్ధత్వాద్భావనీజాతిమానపి ।
 చతుష్పదీప్రబంధోఽథ లక్ష్యతే లక్ష్యసమ్మతః ॥ ౨౧౫ ॥
 యస్యా ద్వితీయకే పాదే తుర్యపాదే పృథక్పృథక్ ।
 భవన్తి ద్వ్యస్థస్థస్థాస్థాకా మాత్రా లఘుక్షరాత్మికాః ॥ ౨౧౬ ॥
 ప్రథమే చ తృతీయేఽఽష్టో మాత్రాః పంచుదశైవ చ ।
 భిన్నార్థయమకోపేతం యస్యామర్థద్వయం భవేత్ ॥ ౨౧౭ ॥
 ఆద్యమర్థం స్వరాంతం స్యాత్తేనాంతం స్యాద్ ద్వితీయకమ్ ।
 తేనకన్యాససంయుక్తా గేయా కర్ణాటభాషయా ॥ ౨౧౮ ॥
 తాలేన రహితా సేయం చతుష్పద్యభిధీయతే ।
 అథ సత్యర్థభిన్నానాం వర్ణానాం యా పునఃశ్రుతిః ॥ ౨౧౯ ॥

యమకం తద్భవేదిత్యం యమకజ్ఞాః ప్రవక్షతే |
 ఆత్ర స్వరాస్తమాద్యార్థముద్ఘాహం పరికల్పయేత్ || 300 ||
 తేనకాస్తం ద్వితీయార్థం ద్రువత్వేన ప్రకల్పయేత్ |
 ఆభోగః పూర్వవత్కార్యస్తేనాయం స్యాత్ప్రధాతుకః || 301 ||
 భాషనియమయుక్తత్వాన్నిత్యుక్తశ్చ ప్రకీర్తితః |
 పదతేనస్వరైస్త్వైర్బద్ధత్వాద్భాషనీయుతః || 302 ||
 నిరూప్యతేఽథ వీరశీప్రబంధస్యేహ లక్షణమ్ |
 యతోద్ఘాహః పద్దైర్బద్ధో బిరుదైస్తు ద్రువో భవేత్ || 303 ||
 పదాస్తరైస్తథాఽఽభోగో వీరశ్రీరితి స స్మృతః |
 త్ప్రధాతుకః ప్రబంధోఽయమనిర్ముక్తశ్చ కీర్తితః || 304 ||
 తాలాద్యనియమాత్తాలపదాభ్యం బిరుదేన చ |
 బద్ధోఽయమక్లయయుగ్భావనీజాతిమాంస్తథా || 305 ||
 ఉచ్యతే మక్లలాచారప్రభంధస్యేహ లక్షణమ్ |
 యః కైశ్చిక్యాఖ్యరాగేణ గీతో నిఃసారుసంజ్ఞనా || 306 ||
 తాలేన చ నిబద్ధోఽయం మక్లలాచార ఉచ్యతే |
 త్రివిధః స చ గద్యాత్మా పద్యాత్మా చోభయాత్మకః || 307 ||
 పాదాస్తే వాఽథ వాఽర్థాస్తే ప్రయోజ్యాస్తత్ర చ స్వరాః |
 రాగస్తు కైశ్చినామభాషారాగః ప్రకీర్తితః || 308 ||
 స చ గాన్ధర్వరాగాస్తరూప్తో రత్నకరే త్వితి |
 జ్ఞేయం నిఃసారుతాలే చ విరామాస్తం లఘుద్వయమ్ || 309 ||
 ఆత్ర స్వరమాద్యార్థముద్ఘాహః పరికీర్తితః |
 సస్వరం తు ద్వితీయార్థం ద్రువో జ్ఞేయః పృథక్పదైః || 310 ||
 ఆభోగః పూర్వవత్కార్యస్తేనాయం స్యాత్ప్రధాతుకః |
 నిర్ముక్తశ్చ భవత్వేష నియమాద్రాగతాలయోః || 311 ||
 పదతాలస్వరైస్త్వైర్బద్ధత్వాద్భాషనీయుతః |
 అథోద్దేశక్రమప్రాప్తో దణ్డకః ప్రతిపాద్యతే || 312 ||
 దణ్డకాఖ్యేన వృత్తేన యః స్వరశ్చ నిబధ్యతే ||

స దణ్ణకో దణ్ణకస్య లక్షణం నగణద్వయమ్ || 3౧౩||

రగణాః సప్త యస్య స్యుః పాదే పాదే స దణ్ణకః |

యథా —

“ఇహ హి భవతి దణ్ణకారణ్యదేశే స్థితిః

పుణ్యభాజాం ముసీనాం మనోహరిణీ

త్రిదశవిజయవీర్యద్ధృప్యద్ధశగ్రీవల-

క్ష్యో విరామేణ రామేణ సంసేవితే |

జనకయజనభూమిసమ్భూతసీమన్తినీ-

సీమసీతాపదస్పర్శపూతాశ్రయే

భువననమితపాదపమ్పాభిధానామ్బికా

తీర్థయాత్రాగతానేకసిద్ధాకులే || ”

అత్ర దణ్ణకవృత్తస్థపదైః పూర్వార్థముచ్యతే || 3౧౪||

స చోద్గ్రాహో ద్వితీయార్థం స్వరైక్ష్యేయం స చ ద్రువః |

పదాన్తరైస్తథా౭౭భోగస్తత ఏష త్రిధాతుకః || 3౧౫||

నిర్యుక్తో వృత్తనియమాత్స్వరతాలపద్దైస్త్రిభిః |

అక్షైరుపనిబద్ధత్వాద్భావనీజాతిమాన్భవేత్ || 3౧౬||

తదేవం వర్ణితా ద్వ్యష్టప్రబంధా భావనీయుతాః |

అథ ద్వావింశతిస్తారావలీజాతినమన్వితాః || 3౧౭||

ప్రబంధాః పూర్వముద్ధిష్టాస్తత్రాప్యాదౌ ప్రకీర్తితాః |

ఏలాప్రబంధస్తస్యేహ లక్ష్మ సమ్యక్ప్రచక్షమే || 3౧౮||

ఏలాయాస్తావదుద్గ్రాహే త్రయః పాదాః ప్రకీర్తితాః |

తరాద్యపాదే ప్రథమం ద్వే ఖణ్డే పరికల్పయేత్ || 3౧౯||

తయోశ్చ ఖణ్డయోర్ధాతురేకో మాతుస్తు భిద్యతే |

ధాతుర్నామ స్వరః ప్రోక్తో మాతురక్షరముచ్యతే || 3౨౦||

ఏతశ్చ ఖణ్డయుగలం సానుప్రాసం ప్రకల్పయేత్ |

వర్ణసామ్యమనుప్రాస ఇత్యనుప్రాసలక్షణమ్ || 3౨౧||

తతః పరం ప్రయోగస్తు గమకాలపైలక్షణః |

కిచ్చిత్పదాన్వితశ్చాన్వై కర్తవ్యస్తదనన్తరమ్ || 3౨౨||

పల్లవాఖ్యాని గేయాని పదాని త్రిణి తత్ర చ ।
 ఆద్యే విలంబమానేన తృతీయం ధ్రుతమానతః ॥ 3౨3॥
 అత్ర ఖణ్డద్వయం తారప్రథమం పదముచ్యతే ।
 తతః పరం ప్రయోగో యస్తద్ ద్వితీయం పదం స్మృతమ్ ॥ 3౨౪॥
 తృతీయం చ చతుర్థం చ పంచమం చ యథాక్రమమ్ ।
 పదాని పల్లవాఖ్యాని భవన్తి త్రిణ్యథః పునః ॥ 3౨౫॥
 పదాని పంచ జాతాని తదేతత్పదపంచకమ్ ।
 ఉద్గ్రాహః ప్రథమః పాదో భవతీత్యవధార్యతామ్ ॥ 3౨౬॥
 ఏతత్ప్రథమపాదోక్తలక్షణేనైవ కల్పయేత్ ।
 ద్వితీయమపి చోద్గ్రాహే పాదం పంచపదాత్మకమ్ ॥ 3౨౭॥
 ఆద్యద్వితీయయోరేతత్పదయోరేకధాతుతా ।
 మాతుస్తు భిన్న ఏవేతి మతజ్ఞాద్యాః ప్రచక్షతే ॥ 3౨౮॥
 ఏవంలక్షణ ఏవ స్యాత్తృతీయచరణోఽపి చ ।
 కిం తు తత్ర విశేషోఽస్తి కశ్చిత్తదభిదధ్మహే ॥ 3౨౯॥
 ఆదో ఖణ్డద్వయం గీత్వా సానుప్రాసైకధాతుకమ్ ।
 తతః కేవలసమ్బుద్ధిపదైరన్తే సమన్వితమ్ ॥ 3౩౦॥
 పూర్వపాదద్వయయుతప్రయోగాపేక్షయా పునః ।
 భిన్నధాతుం ప్రకుర్వీత ప్రయోగమితి నిర్ణయః ॥ 3౩౧॥
 సోమేశ్వరాదయస్త్యేకే చతుర్ధాతుత్వవాదినః ।
 ఏతేషు ద్వాదశపదేష్యేకాదశపదాత్మకమ్ ॥ 3౩౨॥
 ఉద్గ్రాహమురరీకృత్య పదం ద్వాదశకం పునః ।
 ఆహుర్మేలాపకం తేన మతభేదోఽత్ర విద్యతే ॥ 3౩౩॥
 ఏవముద్గ్రాగమేలాపౌ నిబధ్య తదనన్తరమ్ ।
 ధ్రువం విరచయేత్సోఽపి త్రిపదాత్మా ప్రకీర్తితః ॥ 3౩౪॥
 తత్రాద్యం చ ద్వితీయం చ పదం స్యాన్మృత్యమానతః ।
 నిబద్ధం ధాతునైకేన మాతుభేదయుతం తథా ॥ 3౩౫॥
 తృతీయం తు పదం పూర్వపదాభ్యాం భిన్నధాతుకమ్ ।
 స్యాద్విలంబితమానం చ త్రిష్యేతేషు పదేష్యపి ॥ 3౩౬॥

యత్ర కుత్రాపి కర్తవ్యం నేతృనామాఙ్కనం పునః ।
 ఏవం ద్రువే త్రిణి పదాన్యుద్ఘాహే ద్వాదశేతి చ ॥ 33౭॥
 యోగే పఞ్చదశాభూవన్నదాసీత్యవధార్యతామ్ ।
 గాతృప్రబంధనామాఙ్కమాభోగమథ కల్పయేత్ ॥ 33౮॥
 ఆభోగః సర్వ ఏవైష పదమేకమితి స్థితిః ।
 తస్మాదేలాప్రబంధోఽయం జాతో ద్వ్యష్టపదాత్మకః ॥ 33౯॥
 ఏవంవిధం పునర్గీత్వా ప్రబంధం సర్వమప్యథ ।
 న్యాసం కుర్యాద్ ద్రువే తాలనియమస్త్యథ కథ్యతే ॥ 3౪౦॥

తాలనియమః

మట్టద్వితీయకఙ్కాలప్రతితాలేషు కశ్చన ।
 తాల ఏలాప్రబంధేఽస్మిన్సోఙ్కనీయో న చాపరః ॥ 3౪౧॥
 చతుర్ణామపి తాలానామేతేషాం లక్షణం బ్రువే ।
 స్వరప్రకరణే పూర్వం మట్టలక్షణమీరితమ్ ॥ 3౪౨॥
 ద్వితీయతాలే కథితం ద్రుతద్వంద్వం లఘుద్వయమ్ ।
 ఉక్తశ్చతుర్థా కఙ్కాలః పూర్ణః ఖణ్ణః సమోఽసమః ॥ 3౪3॥
 చతుర్ధ్యుతౌ గతౌ పూర్ణః ఖణ్ణో ద్వౌ చ గురుద్వయమ్ ।
 సమో గురూ ద్వౌ లఘువై విషమో లాద్ గురుద్వయమ్ ॥ 3౪౪॥
 లో ద్రుతౌ ప్రతితాలః స్యాదిత్యేవం తాలలక్షణమ్ ।
 ఇత్యుక్తస్తాలనియమః ప్రబంధేఽస్మిన్గ్రహస్త్విహ ॥ 3౪౫॥
 అతీతో వాఽనాగతో వ భవేదిచ్చానుసారతః ।
 తత్రాతీతగ్రహో నామ యత్ర తాలం వినా పురా ॥ 3౪౬॥
 సకృద్ గీత్వా తు గాతవ్యం తాలం గృహ్లాతి చేత్పునః ।
 తథాఽతీతగ్రహః ప్రోక్తోఽనాగతగ్రహ ఉచ్యతే ॥ 3౪౭॥
 యత్ర గీతం వినైవాదౌ తాలమాదాయ చేత్సకృత్ ॥
 గేయం గాయతి సోఽయం స్యాదనాగత ఇతి గ్రహః ॥ 3౪౮॥

ఏవమేలాప్రబంధస్య ప్రోక్తం సామాన్యలక్షణమ్ ।
 ఆత్మ చ ద్వ్యష్టనక్ష్యానాం పదానాం నామదేవతాః ॥ ౩౪౯ ॥
 ఉక్తా రత్నాకరే తత్తు బోధ్యం తత్రైవ వర్తతామ్ ।
 నిరూప్యచై దశ ప్రాణాః సమ్పుత్యేలాపదస్థితాః ॥ ౩౫౦ ॥
 సమానో మధురః సాన్ద్యః కాన్తో దీప్తః సమాహితః ।
 అగ్రాహ్యాః సుకుమారశ్చ ప్రసన్నోజస్వినావితీ ॥ ౩౫౧ ॥
 దశ ప్రణాః సముద్దిష్టా ద్వ్యష్టసు స్యుః పదేష్యపి ।
 కథం నను దశ ప్రాణాః పదేషు ద్వ్యష్టసు స్థితాః ॥ ౩౫౨ ॥
 సక్ష్యావిరోధ ఇతి చేదత్రేదమభిధీయతే ।
 ద్వయోస్త్రయాణమపివా పదానామేక ఏవ చేత్ ॥ ౩౫౩ ॥
 ప్రాణః సంయోజ్యతే కుత్ర విరోధేనావరోధనమ్ ।
 తథాఽపి ప్రథమే పాదే ప్రయోగాత్మకమస్తి యత్ ॥ ౩౫౪ ॥
 పదం ద్వితీయం యదపి ద్వితీయాజ్ఞౌ ద్వితీయకమ్ ।
 ప్రయోగాఖ్యం పదం ప్రాణమేకమేవ తయోర్ద్వయోః ॥ ౩౫౫ ॥
 యోజయేదేకధాతుత్వాత్సమానం నామ నామతః ।
 తయా ప్రథమపాదస్థం యత్పల్లవపదత్రయమ్ ॥ ౩౫౬ ॥
 యచ్చ ద్వితీయపాదస్థం పల్లవాఖ్యం పదత్రయమ్ ।
 షణ్ణామవ్యేకధాతుత్వాత్క్రమేణైవ ద్వయోర్ద్వయోః ॥ ౩౫౭ ॥
 మధురాఖ్యం సాన్ద్యసంజ్ఞం కాన్తాఖ్యం చైవ యోజయేత్ ।
 తథా పాదత్రయస్థానం ద్విఖణ్ణాత్మత్వమేయుషామ్ ॥ ౩౫౮ ॥
 పదానమేకధాతుత్వాత్ప్రయాణామపి తేష్యతః ।
 ఏకః ఏవ పునః ప్రాణో దీప్తసంజ్ఞః ప్రకీర్తితః ॥ ౩౫౯ ॥
 పదేష్యేకాదశస్యేవం పఞ్చ ప్రాణాస్తు యోజితాః ।
 ఏతేషు ద్వాదశాద్యేషు పఞ్చస్వథ యథాక్రమమ్ ॥ ౩౬౦ ॥
 సమాహితాగ్రామ్యముఖాన్ప్రాణాన్పఞ్చాపి యోజయేత్ ।
 ఏవమేలాప్రబంధస్య ద్వ్యష్టనక్ష్యపదేష్యపి ॥ ౩౬౧ ॥
 ప్రాణా దశ వసన్తీతి కల్పినాథేన దర్శితమ్ ।
 కథం లక్షణమేతేషాం ప్రాణానామభిధీయతే ॥ ౩౬౨ ॥

అల్పాక్షరోఽల్పస్వరశ్చ సమాన ఇతి కథ్యతే ।
 అయం ప్రాణో భవత్యాద్యద్వివృతీయాజ్ఞిగయోర్ద్యయోః ॥ 3౬3॥
 ప్రయోగాత్మకయోర్వ్యోజ్యః పదయోరత ఏవ హి ।
 అల్పాక్షరత్వమేతస్య ప్రయోగాశ్రయణాదభవేత్ ॥ 3౬౪॥
 నన్వక్షరవిహీనత్వాత్ప్రయోగస్య కథం పునః ।
 అల్పాక్షరత్వమితి చేన్మా విస్మార్హీః పురోదితమ్ ॥ 3౬౫॥
 ఉక్తం హ్యేతత్పురైవాద్యద్వివృతీయాజ్ఞిప్రయోగయోః ।
 అన్తే కిఞ్చత్పదన్యాసోఽప్యస్తీత్యేతదనుస్మర ॥ 3౬౬॥
 అథ ద్వివృతీయప్రాణస్య మధురాఖ్యస్య లక్షణమ్ ।
 యః స్వల్పమూర్చనాయుక్తః స ప్రాణో మధురః స్మృతః ॥ 3౬౭॥
 అల్పత్వం మూర్చనాయాస్తు తానీకరణతో భవేత్ ।
 తత్తానీకరణం యత్స్యాదతానే తానతా పునః ॥ 3౬౮॥
 తానాద్యస్వరముచ్ఛార్యారోహే వాఽప్యవరోహకే ।
 క్రమాన్మధ్యస్వరాణాం చ కిఞ్చత్సంస్పర్శమాత్రతః ॥ 3౬౯॥
 అన్యస్వరోచ్ఛారణం చేత్తత్తానీకరణం స్మృతమ్ ।
 ప్రాణోఽయం మధురస్తాద్యద్వివృతీయాజ్ఞిగయోర్ద్యయోః ॥ 3౭౦॥
 పల్లవాఖ్యేష్వాదిమయోః పదయోర్వ్యోజయిష్యతే ।
 తత్స్పృతీయప్రాణస్య సాన్ద్యసంజ్ఞస్య లక్షణమ్ ॥ 3౭౧॥
 యత్రాక్షరాణాం నైబిడ్యమల్పత్వం చ స్వరావలేః ।
 తారస్థానప్రతిష్ఠో యః స సాన్ద్య ఇతి కథ్యతే ॥ 3౭౨॥
 అత్రాక్షరాణాం నైబిడ్యం మాత్రాదిక్యకృతం విధుః ।
 స్వరాణాం పునరల్పత్వం ధాతోరల్పత్వతః స్మృతః ॥ 3౭3॥
 తరస్థానోత్థితస్యాద్యద్వివృతీయచరణస్థయోః ।
 ద్వివృతీయయోః పల్లవాఖ్యపదయోరుభయోరపి ॥ 3౭౪॥
 స్వపూర్వపదతః కిఞ్చదుచ్ఛత్యేన నిబన్ధనమ్ ।
 సాన్ద్యప్రాణసమాదేశాత్కర్తవ్యమితి సూచితమ్ ॥ 3౭౫॥

కన్తో నామ చతుర్థస్తు ప్రాణః కాన్తధ్వనిర్మతః ।
 ధ్వనేశ్చ కాన్తతా రక్తివిశేషసమవేతతా ॥ 32౬ ॥
 ప్రాణోఽయం కాన్తనామాఽఽద్యద్వివీచితీయచరణస్థయోః ।
 అన్త్యయోః పల్లవాఖ్యానపదయోర్వినియుజ్యతే ॥ 32౭ ॥
 దీప్తనాదో భవేద్దీప్తనామా ప్రాణస్తు పంచమః ।
 స్వరస్య దీప్తతా నామ పరిపూర్తిరితి స్మృతా ॥ 32౮ ॥
 అయమక్షిత్రయేష్యేషు ద్విఖణ్డాత్మసు చ త్రిషు ।
 పదేషు యోజనీయః స్యాదిత్యాహుర్గీతకోవిదాః ॥ 32౯ ॥
 సమాహితాఖ్యో యః ప్రాణః షష్ఠస్తస్య తు లక్షణమ్ ।
 స్థాయివర్ణనివిష్టత్వమస్య తాత్పర్యముచ్యతే ॥ 3౩౦ ॥
 తృతీయస్య తు పాదస్య ప్రయోగాత్మకమస్తి యత్ ।
 పదమాద్యద్వివీచితీయాక్షిప్రయోగాభ్యాం విలక్షణమ్ ॥ 3౩౧ ॥
 తత్రోచితస్వరాంస్తారస్థాయిత్వేన ప్రకల్ప్య చ ।
 కృతాయాం గమకాలప్తౌ స్థాయిస్థః స్యాత్సమాహితః ॥ 3౩౨ ॥
 అథాగ్రామ్యాభిధః ప్రాణః సప్తమస్తస్య లక్షణమ్ ।
 ఆక్షరాణాం స్వరాణామప్యవృత్త్యాఽగ్రామ్య ఉచ్యతే ॥ 3౩3 ॥
 స్వరాక్షరాణామవృత్తిశ్చక్రవాలవదుచ్యతే ॥
 ప్రాణోఽయం ద్రువఖణ్డస్య ప్రథమే యోజ్యతాం పదే ॥ 3౩౪ ॥
 ప్రసన్నో నామ నవమః ప్రాణస్తస్య తు లక్షణమ్ ॥
 యత్ర తావత్పదానాం స్యాజ్జటిత్యర్థప్రబోధనమ్ ॥ 3౩౫ ॥
 వివిక్తరూపతా మన్యస్థానాదీనాం స్వరావలేః ।
 ప్రసన్నో నవమః ప్రాణః కథిరో భరతాదిభిః ॥ 3౩౬ ॥
 ఓజస్వీ నామ దశమః ప్రాణస్తస్య తు లక్షణమ్ ।
 యస్మిన్నమాసభూయస్త్యం స ఓజస్వీతి కథ్యతే ॥ 3౩౭ ॥
 కర్తవ్యం తచ్చ భూయస్త్యం తానేషు చ పదేషు చ ।
 అయమాభోగరూపేఽన్త్యే వినియోజ్య పదే స్మృతః ॥ 3౩౮ ॥
 ఏవమేలాప్రబంధస్య ద్వ్యష్టసంఖ్యపదేష్యపి ।

నిరూపితా దశ ప్రాణా యోజనీయా ఇతి స్థితిః ॥ ౩౮౯ ॥

నో చేత్ప్రబంధపురుషో నిష్పాణః కిము శోభతే ।

తస్మాద్వాగ్నేయకారేణ యథా ప్రాణా దశాప్యమీ ॥ ౩౯౦ ॥

ఏలాపదనివిష్టాః స్యుస్తథా యతో విధీయతామ్ ।

తాదృగేవ భవత్యేలా కర్తుర్నేతుశ్చ సౌఖ్యదా ॥ ౩౯౧ ॥

నో చేదనిష్టదేతుక్తం మతజ్ఞేన మహాత్మనా ।

ఏవైవం లక్షితా సేయం చతుర్థా పరికీర్తితా ॥ ౩౯౨ ॥

గణైలాఽఽద్యాఽథ మాత్రైలా వర్జైలాఽథ తతః పరమ్ ।

దేవైలా చేతి తత్రాదౌ గణైలాయాస్తు లక్షణ.... ॥ ౩౯౩ ॥

వక్తుం గణా నిరూప్యన్తే సమూహో గణ ఉచ్యతే ।

స చ ద్వేధా వర్ణగణో మాత్రాగణ ఇతి క్రమాత్ ॥ ౩౯౪ ॥

వర్ణోఽపి ద్వివిధః ప్రోక్తో గురుర్లఘురితి క్రమాత్ ।

తత్రానుస్వారసంయుక్తో విసర్గేణ సమన్వితః ॥ ౩౯౫ ॥

వ్యంజనాన్తస్తథా దీర్ఘో యుక్తాక్షరపరస్తథా ।

వర్ణో యః స గురుర్దేయస్తదన్యో లఘురుచ్యతే ॥ ౩౯౬ ॥

సానుస్వారో యథా కం ఖం చం ఛమిత్వాదికో గురుః ।

సవిసర్గో యథా కః ఖ ఇత్వాదిర్గురురుచ్యతే ॥ ౩౯౭ ॥

వ్యంజనాన్తస్తదిత్యత్ర తవర్ణో గురురుచ్యతే ।

దీర్ఘః కాశాదికో వర్ణో యుక్తాక్షరపరో యథా ॥ ౩౯౮ ॥

సర్వేత్యత్ర స ఇత్యేష వర్ణో గురురితి స్మృతః ।

పాదాన్తస్థో లఘుర్వర్ణో వికల్పేన గురుర్భవేత్ ॥ ౩౯౯ ॥

గురుర్ద్విమాత్రకో జ్ఞేయో లఘుః స్యాదేకమాత్రకః ।

ఋజుత్వేన లఘుర్లఘ్వో వక్రత్వేన గురుర్లిపౌ ॥ ౪౦౦ ॥

జిహ్వామూలీయయోగే వాఽప్యపథ్యానీయసంజితౌ ।

రహయోగే లఘుర్వర్ణో వికల్పేన గురుర్భవేత్ ॥ ౪౦౧ ॥

తేన యుక్తపరతోఽత్థగురుత్వస్యాపవాదనమ్ ।

యథా —

“తరుణం సర్వపశాకం
 నవోదనం పిచ్చిలాని చ దధీని ।
 అల్పవ్యయేన సుందరి
 గ్రామ్యజనో మృషమన్నాతి ॥ ”
 అత్ర తావత్సుందరీతి పదే రీత్యేతదక్షరమ్ ॥ ౪౦౨॥
 యుక్తాక్షరపరత్యేపి లఘ్వేవ భవతి ధ్రువమ్ ।
 ఏ ఔ ఇం హిం తు చత్వారో దీర్ఘత్యేపి వికల్పతః ॥ ౪౦౩॥
 లఘవః స్యుః పదాంతస్థాః ప్రాకృతాదిష్యితి స్థితిః ।
 పదమధ్యేప్యపభ్రంశే హం హ్.... ఇమిత్యమీ ॥ ౪౦౪॥
 పశ్చ వర్ణా వికల్పేన లఘవః స్యురీతి స్థితిః ॥
 సానుస్వారత్వసమ్ప్రాప్తం గురుత్వమిహ బాధ్యతే ॥ ౪౦౫॥
 ఏవం నిరూపితా వర్ణాస్తాదృగ్స్వరత్వయం పునః ॥
 ఉక్తో వర్ణగణః సోపి భవత్యష్టవిధో యథా ॥ ౪౦౬॥
 మగణో యగణశ్చైవ రగణః సగణస్తథా ।
 తగణో జగణశ్చాథ భగణో నగణస్తతః ॥ ౪౦౭॥
 ఏవమష్టా గణాస్తత్ర మగణస్త్రిగురుర్యథా ।
 కామాక్షీత్యాది యగణస్వరూపమథ కథ్యతే ॥ ౪౦౮॥
 ఆదౌ లఘుర్గురుద్యన్త్యమన్తే చేద్యగణో భవేత్ ।
 భవానీత్యత్ర దృష్టాన్తో రగణోఽథ నిరూప్యతే ॥ ౪౦౯॥
 ఆద్యన్తయోర్గురుర్మధ్యే లఘుశ్చేద్రగణో యథా ।
 అమ్పికేత్యాది సగణస్వరూపమథ కథ్యతే ॥ ౪౧౦॥
 ఆదౌ లఘుద్యయం పశ్చాద్ గురుశ్చేత్సగణో యథ ।
 గిరిజా నగజేత్యాది తగణోఽథ నిరూప్యతే ॥ ౪౧౧॥
 ఆదౌ గురుద్యయం పశ్చాల్లఘుశ్చేత్త్రగణో యథా ।
 గౌరీశేత్యాది జగణస్వరూపమథ కథ్యతే ॥ ౪౧౨॥
 ఆద్యన్తయోర్లఘుర్మధ్యే గురుశ్చేజ్జగణో యథా ।
 మహేశేత్యాది తదను భగణః ప్రతిపాద్యతే ॥ ౪౧౩॥

గురురాదౌ లఘుద్వంద్వమస్తే చేత్భగణో యథా ।
 శక్కురేత్యాది నగణః స్మృతః సర్వలఘుర్వథా ॥ ౪౧౪॥
 గిరిశేత్యేవమష్టౌ చ గణః సమ్యజ్ నిరూపితాః ।
 అశ్రిషాం దేవతా భూమిజలాగ్నిమరుతోఽమృరమ్ ॥ ౪౧౫॥
 సూర్యచంద్రౌ తథా స్వర్గః క్రమాదేషాం ఫలాని తు ।
 శ్రీవృద్ధినిధనస్థానభ్రంశనిర్ధనతారుణః ॥ ౪౧౬॥
 కీర్తిమాయుశ్చ శంసన్తి చ్చన్తఃశాస్త్రవిశారదాః ।
 తస్మాత్సవ్యస్య చ వర్ణస్య రాజాదేశ్చ సుఖార్థినా ॥ ౪౧౭॥
 నిత్యం వాగ్గేయకారేణ మగణో యగణస్తథా ।
 భగణో నగణశ్చేతి గణాశ్చత్వార ఏవ హి ॥ ౪౧౮॥
 ప్రయోక్తవ్యాః ప్రబన్ధాదౌ నాన్య ఇత్యవధార్యతామ్ ।
 దిక్షౌత్రముక్తమత్రాన్యద్ వృత్తరత్నాకరే స్ఫుటమ్ ॥ ౪౧౯॥
 అకారాద్యష్టవర్ణానాముచ్యతే దేవతాదికమ్ ।
 సోమో బైమో బుధో జీవః శుకః సౌరీ రవిస్తమః ॥ ౪౨౦॥
 క్రమాదకచటానాం తపయశానాం చ దేవతాః ।
 ద్వష్టస్వరా అకారాద్యా అవర్గః పరికీర్తితః ॥ ౪౨౧॥
 కాదివర్గాః స్ఫుటాః పఞ్చ యవర్గస్తు యరౌ లవౌ ।
 వర్ణాః శషసహ జ్ఞేయాః శవర్గ ఇతి నిర్ణయః ॥ ౪౨౨॥
 వర్ణాణాం స్యుః ఫలాన్యేషామాయుః కీర్తిరసద్వ్యయః ।
 సమృత్సుభగతా కీర్తిమాన్ద్యం మృత్యుశ్చ శూన్యతా ॥ ౪౨౩॥
 ప్రయోగే శ్లోకగీతాదౌ స్తుప్తస్యోక్తాని సూరిభిః ।
 ఏవం వర్ణగణాః ప్రోక్తా వక్ష్యే మాత్రాగణానథ ॥ ౪౨౪॥
 మాత్రా కలా లఘుర్లశ్చేత్యేతే పర్యాయవాచకాః ।
 తే చ పఞ్చవిధాః ప్రోక్తాశ్చగణః పగణస్తతః ॥ ౪౨౫॥
 చగణస్తగణశ్చైవ దగణశ్చేత్యనుక్రమాత్ ।
 షణ్మాత్రశ్చగణస్తత్ర యథా గిరిశతనయ ॥ ౪౨౬॥
 పగణః పఞ్చమాత్రాకః స యథా గజవదన ।
 చతుర్మాత్రస్తు చగణో యథా పురహరేత్యయమ్ ॥ ౪౨౭॥

త్రిమాత్రస్సగణః ప్రోక్తో గిరిశేతి నిదర్శనమ్ ।
 దగణస్తు ద్విమాత్రః స్యాద్ద్యథా హరశివాదికః ॥ ౪౨౮ ॥
 అథాన్యే౭పి నిరూప్యన్తే గణా మాత్రాగణాభిధాః ।
 అత్యుక్తా వైవ మధ్యా చ ప్రతిష్ఠా చేతి విశ్రుతాః ॥ ౪౨౯ ॥
 ఛన్దోవిశేషాన్తేషం చ చ్చన్దఃశాస్త్రోక్తమాత్రకాః ।
 ప్రస్తారే యే గణా జాతా వృత్తభేదోపపాదకాః ॥ ౪౩౦ ॥
 మాత్రాగణా ఇతి ప్రోక్తాన్తే గణా భరతాదిభిః ।
 అత్యుక్తాయాస్తు చత్వరో భేదాస్తత్ర ప్రకీర్తితాః ॥ ౪౩౧ ॥
 చత్వారశ్చాపి తే భేదా జ్ఞేయా రతిగణా ఇతి ।
 కిం తు తత్ర లపూర్వ యే తేషాదావధికో లఘుః ॥ ౪౩౨ ॥
 ఏవం మధ్యాభవా భేదా అష్టా కామగణాః స్మృతాః ।
 తద్వత్కామగణా భేదాః ప్రతిష్ఠాయాస్తు షోడశ ॥ ౪౩౩ ॥
 ఏవం నిరూపితా వర్ణగణా మాత్రాగణాస్తథా ।
 తత్ర వర్ణగణైర్బద్ధా గణైలా పరికీర్తితా ॥ ౪౩౪ ॥
 సా భవేత్త్రివిధా శుద్ధా సజ్కీర్ణా వికృతా తథా ।
 శుద్ధా చతుర్విధా నాదావతీ హంసావతీ తథా ॥ ౪౩౫ ॥
 నన్దావతీ చ భద్రావత్యేతాసాం లక్ష్య కథ్యతే ।
 పశ్చాభిర్భగణైరన్తే నగణేన సమన్వితః ॥ ౪౩౬ ॥
 మగణాద్వైర్వర్ణగణైర్బద్ధా నాదావతీ స్మృతా ।
 గణానాం నియమస్తాద్వ్యపాదే ఖణ్డద్వయే పరమ్ ॥ ౪౩౭ ॥
 తతః పరం త్విచ్ఛయైవ ప్రయోక్తవ్యా గణా ఇహ ।
 అస్యాం టక్కాభిధో రాగో మట్టతాలశ్చ కీర్తితః ॥ ౪౩౮ ॥
 అథ హంసావతీం బ్రూమో యస్యాం ఖణ్డద్వయం పునః ।
 పశ్చాభీ రగణైరన్తే నగణేన యుతైర్భవేత్ ॥ ౪౩౯ ॥
 ద్వితీయతాలహిన్దోలరాగాభ్యాం సహితో౭ప్యయమ్ ।
 హంసావతీ గణానాం చ నియమో౭త్రాపి పూర్వవత్ ॥ ౪౪౦ ॥
 పదే ఖణ్డద్వయే జ్ఞేయస్తతో నన్దావతీం బ్రువే ।

పంచభిన్నగణైరనే జగణేన సమన్వితైః ॥ ౪౪౧॥
 యస్యాః ఖణ్డద్వయం సేయం నన్దావత్యభిధీయతే ।
 తాలోఽత్ర ప్రతితాలాఖ్యో రాగో మాలవకైశికః ॥ ౪౪౨॥
 గణానాం నియమశ్చాత్ర పదే ఖణ్డద్వయే పరమ్ ।
 అథ భద్రావతీం బ్రూమో యస్యాం ఖణ్డద్వయం పునః ॥ ౪౪౩॥
 పంచభిర్మగణైరనే యగణేన యుతైర్భవేత్ ।
 ఇతి భద్రావతీ తస్యం తాలః కంజ్కాలనామకః ॥ ౪౪౪॥
 రాగస్తు కుకుభో నామ గణానాం నియమోఽత్ర చ ।
 ద్రష్టవ్యః పూర్వవచ్చుద్ధగణైలా ఇతి వర్ణితాః ॥ ౪౪౫॥
 చతస్పష్టపి చైతాసు గణైలాసు పురోదితమ్ ।
 ఏలాప్రబంధసామాన్యలక్షణం యోజ్యమిష్యతే ॥ ౪౪౬॥
 విశేషమాత్రమత్రోక్తం సక్కిర్ణవికృతాః పునః ॥
 ఏలాస్తు బహుశః సన్తి మతజ్ఞాద్యాగమోదితాః ॥ ౪౪౭॥
 శ్రీమతా శార్దేవేన సజ్జిప్యోక్తాసు తాః పునః ।
 ఇదానీం నైవ లక్ష్యే తాః సంలక్ష్యన్తేఽపి కుత్రచిత్ ॥ ౪౪౮॥
 ఇత్యస్మాభిర్విస్మయైతా మాత్రైలా ప్రతిపాద్యతే ।
 మాత్రాగణైర్యా చ్చగణపగణాద్విర్నిబధ్యతే ॥ ౪౪౯॥
 సా మాత్రైలా తు తద్భేదా బహుధా మతభేదతః ।
 తత్ర విస్తరసన్తస్తైరస్మాభిరిహ కథ్యతే ॥ ౪౫౦॥
 రతిరేఖాభిధానైకా మాత్రైలా పార్వతీమతా ।
 తస్యాం తావత్ప్రపాదాత్మన్యధ్గాహే ప్రథమాజ్ఞిగాః ॥ ౪౫౧॥
 మాత్రాన్వేకాదశైవ స్యున్తథైవాజ్ఞౌ ద్వివీచితే ।
 ఏకాదశైవ మాత్రాః స్యున్తతీయే తు దశ స్మృతాః ॥ ౪౫౨॥
 రతిలేఖేతి తామాహ శ్రీమహేశ్వరవల్లభా ।
 మాత్రైలేఖం నిగదితా వర్ణైలాఽద్య నిరూప్యతే ॥ ౪౫౩॥
 గణానమపి మాత్రాణాం నియమేన వినైవ యా ।
 విభజ్యతే సా వర్ణైలా చతుర్వింశతిధా చ సా ॥ ౪౫౪॥

షడక్షరాశ్చిఖణ్డాదేరేకోనత్రింశదక్షరమ్ ।
 యావదేకైకవృద్ధాః స్యుశ్చతుర్వింశతిరత్ర తు ॥ ౪౫౫॥
 మట్టద్వితీయకఙ్కాలప్రతితాలేషు కశ్చన ।
 తాలః స్వాదితి వర్జైలా వర్జితాఽథ నిరూప్యతే ॥ ౪౫౬॥
 దేశైలా దేశభాషాభిర్నిబద్ధాః పరికీర్తితాః ।
 కర్ణాటలాటగౌలాన్ధ్రవిడానాం ప్రభేదతః ॥ ౪౫౭॥
 సా చ పఞ్చవిధా ప్రోక్తా తత్ర కర్ణాటభాషయా ।
 నిబద్ధా యా భవేదేషా కర్ణాటైలేతి కథ్యతే ॥ ౪౫౮॥
 లాటభాషానిబద్ధా తు లాటైలా పరికీర్తితా ।
 గౌడభాషావిరచితా గౌడైలా సముదాహృతా ॥ ౪౫౯॥
 ఆన్ధ్రభాషానిబద్ధాః స్యురాన్ధ్రైలా సముదీరితాః ।
 ద్రావిడ్యా భాషయా బద్ధా ద్రావిడైలేతి కథ్యతే ॥ ౪౬౦॥
 ఏలాప్రబంధసామాన్యలక్షణం యదుదాహృతమ్ ।
 తల్లక్షణయుతైవైలా బద్ధా దేశీయభాషయా ॥ ౪౬౧॥
 దేశైలాపదవాచ్యత్వం భజతీత్యవధార్యతామ్ ।
 కర్ణాటైలాఽఽదిమధ్యాన్తవర్ణానుప్రాసభాసురా ॥ ౪౬౨॥
 అన్యప్రాసా తు లాటీ స్వాద్ భూయో రసవిరాజితా ।
 గమకప్రాసనిర్ముక్తా గౌడిత్వేకరసా మతా ॥ ౪౬౩॥
 నానాప్రయోగరాగాంశరసభావోత్కటాఽఽన్ధికా ।
 భూరిభావరసోత్కర్షం ద్రావిడీ ప్రాసవర్జితా ॥ ౪౬౪॥
 ఇథమేలాఽత్ర సజ్జీప్య ప్రోక్తా లక్ష్యజ్ఞసమ్మతా ।
 ఏలానాం త్రిశతీ ప్రోక్తా షట్పఞ్చాశతస్సమన్వితా ॥ ౪౬౫॥
 నిర్ముక్తోఽయం ప్రబంధః స్వాత్మాలాదినీయమో యతః ।
 త్రిధాతుర్వా చతుర్ధాతుర్మేలాపకవికల్పతః ॥ ౪౬౬॥
 పదతాలాఙ్గయుగలబద్ధస్తారావలీయుతః ।
 అథోద్దేశక్రమప్రాప్తడేశ్కీలక్షణముచ్యతే ॥ ౪౬౭॥
 యతోద్ధాహస్య పూర్వార్థం ద్వివారం పరిగీయతే ।

ఉత్తరార్థం సకృచ్చైవ ప్రయోగాత్మా తతః పరమ్ || ౪౬౮ ||

మేలాపకః స తు భవేన్న భవేద్వా వికల్పతః |

ఏతావుద్ధాహమేలాపౌ తాలేన రహితౌ స్పృతౌ || ౪౬౯ ||

అథ వా ఢేఙ్కీకాతాలకఙ్కాలాన్యతరాన్వితౌ |

విలమ్బితలయౌ వైవ కర్తవ్యావితి నిర్ణయః || ౪౭౦ ||

లయాన్తరేఽన్యతాలేన ధ్రువాభోగౌ తతస్తు తౌ |

ధ్రువస్త్రిఖణ్డస్తత్రాద్యే ఖణ్డే ద్వే సమధాతుకే || ౪౭౧ ||

తృతీయం భిన్నధాతు స్యాద్ ద్విర్గేయస్తాదృశో ధ్రువః |

ఆభోగోఽథ సకృద్దేయః ప్రబంధం సకలం పునః || ౪౭౨ ||

గీత్వా భవేద్ ధ్రువే న్యాసో యస్యాం సా ఢేఙ్కీకా స్పృతా |

రగణో ఢేఙ్కీకా కైశ్చిదేషా ప్రోక్తా తథా జనైః || ౪౭౩ ||

ఢేఙ్కీతాలన్య లక్ష్మేదం కఙ్కాలన్య తు లక్షణమ్ |

ఉక్తశ్చతుర్థా కఙ్కాలః పూర్ణః ఖణ్డః సమోఽసమః || ౪౭౪ ||

చతుర్ద్రుతీ గతౌ పూర్ణః ఖణ్డో ద్వా చ గురుద్వయమ్ |

సమో గురూ లఘుస్తౌ విషమో లాద్ గురుద్వయమ్ || ౪౭౫ ||

చతుర్థా ఢేఙ్కీకా ముక్తావలీ స్యాద్ వృత్తబంధినీ |

యుగ్మినీ వృత్తమాలా చ తత్ర వృత్తం న విద్యతే || ౪౭౬ ||

యస్యాం ముక్తావలీ సా స్యాద్ వృత్తం యత్రైకమేవ చేత్ |

సా వృత్తబంధినీ యస్యాం ద్వే వృత్తే సా తు యుగ్మినీ || ౪౭౭ ||

బహూని యత్ర వృత్తాని వృత్తమాలా తు సా భవేత్ |

త్రిధా తిస్రో ద్విత్వీయాద్యా వర్ణికా గణికా తథా || ౪౭౮ ||

మాత్రికా వర్ణజైర్వృత్తైర్గణజైర్మాత్రికైరపి |

దశాపి స్యుః పునస్త్రీధా సమాలఙ్కరణా యథా || ౪౭౯ ||

విషమాలఙ్కృతిశ్చిత్రాలఙ్కృతిర్లక్షణాని తు |

సమాఽలఙ్కరసంఖ్యే చ విషమా మిశ్రితా క్రమాత్ || ౪౮౦ ||

నిర్ముక్తోఽయం ప్రబంధః స్యాచ్ఛస్టస్తాలాదియస్త్రణత్ |

త్రిధాతుర్వా చతుర్థాతుర్వేలాపకవికల్పితః |

పదతాలాఙ్గయుగలబద్ధస్తారావలీయుతః ॥ ౪౮౧ ॥

(ఏతావానేవాఽయం గ్రంథ ఉపలబ్ధః ।)

ఇతి శ్రీమదద్వైతవిద్యాచార్యసాగ్నిచిత్త్యసర్వతోముఖాతిరాత్ర-

సాగ్నిచిత్త్యాప్తవాజపేయయాజిగోవిందీక్షిత-

నాగమామ్బికావరద్వితీయనందనస్య సాగ్నిచిత్త్యసర్వకృతుయాజి-

యజ్ఞనారాయణదీక్షితావ్యవహితానుజస్యాచ్యుత-

విజయరాఘవభూపాలప్రేరితస్య వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య

కృతౌ చతుర్దశీప్రకాశికాయామ్ నవమం ప్రబంధప్రకరణమ్ (అసమ్పూర్ణమ్) ।

ఇతి మూలగ్రంథః ।

చతుర్దణ్ణీప్రకాశికా అనుబంధం: సహితా

చతుర్దణ్ణీప్రకాశికా - అనుబంధం:

॥ శ్రీ: ॥

శ్రీ ముద్దువేంకటమఖివిరచితః ।

అథ రాగాంగురాగణాం నామాన్యువ్యస్త ఆదితః ।

(౧)కనకామ్బరీరాగః స్యాత్(౨)ఫేనద్యుతిరతః పరమ్ ॥ ౧ ॥

(౩)గానసామవరాలీ చ (౪)భానుమత్యాఖ్యురాగకః ।

(౫)మనోరజ్ఞానికారాగ(౬)స్తనుకీర్తిస్తతః పరమ్ ॥ ౨ ॥

(౭)సేనాగ్రణీ(౮)ర్జనతోడిః స్యాద్ (౯)ధుభిన్నషడ్జకః ।

(౧౦)నటాభరణరాగశ్చ (౧౧)కోకిలారవ ఏవ చ ॥ ౩ ॥

(౧౨)రూపావతీ తతో(౧౩)గేయహేజ్జజ్జిరాగ ఏవ చ ।

(౧౪)వాటీవసస్తభైరవ్యా (౧౫)మాయామాలవగౌలకః ॥ ౪ ॥

స్యా(౧౬)త్తోయవేగవాహిన్యా(౧౭)శ్చాయావతీ తతః పరమ్ ।

(౧౮)జయశుద్ధమాలవీ స్యా(౧౯)జ్ఞాస్కారభ్రమరీతి చ ॥ ౫ ॥

(౨౦)నారీతిగౌలరాగః (౨౧)కిరణావలిరాగకః ।

(౨౨)శ్రీరాగః స్యాద్ (౨౩)గౌరివేలావలీ (౨౪)వీరవసస్తకః ॥ ౬ ॥

స్యా(౨౫)చ్ఛరావతికారాగ(౨౬)స్తరజ్గణీ తతః పరమ్ ।

(౨౭)సౌరసేనాఖ్యురాగోఽథ (౨౮)హరికేదారగౌలకః ॥ ౭ ॥

(౨౯)శక్కరాభరణో ధీరో (౩౦)నాగాభరణమేవ చ ।

(౩౧)కలావతీ (౩౨)రాగచూడామణి(౩౩)గజ్జాతరజ్గణీ ॥ ౮ ॥

(౩౪)భోగచ్ఛాయానాట(౩౫)శైలదేశాక్షీ (౩౬)చలనాటకః ।

ఏతే పూర్వాంగురాగాః స్యురుత్తరాజ్ఞానథ బ్రువే ॥ ౯ ॥

(౩౭)సౌగంధినీ (౩౮)జగన్మోహనాఽథ (౩౯)ధాలివరాలికా ।

(౪౦)నభోమణిః (౪౧)కుమ్భినీ చ (౪౨)రవిక్రియా తథైవ చ ॥ ౧౦ ॥

(౪౩) గీర్వాణీ చ (౪౪) భవానీ చ (౪౫) వైవస్వతవరాళికా ।
 (౪౬) స్తవరాజోఽథ (౪౭) సౌవీరరాగో (౪౮) జీవన్తికా తథా ॥ ౧౧ ॥

(౪౯) ధవలాక్ష్ణో (౫౦) నామదేశీ (౫౧) కాశిరామక్రియా తథా ।
 (౫౨) రమామనోహరీరాగో (౫౩) గమకక్రియరాగకః ॥ ౧౨ ॥

(౫౪) వంశవతీ (౫౫) శామలా చ (౫౬) చామరా చ (౫౭) సుమద్యుతిః ।
 (౫౮) దేశినింహరవో (౫౯) ధామవతీ (౬౦) నిషధరాగకః ॥ ౧౩ ॥

స్యాదతః (౬౧) కుస్తతో రాగో (౬౨) రతిప్రియా తతః పరమ్ ।
 (౬౩) గీతప్రియా (౬౪) భూషావత్యో (౬౫) శాన్తకల్యాణీరాగకః ॥ ౧౪ ॥

(౬౬) చతుర్జిణీ (౬౭) సన్తానమజ్జార్యో (౬౮) జోతిరాగకః ।
 (౬౯) ధౌతపఞ్చమరాగశ్చ (౭౦) నాసామణీరతః పరమ్ ॥ ౧౫ ॥

(౭౧) కుసుమాకరరాగోఽథ (౭౨) రసమజ్జారిరాగకః ।
 ఉపాఙ్గరాగా ఉచ్యన్తే తత్తన్మేలసముద్భవాః ॥ ౧౬ ॥

గానసామవరాళ్యాస్తు మేలే పూర్వవరాళికా ।
 భిన్నపఞ్చమరాగశ్చేతి రాగద్వయముదీరితమ్ ॥ ౧౭ ॥

జనతోడిరాగమేలే రాగో నాగవరాళికా ।
 భాషాఙ్గరాగాః పున్నాగవరాళీరాగ ఈరితః ॥ ౧౮ ॥

ధునిభిన్నషడ్జమేలే రాగో మోహననాటకః ।
 భూపాలశోఽదయరవివన్త్రికా చ ప్రకీర్తితాః ॥ ౧౯ ॥

వసన్తభైరవీమేలే జాతో లలితపఞ్చమః ।
 మాయామాలవగౌలస్య మేలే సాలఙ్గనాటకః ॥ ౨౦ ॥

ఛాయాగౌలోఽథ మఙ్గల్యకైశికీ మేఘరఙ్గానీ ।
 గుమ్మకామ్బోజిటక్కో చ నాదరామక్రియా తథా ॥ ౨౧ ॥

పాడీ చ రేవగుప్తిః కన్నడబఙ్గాలగౌళికా ।
 లలితో గుర్జరీ గుణ్ణక్రియా మలహారీతి చ ॥ ౨౨ ॥

బౌల్యార్ధ్యదేశికారాగావథ భాషాఙ్గముచ్యతే ।
 సారాష్ట్రః పౌరవీ గౌలీపన్తుర్మారువరాగకః ॥ ౨౩ ॥

సావేరీ చాథ మాలవపఞ్చమః పూర్ణపఞ్చమః ।

మార్గదేశీ రామకలీ పర్జురౌరీ వసంతకః ॥ ౨౪ ॥
 వేహవాహినేమేలే తు భాషాఙ్గం ఖైరవోఽజని ।
 నారీరీతిగౌలమేలే జాతో హిన్దోలరాగకః ॥ ౨౫ ॥
 నాగగాన్ధారికాఽఽనన్దఖైరపీ తదనన్తరమ్ ।
 ఘణ్ణారవో మార్గహిన్దోలో హిన్దోలవసన్తకః ॥ ౨౬ ॥
 ఆభేరీ చేత్యుపాఙ్గాని త్వథ భాషాఙ్గలక్షణాః ।
 ఖైరవ్యాహరిధన్యశీగోపికాద్యవసన్తకాః ॥ ౨౭ ॥
 అథ శ్రీరాగమేలే తు మణిరఙ్గుస్తతః పరమ్ ।
 స్యాత్సాలగఖైరపీ చ శుద్ధధన్యాశిరాగకః ॥ ౨౮ ॥
 రాగః కన్నడగౌలశ్చ శుద్ధదేశీ తతః పరమ్ ।
 దేవగాన్ధారికామాలవశ్రీరేత ఉపాఙ్కకాః ॥ ౨౯ ॥
 భాషాఙ్గాః శ్రీరఙ్గానీ చ కాపీరాగో హుశానికా ।
 బృన్దావనీ సైన్దవికాఽథ మాధవమనోహరీ ॥ ౩౦ ॥
 స్యాన్మధ్యమావతీ దేవమనోహరీ తతః పరమ్ ।
 నాటకురఙ్గారాగశ్చేత్యేతే భాషాఙ్గలక్షణాః ॥ ౩౧ ॥
 హరికేదారగౌలస్య మేలే తు బలహంసకః ।
 రాగోఽథ మాహురీదేవక్రియాఽఽన్ధాలీ చ రాగకాః ॥ ౩౨ ॥
 ఛాయాతరఙ్గణీనారాయణగౌలాఖ్యరాగకౌ ।
 నటనారాయణీరాగోఽప్యథ భాషాఙ్గముచ్యతే ॥ ౩౩ ॥
 భాషాఙ్గరాగాః కామ్భోజీ కన్నడేశమనోహరీ ।
 సురటశ్చ యేరుకులకామ్భోజ్యారాణ ఇత్యపి ॥ ౩౪ ॥
 నీలమ్బరీ చేత్యేతే హి రాగా భాషాఙ్గలక్షణాః ।
 శక్యరాభరణే మేలే జాతా రాగాః కురఙ్గికా ॥ ౩౫ ॥
 నారాయణీ చారభీ చ రాగాః శుద్ధవసన్తకః ।
 స్యాన్నారాయణదేశాక్షీ సామో వై పూర్వగౌలకః ॥ ౩౬ ॥
 నాగధవిశ్చేత్యుపాఙ్గాన్యథ భాషాఙ్గలక్షణాః ।
 బిలాహరీ బేగడశ్చాథ రాగః పూర్ణచన్ద్రికా ॥ ౩౭ ॥

సారస్వతమనోహారీ కేదారో నవరోజుకా ।
 శైవపస్తువరాలిశ్చ సిన్ధరామక్రియా తథా ॥ ౩౮॥
 అథ రామక్రియామేలే కుముదక్రియదీపకౌ ।
 శాన్తకల్యాణీమేలే తు యమ్నాకల్యాణీమోహనే ॥ ౩౯॥
 ఘనరాగా నాటగౌతౌ వరాలీ బౌలిరేవ చ ।
 శ్రీరాగ ఆరభిశ్చైవ మాలవశ్రీస్తతః పరమ్ ॥ ౪౦॥
 రీతిగౌలోఽష్టరాగాస్తే ఘనరాగాః ప్రకీర్తితాః ।
 భైరవీ కేదారగౌలః కల్యాణీ చ తతః పరమ్ ॥ ౪౧॥
 కామ్భోజీ తోడియేరుకులకామ్భోజీ రాగ ఏవే చ ।
 పున్నాగో బేగడః శక్కరాభరణస్తథైవ చ ॥ ౪౨॥
 పస్తువరాలీ బిలహారీ చాథ నవరోజుకా ।
 మధ్యమావతిధన్యాశీ సౌరాష్ట్రికాఽపి మోహనా ॥ ౪౩॥
 శుద్ధసావేరిసావేర్యానన్దభైరవ ఆహారీ ।
 ఘణ్ణారవః కన్నడశ్చ నీలామ్బరీ ముఖారికా ॥ ౪౪॥
 నాటకురజ్ఞాసారజ్ఞౌ హుశానీ గౌలిపస్తుకా ।
 గుమ్మకామ్భోజిభూపాలరాగౌ మఙ్గలకైశికీ ॥ ౪౫॥
 మలారిద్దేవగాన్ధారీ నాదరామక్రియా తథా ।
 ఆసావేరీపూర్వగౌరీసైన్ధవ్యో రక్తిరాగకాః ॥ ౪౬॥
 సురటీ దరుబారశ్చ నాయకీ యమునా చ సా ।
 పూర్వ్యా కల్యాణ్యతాణానీ బృన్దావనీ జజావతీ ॥ ౪౭॥
 దేవగాన్ధారిఫరజరామకల్యాణ శాహనా ।
 భైరవశ్చ వనన్తశ్చ గౌరీ తోడి బిబాసు చ ॥ ౪౮॥
 హమ్వీరుశ్చ బలావలుధనాసరిమలారుకాః ।
 కకుభో మాఞ్జీపూర్వీ చేత్యేతే దేశీయరాగకాః ॥ ౪౯॥

(౧) కనకామ్బరి

కనకామ్బరిరాగోఽసావారోహే గనివరితః ।
 నివక్రః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥

శుద్ధస్వరో ముఖారిశ్చాప్యారోహే గనివర్జితః ।
సంపూర్ణః సగ్రహోపేతః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౧॥

శుద్ధసావేరికారాగః పంచమగ్రహసంయుతః ।
నిగతోపాదౌడవోఽయం సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ॥ ౨॥

(౨) ఫేనద్యుతి

రాగః ఫేనద్యుతిః సగ్రహశ్చారోహే గవర్జితః ।
నివక్రః సర్వకాలేషు గీయతే లక్ష్యకోవిదైః ॥

(౩) గానసామవరాళి

సంపూర్ణా సగ్రహో సామవరాలీ సార్వకాలికా ॥
పూర్ణా పూర్వవరాలీ స్యాదారోహే గనివర్జితా ।
షడ్జగ్రహో సర్వకాలే గీయతే గాయకోత్తమైః ॥ ౧॥
భిన్నపంచమరాగోఽయమారోహే వై ధవర్జితః ।
షడ్జగ్రహః సర్వకాలే గీయతే గాయకోత్తమైః ॥ ౨॥

(౪) భానుమతి

షడ్జగ్రహో భానుమతీ సంపూర్ణా సార్వకాలికా ॥

(౫) మనోరజ్జుని

మనోరజ్జునికా పూర్ణా సగ్రహో సార్వకాలికీ ।
అవరోహే గవక్రా స్యాదేవం గాయన్తి గాయకాః ॥

(౬) తనుకీర్తి

అవరోహే ధవక్రశ్చేత్తనుకీర్తిస్తు సమ్మతః ।
షడ్జగ్రహః సర్వకాలే గీయతే గాయకోత్తమైః ॥

(౭) సేనాగ్రణి

సేనాగ్రణీరిత్యారోహే మధవక్రస్తు రాగకః ।
సగ్రహః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥

(౮) జనతోడి

తోడిః షడ్జగ్రహః పూర్ణః సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ॥
ఆరోహే చావరోహే చ పవక్రా సార్వకాలికీ ।
షడ్జగ్రహేతి విజ్ఞేయా రాగో నాగవరాలికా ॥ ౧॥

మన్ద్యషడ్జనిషాదోర్ధ్వధైవతాస్తప్రమాణకా ।
స్యాత్పున్నాగవరాల్లిస్తు సగ్రహా సార్యకాలికీ ॥ ౨॥

అసావేర్యాఖ్యరాగశ్చాప్యారోహే గనివరితః ।
సమ్పూర్ణః సగ్రహోపేతః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౩॥

(౯) భిన్నషడ్జమ్

భిన్నషడ్జాఖ్యరాగోఽయమృషభగ్రహసంయుతః ।
సమ్పూర్ణః ప్రథమే యామే దినస్య పరిగీయతే ॥

ఆరోహే చావరోహే చ ధవక్రా రిషభచ్యుతిః ।
గీయతే సర్వకాలేషు మోహనానాటకాభిధా ॥ ౧॥

భూపాలః సగ్రహోపేత ఔడువో మనివరితః ।
ప్రాతఃకాలేషు గాతవ్యః సర్వసమృత్ప్రదాయకః ॥ ౨॥

రిధత్యక్తోదయరవిచన్ద్రికా త్వాడువీ మతా ॥ ౩॥

(౧౦) నటాభరణమ్

నటాభరణరాగః స్యాదారోహే రిషభోజ్ఞితః ।
ఆరోహే చావరోహే చ ధవక్రః సార్యకాలికః ॥

(౧౧) కోకిలారవమ్

కోకిలారవః సమ్పూర్ణ ఆరోహే చ గవరితః ।
సగ్రహః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥

(౧౨) రూపవతి

ఆరోహే స్యాద్రూపవతి గధనీవరితా క్రమాత్ ।
అవరోహే ధవక్రా స్యాద్రివర్ణ్యా సార్యకాలికీ ॥

(౧౩) గేయహేజ్జజ్జి

హేజ్జజ్జిరాగః సమ్పూర్ణ ఆరోహే చ నివరితః ।
మధ్యమగ్రహసంయుక్తః సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ॥

(౧౪) వాటీవసన్తభైరవి

వసన్తభైరవీరాగః సమ్పూర్ణః స్వల్పపశ్చుమః ।
షడ్జగ్రహసమాయుక్తః సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ॥

లలితః పశ్చుమః పూర్ణః షడ్జగ్రహసమన్వితః ।

ఆరోహే రిపవర్ణ్యః స్యాత్సర్వకాలేషు గీయతే || ౧ ||

(౧౫) మాయామాళావగౌళ

పూర్ణో మాలవగౌలాఖ్యః సగ్రహో గీయతే సదా ||

సాలజ్గనాటః సమ్పూర్ణ ఆరోహే గనివర్జితః |

షడ్జగ్రహోన్వితః సాయంసన్ధ్యాకాలే ప్రగీయతే || ౧ ||

ఛాయాగౌళశ్చ సమ్పూర్ణ ఆరోహే గనివర్జితః |

నిషాదగ్రహసంయుక్తః సాయంకాలే ప్రగీయతే || ౨ ||

మృతపంచమసంయుక్తా వక్రారోహోఽవరోహణే |

సమ్పూర్ణా సగ్రహోపేతా సా స్యాన్మృగ్జలకైశికీ || ౩ ||

శౌడువీ పథవర్ణ్యా రివక్రా స్యాదవరోహణే |

షడ్జగ్రహాణ సంయుక్తా గాతవ్యా మేఘరజ్జునీ || ౪ ||

మేచబౌలిస్తు సమ్పూర్ణా చారోహే మనివర్జితా |

షడ్జగ్రహసమాయుక్తా గేయా గాయకసత్తమైః || ౫ ||

షాడవష్టక్కరాగః స త్వారోహే చ రివర్జితః |

అవరోహే నివర్ణ్యః స్యాత్సగ్రహో గీయతే సదా |

రోహోఽప్యవరోహే చ క్వచిత్సాన్వితం పంచమః || ౬ ||

నాదరామక్రియా పూర్ణా సాయం గేయా హి సగ్రహా || ౭ ||

పాడిః షడ్జగ్రహో వక్రధైవతస్తు గవర్జితః |

షాడవః పూర్వరాత్రే తు గేయో గాన్ధర్వకోవిదైః || ౮ ||

శౌడువో రేవగుప్తిస్తు రిగ్రహో మనివర్జితః |

దినస్య చరమే యామే గేయో గాయకసత్తమైః || ౯ ||

రాగః కర్ణాటబజ్జాలః షాడవో గగ్రహోన్వితః |

నివర్ణ్యః ప్రాతరుద్ధేయ ఆరోగే గమ్యతః క్వచిత్ || ౧౦ ||

గౌలస్తు షాడవో రాగో నిగ్రహో ధైవతోజ్జితః |

సదా వక్రీతగాన్ధారః సర్వకాలేషు గీయతే || ౧౧ ||

లలితా సగ్రహ ప్రాతర్ధేయా పంచమవర్జితా || ౧౨ ||

సమ్పూర్ణా గుర్జరీ ప్రాతర్ధేయతే రిగ్రహోన్వితా || ౧౩ ||

గుణ్ణక్రీయః సగ్రహోఽయమవరోహేఽల్పదైవతః ।
 సమూర్ణః పూర్వయామే తు గాతవ్యో గాయకోత్తమైః ॥ ౧౪॥
 భవేన్మలహారీరాగో నిచ్యుతో దైవతగ్రహః ।
 షాడవో గీయతే ప్రాతరారోహే తు గవర్జితః ॥ ౧౫॥
 సగ్రహో బౌలిరాగస్తు శ్రీదో మధ్యమవర్జితః ।
 తురీయయామే గేయః స్యాదారోహే తు నివర్జితః ॥ ౧౬॥
 ఆర్ధదేశీ భవేత్పూర్ణా సగ్రహో సార్యకాలికీ ॥ ౧౭॥
 షడ్జగ్రహో దేవరణ్ణీ చౌడువీ రిగవర్జితా ॥ ౧౮॥
 సారాష్ట్రరాగః సమూర్ణః సగ్రహః సార్యకాలికః ।
 పంచుశ్రుతిరైవతస్తు క్వచిత్త్యానే ప్రయుజ్యతే ॥ ౧౯॥
 పూర్విరగశ్చ సమూర్ణః సగ్రహః సార్యకాలికః ॥ ౨౦॥
 సగ్రహో గౌలిపన్తుః స చారోహే గధవర్జితః ।
 సమూర్ణః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥ ౨౧॥
 రివర్జ్య ఆరోహే పూర్ణో మారువన్తు ససగ్రహః ।
 గీయతే సర్వకాలేషు గానతత్వవిశారదైః ॥ ౨౨॥
 సావేరిరాగః పూర్ణోఽయమారోహే గనివర్జితః ।
 గనీ త్రిత్రిశ్రుతీ లక్ష్మ్యే క్వచిద్ధాయన్తి గాయకాః ॥ ౨౩॥
 ధవర్జితః స్యాదారోహే పూర్ణో మాలవపంచుమః ।
 షడ్జగ్రహసమాయుక్తః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౨౪॥
 నివర్జ్యః సగ్రహోపేతః షాడవః పూర్ణపంచుమః ॥ ౨౫॥
 నిషాదో వర్జితో యత్ర మధ్యమో వక్రతాం గతః ।
 షాడవీ సగ్రహోపేతా మార్గదర్శితి సా స్మృతా ॥ ౨౬॥
 రాగో రామకలీ జ్ఞేయా హ్యారోహే మనివర్జితా ।
 షడ్జగ్రహో తు సమూర్ణా ప్రాతఃకాలేషు గీయతే ॥ ౨౭॥
 ఫరజురాగః సమూర్ణః సగ్రహః సార్యకాలికః ॥ ౨౮॥
 గౌరీరాగః సగ్రహోఽయం సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ।
 చ్యుతపంచుమసంయోజ్యో గీయతే గాయకోత్తమైః ॥ ౨౯॥

వసంతరాగః సమూర్ణశ్చుప్యతపఞ్చమసంయుతః ।
ఆరోహే తు గవక్రః స్యాద్వివర్జ్యో గీయతే సదా ॥ ౩౦ ॥

(౧౬) తోయవేగవాహిని

గేయా షడ్జగ్రహోపేతా సమూర్ణా వేగవాహిని ॥

భైరవః సగ్రహః పూర్ణః ప్రాతఃకాలే ప్రగీయతే ॥ ౧ ॥

(౧౭) ఛాయావతి

ఛాయావతి స్యాదారోహే పవర్జ్య సార్యకాలికి ॥

(౧౮) జయశుద్ధమాళవి

శుద్ధమాలవిరాగస్తు సమూర్ణో వక్రధైవతః ॥

(౧౯) రుక్మైరభ్రమరి

రుక్మైరభ్రమరిరాగ ఆరోహే తు నివర్జితః ।

గీయతే సర్వకాలేషు గానశాస్త్రవిశారదైః ॥ ౧ ॥

(౨౦) నారీతిగౌల

నిగ్రహో రీతిగౌలాఖ్య ఆరోహే తు ధవర్జితః ।

సమూర్ణశ్చైష గాతవ్యః సాయాహ్నో గీతకోవిదైః ॥

హిందోలస్వాడువో రాగః పఞ్చమర్షభవర్జితః ।

షడ్జగ్రహణ సంయుక్తో గాతవ్యః సర్వదా బుధైః ॥ ౧ ॥

సమూర్ణా నాగగాంధారి హ్యారోహే చ గవర్జితా ।

షడ్జగ్రహ సర్వకాలే గేయా గాతకసత్తమైః ॥ ౨ ॥

ఆరోహే రిషభం త్యక్త్వా ధవక్రం చ సమాశ్రితా ।

సమూర్ణా సగ్రహోపేతా భవేదానన్దభైరవి ॥ ౩ ॥

ఘణ్ణారవస్తు సమూర్ణః సాయం గేయశ్చ ధగ్రహః ॥ ౪ ॥

మార్గహిందోలరాగః స్యాదారోహే చ రివర్జితః ।

అవరోహే నిపావర్జ్యో రివక్రో గ్రహషడ్జకః ॥ ౫ ॥

స్యాద్దిన్దోలవసన్తస్తు రిషభేణ హి వర్జితః ।

ఆరోహణే నివర్జ్యః స్యాదవరోహే నివక్రీతః ॥ ౬ ॥

ఆభేరీ సగ్రహో పూర్ణా స్యాదారోహే నివర్జితా ॥ ౭ ॥

నవరత్నవిలాసస్తు నివర్ణ్యః షాడవో మతః ॥ ౮ ॥

సమ్పూర్ణో భైరవీరాగః సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ।
పంచుత్పత్తిరైవతోఽత్ర క్వచిత్థానే ప్రయుజ్యతే ॥ ౯ ॥

ఆహారీ సా తు సమ్పూర్ణా సగ్రహా శ్రోత్రరజ్జానీ ।
గీతోక్తమేలమార్గేణ బాణయామే ప్రగీయతే ॥ ౧౦ ॥

ధన్యాశిరాగః సమ్పూర్ణ ఆరోహే రిధవర్ణితః ।
గానతత్వార్థవిద్భిః స ప్రాతఃకాలే ప్రగీయతే ॥ ౧౧ ॥

స్యాద్గోపికావసంతాఖ్యః పూర్ణః షడ్జగ్రహాన్వితః ।
ఆరోహే తు ధవక్రః స్యాదవరోహే రివక్రతః ॥ ౧౨ ॥

మాజ్ఞీరాగస్తు సమ్పూర్ణః సగ్రహో గీయతే సదా ॥ ౧౩ ॥

ముఖార్యాఖ్యః స రాగః స్యాదారోహే గనివర్ణితః ।
సమ్పూర్ణః సగ్రహోపేతః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౧౪ ॥

(౨౧) కిరణావలి

కిరణావలిరాగస్తు సమ్పూర్ణః సగ్రహాన్వితః ।
పవక్రం త్వక్తగాన్ధారమారోహే చావరోహణే ।
ధమయోర్వక్రతాం కృత్వా సర్వకాలేషు గీయతే ॥

(౨౨) శ్రీ

శ్రీరాగః సగ్రహః పూర్ణశ్చారోహే చాల్పధైవతః ।
అవరోహే గవక్రః స్యాత్సాయం గేయః శుభావహః ॥

మణిరజ్జుః సగ్రహోత్తః షాడవోఽయం ధవర్ణితః ।
గవర్ణితః స్యాదారోహే సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౧ ॥

సమ్పూర్ణా సగ్రహోపేతా చారోహే పధవర్ణితా ।
దీనస్య చరమే యామే గేయా సాలగభైరవీ ॥ ౨ ॥

ప్రాతర్గేయా రిధత్యక్తా శుద్ధధన్యాశికా స్మృతా ।
షడ్జగ్రహసమాయుక్తోడువీతి చ నిగద్యతే ॥ ౩ ॥

రాగః కన్నడగౌలోఽయం నిషాదగ్రహసంయుతః ।
అవరోహే ధవర్ణ్యః స్యాత్సాయాహ్నోషు ప్రగీయతే ॥ ౪ ॥

షడ్జగ్రహః శుద్ధదేశీ త్యారోహే చ గవర్జితః ।
 పూర్ణో ధవక్ర ఆరోహేఽప్యవరోహే పవక్రీతః ॥ ౫॥
 సమ్పూర్ణా దేవగాంధారీ షడ్జగ్రహసమన్వితా ।
 రిధవక్రా తథాఽఽరోహే ప్రాతఃకాలే చ గీయతే ॥ ౬॥
 రివర్జితా మాలవశ్రీరారోహే తు ధవర్జితా ।
 షడ్జగ్రహో షాడవీ చ సర్వయామేషు గీయతే ॥ ౭॥
 శ్రీరజ్జునీ షాడవీ చ పవర్జ్యా సార్యకాలికీ ॥ ౮॥
 కాపిరాగశ్చ సమ్పూర్ణః సగ్రహః సార్యకాలికః ॥ ౯॥
 హుశానిరాగః సమ్పూర్ణః సగ్రహః సార్యకాలికః ॥ ౧౦॥
 బృన్దావనీ త్వాడువీ చ సగ్రహో గధవర్జితా ॥ ౧౧॥
 సైన్ధవీ సగ్రహో పూర్ణా చారోహే తు ధవక్రీతా ॥ ౧౨॥
 సమ్పూర్ణా సగ్రహోపేతా చారోహే తు ధవక్రీతా ।
 పవర్జితాఽవరోహే చ స్యాన్మాధవమనోహరీ ॥ ౧౩॥
 మధ్యమాదిస్తు రాగోఽయం మధ్యమగ్రహసంయుతః ।
 గధలోపాదౌడువః స్యాత్సాయజ్కాలే చ గీయతే ॥ ౧౪॥
 గవర్జితః షాడవోఽయం రాగో దేవమనోహరీ ।
 ఆరోహే చావరోహే చ ధవక్రః సగ్రహన్వితః ॥ ౧౫॥
 పూర్ణో రుద్రప్రియారాగశ్చావరోహే ధవర్జితః ॥ ౧౬॥
 దరుబారుశ్చ సమ్పూర్ణో లక్ష్మ్యమార్గేణ గీయతే ॥ ౧౭॥
 సహనారాగస్తు పూర్ణః షడ్జగ్రహసమన్వితః ।
 ఆరోహే తు పవక్రశ్చ గీయతే లక్ష్మ్యవేదిభిః ॥ ౧౮॥
 సమ్పూర్ణో నాయకీరాగః షడ్జగ్రహసమన్వితః ।
 లక్ష్మ్యమార్గానుసారేణ గీయతే సార్యకాలికః ॥ ౧౯॥

(౨౩) గౌరివేలావలీ

రాగో వేలావలిరేయో హ్యారోహే గనివర్జితః ।
 ధైవతగ్రహసంయుక్తః ప్రాతఃకాలే ప్రగీయతే ॥

(౨౪) వీరవసన్తమ్

రాగో వీరవసన్తాఖ్యో గవర్జ్యో వక్రధైవతః ।
అవరోహో ధవర్జ్యః స్యాత్సమ్పూర్ణః సార్యకాలికః ॥

(౨౫) శరావతి

పూర్ణః శరవతీరాగ ఆరోహో రిగవరితః ।
సగ్రహః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥

(౨౬) తరజ్జిణి

పూర్ణస్తరజ్జిణీరాగ ఆరోహో రిగవరితః ।
అవరోహో పథనిధరిగమాగరిసంయుతః ।
గీయతే సర్వకాలేషు సగ్రహశ్చోచ్యతే బుధైః ॥

(౨౭) సౌరసేన

సౌరసేనాభిధో రాగస్త్యవరోహో రివరితః ।
సమ్పూర్ణః సర్వకాలేషు గీయతే సగ్రోఽపి చ ॥

(౨౮) హరికేదారగౌళ

కేదారగౌళః సమ్పూర్ణస్త్యవరోహో గధవరితః ।
నిషాదగ్రహసంయుక్తః సాయజ్కాలే ప్రగీయతే ॥
బలహంసాఖ్యరాగోఽయమారోహో చ నివరితః ।
సగ్రహః సర్వకాలేషు గీయతే గాయకోత్తమైః ॥ ౧ ॥

సమ్పూర్ణో మాహురీరాగ ఆరోహో గనివరితః ।
షడ్జగ్రహసమాయుక్తః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౨ ॥

దేవక్రియా చౌడువీ స్యాద్గనివర్జ్యాఽథ సగ్రహో ॥ ౩ ॥

ఆరోహో చావరోహో చ ధవర్జ్యాఽన్ధాలికా మతా ॥ ౪ ॥

సమ్పూర్ణా సగ్రహోపేతా గేయా చ్చాయాతరజ్జిణీ ॥ ౫ ॥

స్యానారాయణగౌలస్తు సమ్పూర్ణో నిగ్రహాన్వితః ।
ఆరోహో గధవర్జ్యశ్చ విన్యాసాద్విద్యతే క్వచిత్ ॥ ౬ ॥

నటనారాయణీరాగశ్చారోహో హి గవరితః ।
నివర్జ్యః షాడవస్తు స్యాద్గీయతే సతతం బుధైః ॥ ౭ ॥

కామోభజిరాగః సమ్పూర్ణశ్చారోహో గనివరితః ॥ ౮ ॥

కన్నడరాగః సమూర్ణశ్చారోహే రిషభః క్వచిత్ ॥ ౯ ॥

షడ్జగ్రహో చ సమూర్ణా భవేదీశమనోహరీ ॥ ౧౦ ॥

సురటో రాగ ఆరోహే గధౌ త్యక్త్యా ప్రగీయతే ॥ ౧౧ ॥

ఆరోహే గనివర్ణ్యశ్చ సగ్రహః సార్వకాలికః ।

స్యాదేరుకులకామోజ్జిరాగ ఇత్యుచ్యతే బుధైః ॥ ౧౨ ॥

అరాణారాగః సమూర్ణః సగ్రహః సార్వకాలికః ॥ ౧౩ ॥

పరివర్ణ్యాఽవరోహే తు రాగో నాటకురజ్జీకా ।

షడ్జగ్రహసమాయుక్తా గీయతే గానవేదిభిః ॥ ౧౪ ॥

జుజువన్త్యాఖ్యురాగశ్చ సమూర్ణః సగ్రహోన్వితః ।

లక్ష్యమార్గానుసారేణ గీయతే గానవేదిభిః ॥ ౧౫ ॥

(౨౯) ధీరశక్కురాభరణమ్

శక్కురాభరణం పూర్ణం సాయం గేయం చ సగ్రహమ్ ॥

కురజ్జీరాగః సమూర్ణ ఆరోహే తు ధవరితః ।

అవరోహే ధవక్రః స్యాత్సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౧ ॥

పూర్ణో నారాయణీరాగో గ్రహః ప్రాతరిష్యతే ॥ ౨ ॥

ఆరభిః సర్వదా గేయ ఆరోహే గనివరితః ।

క్వచిదారోహసంయుక్తనిషాదో నిగ్రహో భవేత్ ॥ ౩ ॥

శుద్ధో వసన్తరాగోఽయం సమూర్ణః సార్వకాలికః ॥ ౪ ॥

సమూర్ణః సగ్రహో నారాయణదేశాక్షిరాగకః ॥ ౫ ॥

షడ్జగ్రహో నివర్ణ్యః స్యాదారోహే చ గవరితః ।

సామరాగ ఇతి ఖ్యాతః సర్వకాలేషు గీయతే ॥ ౬ ॥

ఆరోహే పూర్వగౌలస్తు గవర్ణ్యః సార్వకాలికః ॥ ౭ ॥

ఆరోహే వక్రరిషభో ధరివక్రోఽవరోహణే ।

నాగధ్వన్యాఖ్యురాగోఽయం సగ్రహః సార్వకాలికః ॥ ౮ ॥

ఔడువి మధవర్ణ్యత్వాద్ధంసధ్వనిరిహేష్యతే ॥ ౯ ॥

ఆరోహే మధ్యమే వక్రః క్వచిద్యోగో నిషాదకః ।

బిలాపచరీరాగగత్యా సర్వకాలేషు గీయతే || ౧౦ ||

రివర్జ్యాఽఽరోహే సమ్పూర్ణా బేగడా సార్యకాలికీ || ౧౧ ||

రాగః పూర్ణచన్ద్రికాఖ్యః సమ్పూర్ణః సగ్రహోఽపి చ |

ఆవరోహే ధవర్జ్యః స్యాద్ధవక్రః సార్యకాలికః || ౧౨ ||

త్యక్తపంచమకాఽఽరోహే సారస్వతమనోహరీ |

ఆవరోహే రివక్రా స్యాత్సగ్రహే సార్యకాలికీ || ౧౩ ||

కేదారః షాడవో రాగో ధైవతస్వరవర్జితః |

ఆరోహే వక్రగాన్ధారః షడ్జగ్రహసమన్వితః || ౧౪ ||

నవరోజుః పూర్ణరాగః షడ్జగ్రహసమన్వితః |

పపయోరన్తరే బుద్ధ్యా గాతవ్యా లక్ష్యకోవిదైః || ౧౫ ||

సీలామృత్యాఖ్యరాగస్తు సమ్పూర్ణో వక్రధైవతః |

ఆవరోహే రివక్రశ్చ గీయతే లక్ష్యవేదిభిః || ౧౬ ||

(30) నాగాభరణం

నాగాభరణరాగోఽయమారోహే వక్రధైవతః |

ఆవరోహే ధవర్జ్యః స్యాత్సగ్రహః సార్యకాలికః ||

సామన్తరాగః సమ్పూర్ణ ఆరోహే వక్రధైవతః |

షడ్జగ్రహసమాయుక్తః సర్వకాలేషు గీయతే || ౧ ||

(3౧) కలావతి

పూర్ణః కలావతీరాగ ఆరోహే తు నివర్జితః |

ఆవరోహే గవక్రః స్యాద్దేయో గాయకసత్తమైః ||

(3౨) రాగచూడామణి

ఆరోహే త్యక్తగాన్ధారో ధవర్జ్యశ్చావరోహణే |

రివర్జ్యః సగ్రహో రాగచూడామణిరోహేష్యతే ||

(33) గజ్ఞాతరజ్జిణి

గజ్ఞాతరజ్జిణిరాగో ధరివక్రోఽవరోహణే ||

(3౪) భోగచ్ఛాయానాట

త్యక్తధైవత ఆరోహే ధవక్రశ్చావరోహణే |

గవర్జ్యః సగ్రహః పూర్ణశ్చాయానాటో హి గీయతే ||

(3X) శైలదేశాక్షి

శైలదేశాక్షిరాగః స్యాదారోహే రినివర్జితః ।
అవరోహే గవర్జ్యశ్చ ప్రాతఃకాలే ప్రగీయతే ॥

(3౬) చలనాట

నాటః షడ్జగ్రహోపేతోఽవరోహే గధవర్జితః ॥

(3౭) సౌగంధిని

సౌగంధినీ తు సమ్పూర్ణా చారోహే గనివర్జితా ॥

(3౮) జగన్మోహనమ్

జగన్మోహనరాగోఽయం సగ్రహః సార్యకాలకః ॥

(3౯) ధాలీవరాళి

పూర్ణా వరాలీ సతతం గీయతే సగ్రహోన్వితా ॥

(౪౦) నభోమణి

నభోమణిస్తు సమ్పూర్ణా చారోహే రిధవక్రితా ॥

(౪౧) కుమ్భిని

ఆరోహే రిధవక్రః స్యాదవరోహే ధవర్జితః ।
సమ్పూర్ణః కుమ్భినీరాగః సర్వకాలేషు గీయతే ॥

(౪౨) రవిక్రియా

ఆరోహే రిధవక్రశ్చ ధవర్జ్యశ్చావరోహణే ।
పూర్ణో రవిక్రియారాగః సగ్రహః సార్యకాలికః ॥

(౪3) గీర్వాణి

నివర్జ్యోఽఽరోహణే పూర్ణా గీర్వాణీ సార్యకాలికీ ॥

(౪౪) భవాని

ధవక్రాఽఽరోహణే పూర్ణా భవానీ సార్యకాలికీ ॥

(౪౫) శివపస్తువరాళి

పూర్ణా పస్తువరాల్యాఖ్యా షడ్జగ్రహసమన్వితా ॥
సింధరామక్రియారాగో హ్యవరోహే రివక్రితః ॥ ౧॥

(౪౬) స్తవరాజ

ఆరోహే గనివర్జ్యశ్చ పరిహీనోఽవరోహణే ।

సంపూర్ణః స్తవరాజోఽయం సర్వకాలే ప్రగీయతే ॥

(౪౭) సౌపీర

సౌపీరస్తవరోహి హి పవర్జ్యః సార్వకాలికః ॥

(౪౮) జీవన్వికా

జీవన్వికాఽవరోహి తు ధవర్జ్యా సార్వకాలికీ ॥

(౪౯) ధవళాంజమ్

ఆరోహి ధవళాంజన్తు నివర్జ్యః సార్వకాలికః ॥

(౫౦) నామదేశి

సంపూర్ణో నామదేశాఖ్యః షడ్జగ్రహసమన్వితః ॥

(౫౧) కాశిరామక్రియా

కాశిరామక్రియారాగః సంపూర్ణః సగ్రహాన్వితః ।
మధ్యాహ్నకాలే గాతవ్య ఆరోహి తో రివక్రితః ॥

(౫౨) రమామనోహరి

రమామనోహరీ పూర్ణా సర్వకాలేషు గీయతే ॥

(౫౩) గమకక్రియా

గమకక్రియరాగోఽయం సర్వకాలే ప్రగీయతే ॥

(౫౪) వంశవతి

పూర్ణో వంశవతిరాగస్తవరోహి ధవర్జితః ॥

(౫౫) శామల

నివర్జ్యాఽఽరోహణే పూర్ణా శామలా సార్వకాలికీ ॥

(౫౬) చామర

చామరా పూర్ణరాగః స్యాత్సగ్రహ సార్వకాలికీ ॥

(౫౭) సుమద్యుతి

సగ్రహ సర్వకాలేషు గాతవ్యా చ సుమద్యుతిః ॥

(౫౮) దేశిసింహారవమ్

దేశిసింహారవః పూర్ణః సర్వకాలే ప్రగీయతే ॥

(౫౯) ధామవతి

ధామవత్యథ సంపూర్ణా సగ్రహ సార్వకాలికీ ॥

(౬౦) నిషధ

అవరోహే ధవర్జ్యః స నిషధో రాగ ఇష్యతే ॥

(౬౧) కున్తల

నిషాదవర్జ్య ఆరోహే కున్తలః సగ్రహాన్వితః ॥

(౬౨) రతిప్రియా

రతిప్రియా చ సమూర్ధా సగ్రహా సార్యకాలికీ ॥

(౬౩) గీతప్రియా

గీతప్రియా సుసమూర్ధా సగ్రహా సార్యకాలికీ ॥

(౬౪) భూషావతి

భూషావతీ సదా గేయా సగ్రహా గాయకోత్తమైః ॥

(౬౫) శాన్తకల్యాణి

శాన్తకల్యాణిరాగశ్చ సర్వకాలే ప్రగీయతే ॥

ఔడువో మోహనో రాగః సగ్రహాః సార్యకాలికః ॥ ౧ ॥

యమునాకల్యాణిరాగః సమూర్ధః సగ్రహాన్వితః ॥ ౨ ॥

సాయం గేయస్తు సారజ్ఞః శుద్ధమధ్యమగాన్వితః ॥ ౩ ॥

(౬౬) చతురజ్ఞిణి

చతురజ్ఞిణిరాగః స్యాదవరోహే ధవర్జితః ॥

రిధవర్జ్యా తు గాతవ్యా హ్యౌడువ్యమృతవర్షిణీ ॥ ౧ ॥

(౬౭) సన్తానమజ్జరి

నివర్ణ్యాఽఽరోహణే గేయా హ్యవరోహే గవర్జితా ।

సన్తానమజ్జరీనామ సర్వకాలే ప్రగీయతే ॥

(౬౮) జోతి

జోతిరాగశ్చావరోహే రివర్జ్యః సార్యకాలికః ॥

(౬౯) ధౌతపచ్చమమ్

ధౌతపచ్చమరాగః స్యాదవరోహే రివక్రితః ॥

(౭౦) నాసామణి

అవరోహం రివక్రా చ గేయా నాసామణిః సదా ॥

(౭౧) కుసుమాకర

అవరోహం రివక్రః స్యాత్స్వగ్రహః కుసుమాకరః ॥

(౭౨) రసమజ్జరీ

రిధవర్ణ్యోఽవరోహ తు రాగాజ్ఞో రసమజ్జరీ ॥

This is the first definitive work in Indian carnatic Music, whose Mela raga system was codified by Venkatamakhi. Subsequently, his grandson Muddu Venkatamakhi wrote an Appendix to this work, appended above, where he gives nomenclature and precise definition for all the 72 Mela Raga scheme (parent scale) and their numerous Janya ragas. This was the work followed by the Muthuswami Dikshitar school and his parampara. Here, the 72 Melas are named kanakambari, phenadyuti, ... , Rasamanjari Much later, Govindacharya wrote the Samgraha ChuDamaNi, and this was followed by the later school of Tyagaraja. Here, the Mela names are kanakangi, ratnangi, ... rasikapriya etc.

There is an anecdote associated with this work by Venkatamakhin. When Muthuswamy Dikshithar's father Ramaswamy Dikshithar wanted a copy of this work, he approached a descendant of Venkatamakhin. At first, that person refused, and then said that only after testing their scholarship to understand this work, he will share the work; and he gave an alapana quiz to figure out what Raga it was in. Immediately, Ramaswamy Dikshithar recognized it and further,

instantly composed a song in that very same raga
and asked his three songs to present it there
before him. The person was really impressed
and gave out the book with due apologies.
This incident is mentioned by their grandson
Subbarama Dikshithar in his mammoth work,
Sangita Sampradaya Pradarshini.

Encoded and proofread by Narayanaswami Pallasena

——
Chaturdandiprakashika Illuminator of Four Divisions with Appendix
pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

